

dunărea de jos

Nr. 212
OCTOMBRIE
2019

consiliul județean Galați

centrul cultural „dunărea de jos“

Viktorija Tokarjeva

Maria Tsvetaeva

Virginia Woolf

Nina Cassian

Hortensia Papadat-Bengescu

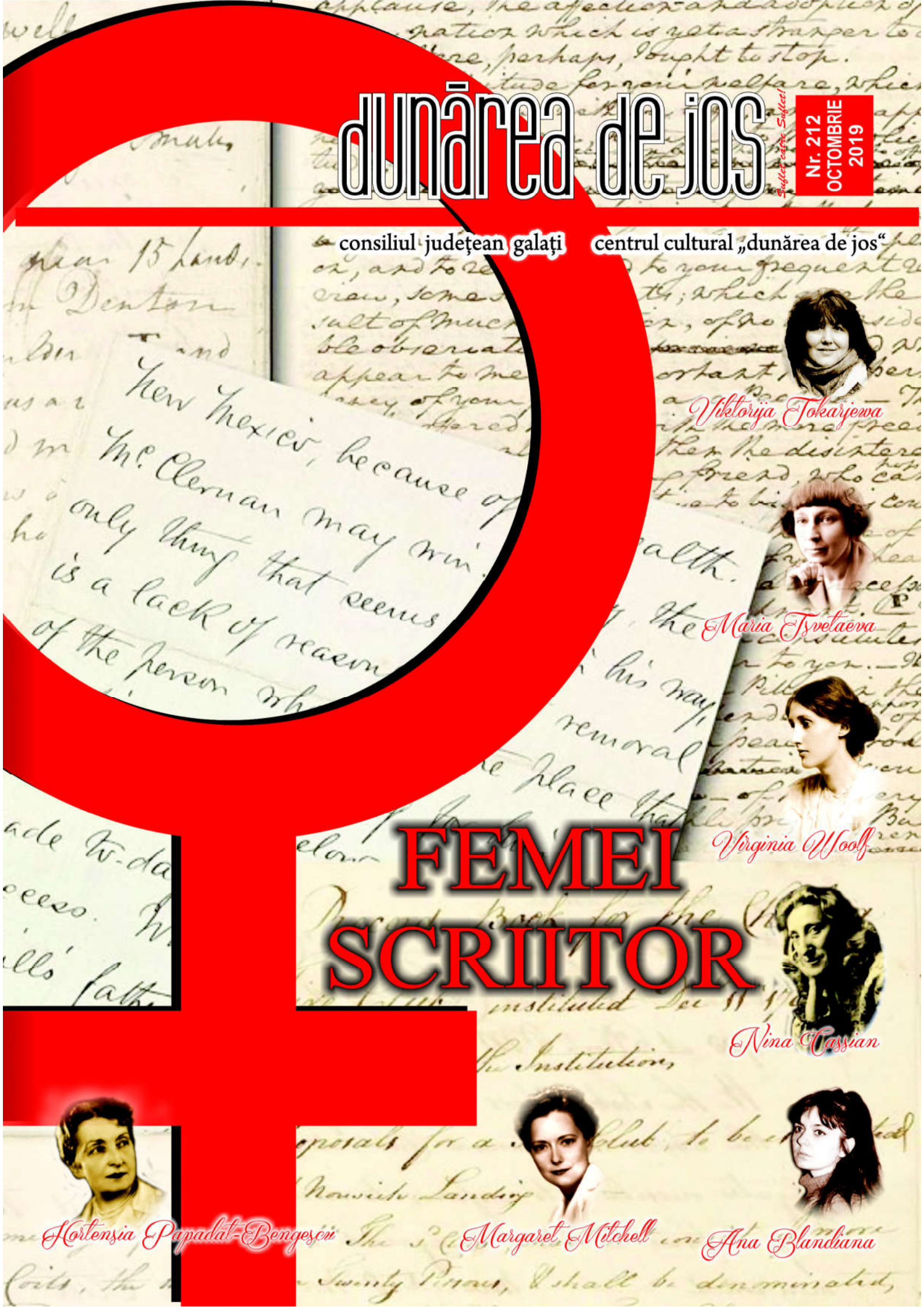

Margaret Mitchell

Ana Blandiana

FEMEI SCRIITOR

Femei scriitor

Cred că nicio carte nu rezistă dacă nu zidești în ea o parte din sufletul tău.

*

Poate părea o formă de narcisism, dar eu mi-aș fi dorit să fiu și să scriu ca Anais Nin, să am educația și posibilitățile ei... Iar dacă viața nu m-a făcut să fiu ca ea, ei bine, modelul meu în viață sunt eu. (*Pe firul de păianjen al memoriei*)

*

O luptă aprigă e reluată mereu de la început în fața hârtiei albe. Asta se înțelege mai ușor când ai în față piatră, oțel sau granit și mai greu când ai o pânză pe care așterni culori sau o hârtie pe care înșiri cuvinte. Dar lupta e aceeași.

Cella Serghi

Orice lucru în viață e subiect de scris, dacă ai îndrăzneala să o faci și imaginație să improvizezi. Cel mai mare dușman al creativității este îndoiala de sine.

*

Mă întreb de ce îmi irotesc viața scriind?

Găsesc vreo plăcere?

Merită?

Mai presus de toate, sunt plătită?

Dacă nu, atunci, care este motivul?...

Scriu doar pentru că

Există în mine o voce

Care nu se va liniști niciodată.

Sylvia Plath

De la Lucreția Borgia încoace sunt singura femeie care a ucis cei mai mulți oameni; cu mașina de scris.

*

Întotdeauna am crezut că e mai bine să scriu o carte de una singură, fără colaboratori, pentru că atunci când doi oameni scriu aceeași carte, fiecare dintre ei consideră că numai el suportă toate greutatețile și grijile și doar jumătate din aprecieri.

Agatha Christie

M-aș aventura să cred că Anonimul, care a scris atât de multe poeme fără a le cânta, era adesea o femeie.

*

Material propriu romanului nu există; totul e bun pentru roman, orice simțire, orice idee; este folosită orice însușire a gândului sau a sufletului; orice percepție e binevenită. Și dacă ne-am putea închipui că arta romanului ar prinde viața și ar veni printre noi, ne-ar pofti fără îndoială să o frângem și să o bruftuim, dar și să o cinstim și să o iubim, pentru că în felul ăsta tinerețea ei ar fi reîmprospătată și suveranitatea ei asigurată.

*

Dacă vrea să scrie ficțiune, o femeie trebuie să aibă bani și o încăpere a ei.

Virginia Woolf

Femei scriitor

Visam să-mi fiu propria cauză și propriul țel; acum credeam că prin mijlocirea literaturii mi se va îndeplini dorința. Literatura îmi va da nemurirea în schimbul eternității pierdute; nu mai exista Dumnezeu care să mă iubească, dar aveam să aprind o flacără în milioane de inimi. Scriind o operă hrănită din povestea propriei vieți, mă voi re-crea și-mi voi îndreptăți existența. În același timp, voi fi de folos umanității; ce dar mai minunat decât cărțile i s-ar putea face? Mă ocupam și de mine, și de ceilalți; îmi acceptam „încarnarea”, însă nu renunțam la universal: proiectul meu putea cuprinde totul; satisfăcea toate năzuințele care înfloriseră în mine de-a lungul celor cincisprezece ani. (*Memoriile unei fete cuminiți*)

Simone de Beauvoir

Am scris lung, pentru că n-am avut timp să scriu scurt.

Doamna de Stael în Scrisoare către fiica sa

Un scriitor este cineva căruia îi pasă ce înseamnă vorbele, ce spun ele, cum o spun. Utilizând vorbele el își întărește sufletul.

Ursula K. LeGuin

Scriu pentru că n-am descoperit nici o altă soluție mai eficace, mai totală, nevoii mele de a exista, exasperării mele de-a mă convinge nu numai că sunt, dar și că ființa mea are un sens. Nu susțin că scrisul este singurul sens posibil, susțin doar că este singurul sens care mi-a fost oferit mie, pe care am fost eu în stare să-l inventez. Și nu mă refer atât la perenitatea lui, de altfel problematică, la ideala lui supraviețuire, cât la momentul nașterii sale, la intensitatea clipei de acum, salvatoare prin simpla sa apariție din neant. „Orice carte este o sinucidere amânată.”, spunea undeva Emil Cioran, rezumând cum nu se poate mai tranșant acest caracter salvator al trecerii în cuvânt. Salvator, dincolo de valoarea sau de perenitatea sa, prin simplul act al creării, din litere, a unui substitut de realitate mai comprehensibil (oricât de supra-realist ai fi!) decât realitatea, prin simplul fapt al așezării în fața vieții nu a unei oglinzi (ar fi prea lipsit de speranță!), ci a unui portret, a unei interpretări, egal depărtate de coșmar și de joc. Altfel spus, caracterul salvator, exorcizant, al scrisului constă în calitatea lui aproape magică de a ști, de a fi în stare să insinueze bănuiala că, iată, chiar dacă a trai nu are întotdeauna sens, a scrie nu poate să nu aibă.

Pentru că sunt convinsă că scrisul, mai mult chiar decât celelalte arte, este un bun conducător de umanitate și cred, mă încăpățânez să cred, în nevoia oamenilor de a fi umani. Cred că, așa cum întreaga artă a lumii de până acum a izvorât din speranță, credință și iubire, arta viitorului nu va putea face abstracție de ele și va exista, chiar, numai în măsura în care va fi în stare să le reinventeze: din disperare, din scepticism, din indiferență...

Îmi dau seama că ceea ce spun poate fi cu ușurință interpretat greșit ca un optimism fără acoperire, când nu e decât o descurajare fără margini. Dar mi se pare mai ușor să-mi asum naivitatea unui vis, decât inteligența unei negații.

Ana Blandiana

Femei scriitor

O discriminare necesară ne face să distingem între literatura femeilor și literatura feminină - fără a mai pomeni și de literatura feministă, al cărei caracter tendențios și programatic o scoate din cadrul limitativ al artei în concepția strict estetică. Literatura femeilor nu e exclusiv feminină, adică o literatură în care se valorifică elementele esențiale ale feminității, ci poate avea și alte caractere, întrucât arta nu trebuie să cunoască legile sexelor.

*

Literatura feminină urmează nu numai condițiile sufletești ale sexului, ci și condiția lui socială. Femeia trăiește în lumea sentimentului ca într-o lume proprie. Funcțiunea ei primară e de a iubi. Amorul o mlădie ca pe un metal topit în nenumăratele forme ale dragostei, o aruncă în extaz mistic dinaintea Pelerinului divin sau o înconvoaie în fața leagănelui. Amantă și mamă, iată cele două tipare ale eternului feminin. Între o porumbiță și o femeie sunt corespondențe ce le apropie, în unele privinți, mai mult decât de porumbel și de bărbat; aceleași instincte puternice le stăpânesc și le conduc; femeia și femela iubesc la fel, iar, în fața primejdiei, își apără puiul cu același devotament matern. Dacă porumbițele ar avea o literatură, s-ar asemăna cu literatura celor mai mari scriitoare contemporane. (*Critice 2*)

*

La începutul, la mijlocul și la sfârșitul literaturii noastre feminine și a femeilor se află, desigur, opera Hortensiei Papadat-Bengescu. E un semn al evoluției și al maturizării spiritului critic recunoașterea unanimă a valorii cu totul excepționale a acestei scriitoare, care în linia feminității poate fi pusă alături de celelalte mari scriitoare contemporane engleze, precum Mary Webb, Virginia Woolf, Katerina Mansfield ori Rosamond Lehmann, iar în linia creației obiective, a epicului pur, tridimensional, și nu narativ sau evocativ, liric deci - e incomparabil superioară.

[...] Deși materialul este exclusiv feminin, atitudinea scriitoarei rămâne, așadar, bărbătească, fără sentimentalism, fără duiosie, fără simpatie chiar, pornită din setea cunoștinții pure și realizată, cu eliminarea dulcegăriei, prin procedee rigurose științifice, ceea ce-i constituie o notă diferențială față de întreaga literatură feminină.

[...] Când nu se exaltă pe sine, scriitoarea se apleacă asupra misterului feminin pentru a-l sfâșia.

Eugen Lovinescu, (Istoria literaturii române contemporane)

Prima mea întâlnire cu scena a fost la trei ani, când am văzut opereta „Voievodul țiganilor”. De atunci, nu am mai visat altceva decât să ajung pe scenă. Nu s-a putut și așa am devenit poetă.

*

Proza o fac mai mult din reprezentare, din amintire, în schimb poezia o fac spontan, oriunde m-aș afla. Vine peste mine ca un fulger, e ca un *coup de foudre*.

*

Poezia e un fel de ancestralitate care continuă să existe în noi. E eterna reîntoarcere. E un fel de culcuș al instinctului. Ne ține aproape de origini.

Nora Iuga

Să fii singur cu o carte încă nescrisă înseamnă să fii încă în primul somn al umanității.

*

Scrisul apare ca vântul, întâi e golul, e cerneala, e scriitura, și apoi asta trece așa cum nimic altceva în viață nu trece, în afară de viața însăși.

Marguerite Duras

Femei scriitor

Femeia e o ființă sociabilă și etică. Niciodată ea nu s-a plâns de nerecunoașterea contemporanilor și n-a așteptat reabilitarea postumă. O femeie trăiește în societate, ea însăși fiind producătoare de indivizi. De aceea literatura feminină are două aspecte ce se pot reduce ușor la unitate: sunt femei de tipul moral, care cântă iubirea de copii, virtuțile casnice și civice și dragostea ca o instituție, mai rar însă patria, aceasta fiind o idealitate, uneori primejdioasă pentru viața copiilor, contra sentimentului egoist de mamă; sunt în sfârșit femei de tipul curat fiziologic, cum era Contesa de Noilles, care cântă fără acoperământ dorința de împreunare, aspirația de a fi iubită de bărbat și bucuria de a trăi trupește.

Psihologicește, H. P.-Bengescu înfățișează îmbinarea superioară a acestor două atitudini. Literatura sa, chiar aceea din urmă, pretinsă obiectivă, e o literatură fundamental feminină, fără nici o scăpare din cercul închis al condiției sexuale, lipsită întâi de toate de interes pentru ideile generale, pentru finalitățile îndepărtate ale universului, pentru simboluri și pentru problema morții cosmice. [...] cam toată opera nu trăiește din acțiuni, ci, ca o adevărată operă de femeie, din colportaj. Eroinele se vizitează și bârfesc, născând literatura tainelor de alcov, a clevetirilor și a insinuărilor calomnioase. Opera toată a Hortensiei Papadat-Bengescu este o lungă, fină, inteligentă clevetire de femeie de lume, într-un limbaj imposibil, absolut vorbit.

*

Apare netedă oricărui cercetător de literatură feminină în afară de orice misoginism lipsa de idealitate a femeii. Obișnuit de poezia virilă cu transcendența, cu așezarea femeii într-o aureolă metafizică, cititorul caută și în literatura femeilor mișcările de abstragere. Însă Beatrice e produsul unei minți bărbătești. Femeia, legată de pământ prin fiziologia ei, nu se simte Beatrice, nu are vocația conducerii spre cer. Ea e stăpânită mereu de problema raporturilor cu bărbatul și a procreației. Gândirea ei e total practică, prin urmare din câmpul sentimentului. Femeia e o ființă socială și etică. Niciodată ea nu s-a plâns de nerecunoașterea contemporanilor și n-a așteptat reabilitarea postumă.

(Istoria literaturii române de la origini până în prezent).

G. Călinescu

Nu privesc în nici un fel anume literatura făcută de femei. Cunosc numai opere și scriitori, dintre care unele și unii poartă iscălitura unui nume feminin.

Hortensia Papadat-Bengescu

Sunt atât de fascinată de capacitatea mea de a cuceri... Așa că mă arăt în toată vanitatea și goliciunea mea. Iar dacă vreodată, cineva asemănător mie, *mon semblable, mon frère*, cineva mai mult sau mai puțin ipocrit va parcurge aceste rânduri, să-mi constate măcar sinceritatea și autenticitatea.

Nina Cassian

Aruncate prin praful de magazine, oriunde
Versurilor mele, precum vinurilor scumpe,
Le va veni timpul, numaidecât.

*

Sculptorul depinde de lut. Pictorul depinde de culori. Muzicianul depinde de strune. Pictorul sau muzicianului poate să i se oprească mâna. Dar la poet - doar inima.

Maria Țvetaieva

O piatră de mormânt fără cruce

S-a născut la țară, într-un târgușor de o mie și ceva de persoane. Nu a făcut multă școală, doar studii elementare.

Era fata unei văduve cu doi copii, cu ceva strânsură de la primul soț bețiv și brutal, văduvă necăsătorită cu un căpitan de trupe coloniale ce și-a pierdut piciorul în unul din războaie. Mama, care va crește patru copii, câte doi din fiecare mariaj, era o orfană crescută de frate într-un mediu de scriitori, muzicieni și artiști. Era o persoană cultă, cu multe cărți în casă. Va avea un rol formator asupra fiicei sale Sidonie-Gabrielle, fata căpitanului Colette, al cărui nume îl va folosi pentru a se identifica în public și în privat. Căpitanul Colette nu și-a prăpădit doar piciorul, ci și averea nevestei.

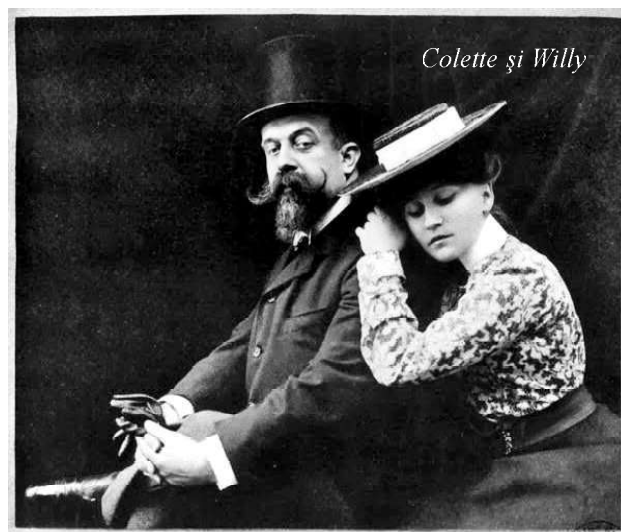
La 20 de ani, fata se căsătorește cu fiul unui coleg al tatălui de la școala de ofițeri Saint Cyr, Henri Gauthier Villars, cu 12 ani mai în vârstă. Soțul, fiul ofițerului, mare editor de știință, fantast, cult, cunoscător de muzică și literatură, era critic muzical și literar și autor de literatură de succes sub pseudonim în cadrul unei „uzine de literatură” în care folosea negri celebri ca Francis Carco „sau Marcel Schwob și Pierre Louys”. Era adorat de tot Parisul, monden, chel, relativ urât, dar cu succes enorm la femei datorită humorului. Nevastă-sa, devenită celebră la sfârșitul vieții, îl descrie cu răutate: Se spunea că seamănă cu regele Eduard VII. De fapt semăna mai degrabă cu regina Victoria.

Era și duelist! Publica literatura astfel bricolată sub pseudonimul Willy.

Cei doi proaspeți căsătoriți erau fără avere. Dar imersați în o lume scânteietoare intelectual și creativ, prieteni cu Paul Valery, Toulouse-Lautrec, Jules Renard, Alfred Jarry, caricaturistul Forain, Marcel Proust, Debussy și prințesa Brâncoveanu, mama Annei de Noailles. Țărancă se simțea sufocată de Paris, dar ce oameni interesați pentru un spirit viu, receptiv.

Își va forma între altele o cultură muzicală remarcabilă, devenind critic profesionist.

Soțul, scriitor de cooperativă (să nu-i spunem plagiator), a pus-o în glumă să-și scrie amintirile din copilărie, de la școală. Amintirile unei fete senzuale, un fel de Scufiță Roșie senzuală.

Willy le va uita vrei doi ani în sertare, apoi, în 1900, când Colette are 27 de ani, le publică. Succes imediat și uriaș. Evident, succesul soțului, al lui Willy. Cartea se vinde în 40.000 exemplare într-o lună. Charles Maurras o prezintă ca „Glume ale unei tinere fete redactate de un om format”.

Willy o pune pe Colette la muncă (patru ore de scris pe zi, încuiată în casă și îi corectează stilul.)

Totodată, gustul frivol al vieții combinat cu gustul amar al unei căsnicii cu un Don Juan incorrigibil vor dezvolta aproape monstruos senzualitatea sa. Colette devine bisexuală și sub îndrumarea soțului practică „armonia ternară”, amor lesbian cu amantele soțului. Este de fapt senzual îndrăgostită de tot ce este „bun”.

„Bun e tot ce este plăcut de văzut și atins, tot ce răsfășă simțurile: bărbați, femei, marea, florile, fructele, vinurile bune, trufele, plantele suculente, acordurile muzicale și cântecul păsărilor, finețea blănii de animal sau dulceața pielii de satin și în plus mirosurile cu toate nuanțele lor de subtilitate.” (Genevieve Dorman)

Ea însăși mirosea a bărbat. „În acest miros stă magia seducției sale.” (Sylvain Bonmariage)

„Fața sa exprimă amorul fizic. Extrem de grosieră, chiar vulgară.” (Paul Léautand)

Țărancă, rableziană, carnală... Atrăgea deopotrivă bărbați, femei, animale.

Avea o mică menajerie, dar sentimental era distantă față de ele, mai mult dresoare decât iubitoare. Îi plac animalele de lux. Îi place să privească cum câinii atacă pisicile.

O „piramidă umană” în cadrul „poligamiilor oscilante” (așa cum le descrie Colette) a fost cu actrița

Polaire (pseudonimul unei algeriene) care interpreta rolul principal din adaptarea pentru teatru a cărților lui Colette semnate de Willy.

Willy le îmbracă pe cele două femei identice (tunzând superba coamă blondă a nevastei) și defilează cu ele. La o petrecere privată, patru valeți în livrea aduc pe o imensă tavă de argint pe Colette și Polaire în pielea goală, lipite, scăldate în frișcă...

Numai că, până la urmă, Colette obosește de această viață și la sfatul unei clarvăzătoare celebre (care îl sfătuia și pe Clemenceau și pe Poincaré) își schimbă viața. Se apucă de actorie și de pantomimă cu celebrul Georges Wagne (care devine amantul său). În același timp se lansează în o legătură lesbiană cu marchiza de Belbeuf, născută de Morny, și fată a prințesei ruse Trubețkoi. Cele două se apucă să apară în piese de teatru, pantomimă aproape în pielea goală. Uriaș scandal de societate. Marea aristocrație se simte batjocorită de marchiza lesbiană. Aceasta, de altfel, umbla îmbrăcată în bărbat, cu craniul ras, care fumează trabucuri groase.

În fața scandalului care riscă să îl compromită social, Willy divorțează.

Între turnee de music-hall din care trăiește, Colette scrie romanul „Vagaboanda”. Apoi, cei doi soți se vor denigra prin personaje interpuse fiecare în cărțile sale.

Sărac, bolnav, decrepit, dar cinic și spiritual, uitat de publicul care îl adora, Willy va declara cuiva care nu l-a recunoscut: „Willy? Un miștocar bătrân pe care l-am cunoscut bine. A murit acum douăzeci de ani.”

În materie de music-hall, Colette este admirată de Maurice Chevalier, Sacha Guitry (Colette Willy are un dar misterios).

Bucurându-se de prietenia lui Marcel Proust, a lui Claude Farrere, a Anei de Noailles, împărțindu-se sentimental între ducesa de Morny și un foarte tânăr multimilionar care este obsedat să se căsătorească cu ea (e o femeie deja mult între două vârste), în 1911 cunoaște un om cu trei ani mai tânăr, baronul Henry de Jouvenal, redactor șef al impozantului ziar *Le Matin*. Un alt duelist! Și un alt fustangiu! În viață ne repetăm în modele comportamentale.

Colette devine jurnalistă și încă una reductibilă.

Relația sa ambiguă cu Jouvenal va naște romanul „L'Entrave” și o va împinge spre bulimie.

La 40 de ani va naște, ușor dezgustată de sarcină (aveam aerul unui șobolan care târăște un ou furat) o fată.

Războiul mondial îl va petrece parțial în Italia, unde soțul său e reprezentant diplomatic. Cariera politică a lui Henry de Jouvenal (a fost și prin România), care e cel ce a avut ideea mormântului eroului necunoscut la Arcul de Triumf, face ca din 1919 acest cuplu să

înceapă să se destrame.

În 1920 Colette se încurcă cu fiul din prima căsătorie (cu o foarte bogată și influentă evreică, Claire Boas) în vârstă de 16 ani. Îl inițiază. Ea are 47 de ani și tocmai a publicat „Cheri”, romanul despre legătura dintre o femeie matură și un puști. Soarta îi conferă simultan Legiunea de Onoare și un amant tânăr. Și final un imens scandal cu încă soțul, tatăl amantului.

Divorțul înseamnă și ruptura cu cotidianul *Le Matin*.

Legătura va dura câțiva ani buni.

Până la urmă, Colette eșuează în a treia căsătorie cu un bărbat cu 16 ani mai tânăr, un evreu olandezofrancez ce se ocupă cu pietre prețioase. Se va căsători după zece ani de concubinaj. Îi va fi devotat și se va ocupa de ea la bătrânețe. Ea îl va salva prin legăturile sale în timpul ocupației germane a Franței în Al Doilea Război Mondial.

Va muri la peste 80 de ani, ultimii 28 de ani de viață cu sănătatea zdruncinată, practic imobilizată la pat de o coxartroză, din 1946.

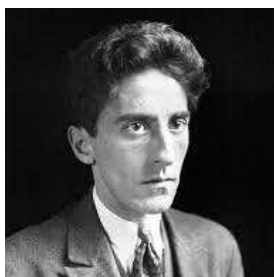
Se va refugia în scris.

Onorurile și recunoașterea majoră se succed. Devine membră a Academiei Regale Belgiene de limbă și literatură franceză. Ocupă fotoliul lăsat liber prin deces al Annei de Noailles - apoi fotoliul ei va fi ocupat de Cocteau. În 1945 a devenit a doua femeie aleasă ca membră a Academiei Goncourt. Va primi toate treptele Legiunii de Onoare, până la cea de Mare Ofițer, va avea parte de înmormântare oficială națională.

Dar Biserica n-o iartă: asta a dansat goală! I se refuză slujba religioasă. Iar placa sa funerară de la Père-Lachaise nu are cruce.

Crucea sa este dantela aeriană a trăitului însăilată cu o ușurință și eleganță înșelătoare a unei artiste care a trăit viața plener și și-a polisat cuvântul ca o sclavă.

Iat-o pe Colette. Boschetară fiind, și-a cucerit gloria și a încântat și fermecat toate scolile. Este singura persoană de pe lume ce posedă arta de a face baloane de săpun din noroi.

Jean Cocteau

În tinerețe nu mi-am dorit niciodată să scriu. Nu, nu m-am sculat noaptea ca să scriu versuri cu creionul pe capacul unei cutii de pantofi. Nu, n-am aruncat spre vântul de la Apus și clarului de lună cuvinte inspirate. În fiecare zi simțeam că eram zămislită pentru a nu scrie. Nu îmi place să mă obosesc decât cu lucruri plăcute. Lucrez însă cu o vigoare care chiar dacă nu duce la rezultate abundente, îmi conservă un fel de respect față de mine însămi. Refac patru sau cinci pagini de opt ori. Proporția îmi face rău și sufăr. Am o asemenea oroare de grandilocvență! Trebuie să ascundem că este plictisitor de a scrie.

Nu zgrăvi decât ce ai văzut.

Nu privi niciodată ceea ce nu iubești; contemplă însă îndelungat ceea ce te face să suferi.

Fii credincios primei tale impresii, nu o modifica decât pentru un adversar mai prețios.

Nu te obosești să cauți cuvinte rare; un cuvânt nu este rar decât asociat altui cuvânt ce îl reînnoiește.

* * *

Sunt trei soiuri de pălării care nu-mi vin: pălăriile cu panaș, ideile generale și cerceii.

* * *

Aveți în fața voastră un individ din o specie foarte rară, un fel de monstruoșitate: un prozator care nu a scris niciodată versuri.

* * *

Ceea ce dragostea preferă, munca castă o cere.

Ea alege să încuie ușa, să aprindă în plină zi lumina, să tragă perdelele și să impună liniștea. Trebuie ca lampa să fie aprinsă, altfel mă împrăștii. Nu pot lucra la lumina zilei.

Colette

Trebuie să fi crescut în atmosfera rarefiată a simbolismului pentru a aprecia incomparabilul aport al lui Colette. Ea nu deschidea lumea mirosurilor, contactelor, a miilor de senzații din care este țesută viața noastră de zi cu zi. Nu există la ea nimic care ar ține de ideologie și de declarații, lucruri care îmbătrânesc atât de repede în literatură.

André Billy

Arta mea, în esență, nu este arta de a scrie, ci arta domestică de a ști să aștept, de a disimula, de a aduna firimiturile, de a reconstrui, de a relipi, de a auri, de a se schimba în mai bine răul, a pierde și a recâștiga în aceeași clipă, gustul frivol al vieții.

Colette

Corpul lui Colette are acea inteligență care nu părăsește niciodată plantele, animalele, copiii și femeile care nu și-au îndoit niciodată instinctul.

Leon Werth

Oximoronul African: snobism, sifilis și geniu

Nimic mai contradictoriu decât ființa umană.

Este uneori foarte greu să „apuci” o existență, căci pare a fi un paradox, dacă nu un scandal axiologic.

Ce poți spune despre un om care este dispus să plătească cu un sifilis (terțiar, invalidant, chinuitor, un tribut biologic esențial) un titlu nobiliar și făcând bilanțul consideră că a făcut o afacere bună?

Ce să zici de un om care afirmă că între a i se tăia un picior din coapsă pentru a avea un venit substanțial care să îi asigure o viață de lux și a fi sărac preferă prima variantă?

Nimeni nu a ilustrat mai bine decât daneza Karen Blixen zisa lui Stendhal: *Pas être, par être*.

Aparența nu esența!

Poate o femeie patologic cuprinsă de snobism să producă una din operele literare majore ale secolului său? Uite că poate.

Când a primit în 1954 premiul Nobel pentru literatură, Hemingway a declarat că acesta ar fi trebuit atribuit lui Karen Blixen, autoarea „Firmei africane”.

„O femeie plină de contradicție anglofilă și anglofobă, feministă și anorexică, o atee obsedată de ideea de Dumnezeu.” (Jean Noel Liant)

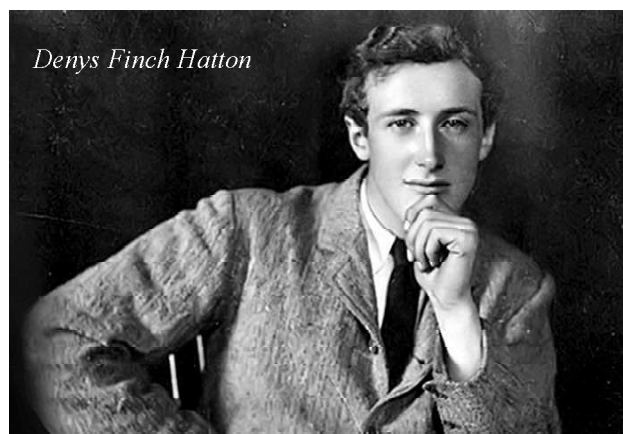
Karen Blixen a petrecut în Kenya, girând o fermă de cafea (greșeală din start, operațiune sortită eșecului, locul nu era prielnic cafelei!), perioada 1914-1931 întreținută practic de banii familiei, înalta burghezie daneză care sperase și să facă o afacere (speranță zadarnică), pozând în aristocrată și potolindu-și setea patologică de afirmare snoabă.

O cabotină de geniu cu teatralitate naturală, o caracterizează craii. Iubea literatura, artele, gastronomia, dar mai ales mondenitățile. Nu își privea snobismul patologic ca pe un blestem existențial, ci ca pe o provocare lansată lumii, ca o bijuterie de preț. Luxul era pentru Karen Blixen medicamentul suprem împotriva prozaicului și a urâtului. Este topită după genealogii, le extinde până în lumea animală. Leul este regele animalelor! Va fi pasionată de lei! Pe care îi împușcă!

Soarta a făcut ca sifilisul, care descoperit tardiv a făcut din ea o mare suferindă, să fie și cauza sinuciderii tatălui său, de care era foarte legată, când Karen avea

zece ani. Se va simți din această cauză toată viața o abandonată. S-a măritat cu fratele geamăn al omului pe care îl iubea, frate lipsit de substanță, aristocrat suedez, viril, acultural, brutal, care îi era străin sufletește. Dar era baron! Ea cu banii, el cu titlul. Fiecare a primit ceea ce dorea.

Și iubirea sa din tinerețe, și amantul din Africa, care va fi iubirea vieții sale, au murit prăbușindu-se cu avioane pe care le pilotau.

Denys Finch Hatton

Cu banii altora (toată viața a fost întreținută familiei), Karen Blixen și amantul său din înalta societate engleză, Finch Hatton, se plimbau printr-o Londră de după Primul Război Mondial ce își reorienta valorile spre o democrație de servitori negri în livrea.

Vânătoare (nu selectivă, ci un fel de furie a puștii cu glonț, un ucide tot, se va domoli spre sfârșitul șederii în Africa), droguri, alcool, pictură.

Și în cadrul ființei sale paradoxale, interes și empatie pentru africani, această sclavă a opiniei publice sfidând în mod excepțional părerea generală, profund rasistă, a societății pe care ținea atât de mult să o cucerească.

O realitate existențială paradoxală.

A fost descrisă ca o dandy, gladiator și phoenix (renăștea din propria cenușă, avea o mare reziliență la loviturile sorții).

O atletă a aparențelor.

Dar această închinătoare la aparențe a născut și esențe. Literare, profunde, fundamentale.

Vila lui Karen Blixen de la ferma de cafea din Kenya, din 1986 transformată în muzeu

Karen Blixen la ferma sa de cafea din Kenya

Victoria Tokareva

Dacă marea literatură rusă a furnizat la începutul secolului XX mari poete, de nivel mondial, precum Ana Ahmatova și Marina Țvetaeva, la ora actuală un grup de femei s-a impus puternic în proză: Liudmila Ulițkaia, Tatiana Tolstaia (a patra ramură literară a familiei conților Tolstoi), L. Petrușevskaia.

Între ele, un loc cu totul aparte îl ocupă, prin succes de public și profil unic, de tip cehovian, Victoria Tokareva.

Este o maestră a genului scurt, se revendică ca aparținând umorului, este o admiratoare fără margini a lui Cehov. Un stil natural, de extremă limpezime, un distilat al unei munci asidue (recunoscute) asupra textului. Obsedată de două coordonate esențiale ale omului, dragostea și singurătatea, incapacitatea de a comunica. Interesul pentru literatură s-a născut la 12 ani, când maică-sa i-a citit o schiță a lui Cehov, „Vioara lui Rotschild”. A tatonat medicina, muzica (patru ani de pian la conservatorul din Petersburg, o carieră abandonată de profesoara de muzică), actoria și a

devenit scenaristă de film (de mare succes, 14 scenarii, 3 „hituri”, o mare distincție internațională pentru scenariu) și scriitoare. A publicat, în al doilea an de studenție la facultatea de scenarii a Institutului de Cinematografie, o nuvelă cu un titlu scandalos pentru o țară totalitară: „O zi fără minciună”. Publică în 1964 și nuvela o transformă peste noapte în celebritate.

Sunt ultimele luni de domnie a lui Nichita Hrușciiov și ale „dezghețului” său cultural. Vor urma 20 de ani de conformism artistic și ideologic ale epocii Brejnev.

Scriind o literatură feministă (subiectele sale sunt predilect femei), cantonându-se în trăirism și respingând tacit literatura „de partid”, Tokareva se impune blând, neostentativ, de neoprit.

În vremea comunismului, publică un volum la cinci ani, după trei volume pe an.

Este tradusă în Italia, Franța, Germania, China.

Este literatura vieții fiecăruia, este și o literatură care pătrunde pe căi naturale în realismul fantastic.

Cea mai bună dintre lumi

În toate vremurile au existat optimiști și pesimiști. Bunăoară, Maxim Gorki susținea că omul este creat pentru a fi fericit. Iar Velimir Hlebnikov considera că omul este născut pentru suferință. Același lucru a fost și acum o sută de ani. Voltaire afirma că lumea este îngrozitoare, iar contemporanul său, filosoful Leibnitz exclama: O, este cea mai bună dintre lumi. Voltaire considera că Leibnitz este un naiv, dar se jena să o afirme direct și îl batjocorea prin eroul său Candid.

Candid era un tip naiv. Toată viața a iubit o oarecare Cunigunda și toată viața a urmărit-o prin diverse țări până când a ajuns-o și s-a însurat cu ea. Iar când visul său s-a împlinit, a început să bănuiască că înainte era

mai bine. Un vis îndeplinit încetează de a fi vis. Candid s-a plictisit și i-a apărut obiceiul să fixeze un punct cu privirea până când nu vedea dublu și difuz. În acele clipe, Candid uita cu desăvârșire cine este și unde se află. Aceasta se numește pierderea noțiunii de timp și spațiu.

Împreună cu ceilalți, Candid a ajuns într-un oraș necunoscut. Casele neobișnuit de înalte, străzile - neobișnuit de largi. Nici trăsuri, nici căruțe, nici cai - nimic din toate acestea. Pe drum fugeau niște cărăbuși mari de fier și puteau îngrozitor. Și nimeni nu se rușina.

- Ce-i asta? a întrebat Candid arătând drumul.

- Sunt mașini, a spus profesoara. Mijloc de

deplasare.

- Nu înțeleg - a recunoscut Candid.

- Poți să ajungi repede unde trebuie - a explicat tânăra.

„Ai să ajungi repede la sfârșitul tău”, gândi Candid.

Dar de pronunțat tare a zis:

- Haideți cu mine.

- Unde?

- În secolul optsprezece. Acolo-i mai bine. Se mănâncă lucruri naturale, mere din livadă, se respiră aer curat și se umblă mult pe jos.

Tânăra bănuia că acest individ în haină de epocă e un actor beat, care nu a apucat să se schimbe după spectacol. Actorii sunt toți bețivi, se leagă de femei și fac pe deșteptii. Tânăra a hotărât să nu mai continue discuția și a traversat strada. Candid a stat o vreme nehotărât și apoi s-a repezit spre lumina roșie, intersectând cărăbușii metalici. Unul dintre ei a oprit cu scrâșnet în fața lui Candid, de acolo a sărit un bărbat furios și l-a plesnit pe Candid. Candid a făcut același lucru: l-a lovit peste față. Știa s-o facă și îi plăcea să se bată. Bărbatul a căzut. Totul s-a terminat cu aceea că s-a îngrămădit lumea. S-a oprit o mașină ca un bondar pătrășos și Candid a fost împins în un spațiu întunecos cu gratii. El a înțeles că este o închisoare pe roți. Era întuneric și puțea a urină. În mașină mai era cineva. Obișnuindu-se cu întunericul, Candid a zărit o tânără fată. Era drăguță și beată. Picioarele sale desfăcute albeau în întuneric.

- Vrei? a întrebat în șoaptă prostituata.

Numai că repede și doar un singur număr. Candid nu a înțeles limba necunoscută.

- Iar tu îmi dai haina. A reintrat în modă. Candid tot n-a înțeles. Tânăra și-a ridicat fusta. Candid a înțeles până la urmă și a început să facă ce i s-a propus. Dar nu la viteză, ci lung. Mașina s-a oprit. Milițianul a deschis ușa și a zărit fundul gol al lui Candid. I-a tras un bulan peste. Apoi a început să-l împingă pe Candid afară din mașină. Tânăra a apucat să tragă de pe el haina. Candid, doar în nădragi, a rămas pe pământ.

- Ai buletin? a întrebat milițianul.

Candid n-a înțeles. S-a apropiat al doilea milițian.

- Unde locuiești? a întrebat al doilea.

- În Franța, a răspuns Candid.

- Anul nașterii?

- Secolul optsprezece, a răspuns Candid.

- Evadat de la nebuni, și-a dat cu presupusul primul.

Acolo sunt toți Napoleoni și Bonaparte.

- Du-l la secție, a spus al doilea. Pentru stabilirea identității.

- Dă-l dracului, pierdem timp, scriem hârtii...

Primul milițian, cel cu bulanul, i-a dat lui Candid un șut în cur.

- Întinde-o de aici, dă-i drumul.

Candid a vrut să-i dea milițianului câteva șuturi, dar s-a răzgândit. A plecat cât mai departe de mașini. A ieșit într-o stradă mare. Se întuneca rapid. S-au aprins luminile, și geamurile luminate păreau niște faguri de lumină. În case, precum albinele, stăteau oameni. I s-a făcut foame. Pe străzi, în tăcere, mergeau oameni, nimeni nu saluta pe nimeni. „Câtă lume - se gândea Candid - și nimeni nu interesează pe nimeni.” Îl dorea maxilarul și coccisul. Dumnezeu l-a readus în această cea mai bună dintre lumi, dar oamenii sunt răi. Brusc a auzit un urlat de lup. Candid s-a dus după zgomot și a ajuns la grădina zoologică. La intrare l-au oprit și i-au cerut bilet. Candid avea niște franci, dar îi rămăsese în haină. Candid a sărit gardul. Când sărea, s-a agățat și și-a lăsat pantalonii în țepușe. Iar Candid, pe jumătate gol, a ajuns în grădina zoologică. Trecea pe lângă cuști ca un sălbatic. Lupul urla de parcă chema. Candid l-a găsit rapid și s-a strecurat în cușcă.

- De ce plângi? a întrebat Candid.

- Eu cânt, răspuse lupul. Eu sunt îndrăgostit.

Vorbeau pe limbi diferite, dar se înțelegeau. A venit paznicul și a aruncat în cușcă o bucată de carne imputită.

- O să mănânci așa ceva? s-a mirat Candid.

- Sigur că da. O să mănânci și tu.

- Nu mănânc așa ceva. Hai să plecăm. Să vânăm. Să mâncăm carne proaspătă.

- De aici n-ai cum să fugi, spuse lupul. E grădina zoologică.

- Ei și? Ce, n-ai picioare? N-ai chef?

- Grădina zoologică este o închisoare.

- Ei și?

- Asta înseamnă că trebuie să faci ce vor alții.

A răsărit luna. Era frumos, chit că și de groază. Lupul a început să urle din nou, mai exact să cânte. Candid, cu scârbă, și-a înfipt dinții în carne. „Este o lume îngrozitoare - se gândi Candid. Voltaire are dreptate.” Brusc și-a amintit corpul de atlas al fetei din mașina miliției, mâna blândă a unei bătrâne în metrou, privirea tinerei Cunigunda. Totul s-a amestecat în această cea mai bună dintre lumi, în această cea mai îngrozitoare dintre lumi. Și nici nu mai trebuie să aștepti moartea, totul este aici - și raiul, și iadul... Candid s-a lipit de burta lupului. Era cald și lipsit de pericole. A adormit în urletele lupului. Și i se părea: am mai trăit cândva asta...

*Carmen Sylva în literatura română **

29 Dec. 1843 - 18 Febr. 1916

Vremurile de izbeliște și de cumpănă prin care am trecut, ne-au silit ca prea curând să dăm cu totul uitării pe cei ce sintetizează *întemeietorii României moderne*, regele Carol I și regina Elisabeta.

Au trecut ani de-a-rândul de când cea dintâiu regină a Regatului românesc independent s'a stins și a plecat pe veci din mijlocul poporului nostru, pe care l-a iubit și înălțat, și care la rândul său a iubit-o și proslăvit-o.

Vremea nu stă pe loc, ci adaogă mereu câte un an la trecutul care din ziua morții ei tot mai mare se face; în mintea noastră liniștită se trezește gândul care face să ne tresară inimile umile, gândul că nouă tuturor - și mari și mici, și bogați și nevoiași, și slăviți și săraci, - tuturor ni-i dat să bem mai curând sau mai târziu din acelaș pahar al morții. Numai o singură mângăere ne poate alina durerea acestui sentiment: urmele bune pe care unii dintre noi pot sau se străduiesc să le lase.

Pătrunși de aceste sentimente ale deșărtăciunii vieții noastre de o clipă, aducem un pios omagiu amintirii aceleia care altă dată a fost regina României libere. Și ca dovadă că aceste momente de evlavie cu suflete curate le închinăm memoriei ei, vom încerca să-i evocăm măreața figură.

A cuprinde însă întreaga caracteristică sau a descrie toată viața Elisabetei într'o cercetare literară, e peste putință și în afară de program. O lature numai a firii ei, a vieții și activității ei, laturea cea mai intimă, cea mai sinceră, laturea care supraviețuește mai mult decât oricare alta tuturor rămășițelor pământești, laturea *poetică* a reginei Elisabeta este un subiect destul de bogat și interesant. Deci:

CARMEN SYLVA

Pădurea, pădurea care freamătă când o atinge adierea lină sau vuește când o suflă gura vântului și leagănă tulpinele svelte ale brazilor și molizilor, pădurea este însăși poezia, poezia dulce, nemuritoare a naturii. Cine nu s'a uitat pe sine însuși privind o pată de cer albastru prin desișul unui codru, sau cine n'a fost cuprins de o blândă melancolie, când subt picioare îi foșnea frunza ruginită de toamnă, sau în zilele de desprimăvărare cui nu i se deschide inima, când mugurul își arată verdeața-i crudă, întâiu sfios, apoi tot mai îndrăzneț, iar de jos îi vine mirosul de pământ, proaspăt?... Poezia pădurii, vecinica poezie a naturii simbolizează împerecherea cuvintelor *Carmen Sylva*: *Carmen* este versul, *Sylva* e pădurea./ Versul dela sine a venit să-i sune./ Și de-aș fi născută și creșteam aiurea./ Cântecele mele n'ar avea ce spune./ Le-am furat în treacăt dela păsărele./ Freamătul pădurii mi-a vorbit de ele -/ Inima-mi pe urmă ritmul le-a adaos/ Versul și pădurea sunt al meu repaos! (traducere Șt. O. Iosif) zice poeta într'un cântec al ei.

Rinul pe care celebrul *Victor Hugo* l-a numit „fluviul războinicilor și al cugetătorilor”, Rinul, acea fâșie de argint, pe malurile căruia, când înalte, când line,

cavalerii și principii medievali au ridicat nenumărate turnuri de castele, de care se leagă sute de basme și tradiții, legende cu feți frumoși, pe malurile căruia natura s'a luat la întrecerea cu măestria omenească și a săpat cu mâna vremii peșteri tainice, și a înălțat nenumărate promontorii de stânci ca *Loreley*, cântat de cei mai vestiți poeți germani, acel Rin cu pădurile, luncile și povârnișurile sale acoperite de vii aurite de soare, cu vapoarele și bărcile răscolitoare ale apei, cu animația lui pitorească, acela este adevăratul dascăl, dela care Elisabeta a învățat alfabetul artei poetice. În mijlocul unei fermecătoare păduri, pe valea părâului *Wied*, străjuită de înalte coloane de fagi albi ca marmora, cu coroane verzi care par niște uriașe umbrare între cerul senin, albastru, și pământul verde acoperit cu vegetația-i buiacă, în concertul privighetorilor și mormurul izvoarelor - în mijlocul celui dumnezeesc farmec al naturii se găsește castelul *Mon repos*, unde Carmen Sylva a simțit îndemnul de a traduce în graiu omenesc frumuseța și armonia universului. Vorbind despre mica principesă Elisabeta - Carmen Sylva de mai târziu - și despre frații ei, doamna *W. Monod* zice: „Copiilor le plăcea să se ducă până'n apropierea unui vechiu castel dărăpănat, care în evul mediu servise de reședință seniorilor de Wied. La reîntorcere, noi smulgeam tulpine de caprifoi și feregele, pe care prințesa Elisabeta le sădea pe urmă în grădina sa, cu unelte minuscule. Pe vremea coasei, se suiau în carul încărcat de fân, la seceriș se culcau pe snopi”.

Talentul înnăscut al *Carmen Sylvei* și ajutat în acest mediu al naturii de educația și cultura corespunzătoare stării sale sociale, s'a afirmat chiar din cea mai fragedă tinerețe. Cele dintâiu poezii și alte încercări literare ale ei datează dela vârsta de 15 ani, când a început

să-și exprime în versuri „impresiile de copilă și adolescență”; cea mai mare parte din aceste producțiuni au fost adunate de dânsa într'un volum manuscris ce-l dăruise mamei sale, prințesa *Maria de Wied*, și pe care îl întitulase „*Călătoriile mele prin lume - Tot felul de rime și de mici versuri încredințate inimii unei mame*” - („*Meine Reise durch die Welt - Allerhand Reime und Verslein dem Mutterherzen anvertraut*”). „Această culegere, terminată în 1874, are aproape 350 pagini împodobite cu desemnuri și ornamente colorate, și e îmbrăcată într'o copertă din cele mai bogate, lucrată după o veche carte de rugăciuni, de vestitul giuvaergiu Morgan din Londra. Într'ansa se găsesc poeziile compuse de regina-poetă pe când era de 15 ani” (vezi: *G. Bengescu, Din viața Majestății Sale Elisabeta, Regina României*, pag. 237-8. București Socec 1906).

Carmen Sylva a ținut departe de ochii lumii tot ce-a scris până la 1882. Ea singură nu-și cunoștea măsura talentului. Severă chiar dela început cu sine însăși, autocritica o oprea să iasă în areopagul lumii. Acela căruia îi revine meritul de a o fi revelat ei înseși ca poetă este *V. Alecsandri*. Se știe că între multiplele preocupări artistice și culturale ale Carmen Sylvei, era și arta miniaturii și a ornamentației. Cele 12 evanghelii dela Curtea de Argeș, lucrate, pictate și împodobite pe de-a'ntregul de mâna ei, sunt un cap de operă cu renume ce de mult a trecut departe peste hotare. Această lucrare de ornamentație este totdeodată și o nemaipomenită pildă de răbdare și un neasemănat exemplu de interes și jertfă individuală pentru artă. Cine n'a văzut acest neprețuit odor de măiestrie națională-regală, să nu îndrăznească a se lăuda cu cunoștințele pinacotecilor dela Paris, Londra sau Dresda.

O astfel de lucrare de miniatură și ornamentație a dat prilej lui Vasile Alecsandri să descopere în regina Elisabeta pe viitoarea mare poetă germană. Carmen Sylva descrie singură această întâmplare, cu următoarele cuvinte vădit pline de emoție: „Numai după ce am atins vârsta de 30 ani, scumpul și mult iubitul poet *al nostru* Alecsandri, mi-a destăinuit natura talentului meu, zicându-mi pentru prima oară: *Noi*. Eu roșii ca un bujor și suflarea mi se opri în piept. Mă gândeam: El e un poet mare, și-mi zice: *Noi*. Când am împodobit cu desemnuri poema sa: *Concertul în luncă*, am zugrăvit în mod discret o ruină înconjurată de silfide dănțuind, care formează pentru cine privește mai de-aproape cuvântul *Noi*. El se simțea foarte fericit că mă revelase mie însămi, și într'adevăr e un fapt mișcător că cel mai mare poet român mi-a arătat talentul meu de poetă... Niciodată n'a știut vreun poet german că eu compuneam versuri; trăiam printre scriitori, însă niciunul dintr'ânșii n'a ghicit că posedam și eu un condeiu care nu avea încă aripi și care șovăia tremurând pe marginea cuibului” (v. *G. Bengescu* op.

cit. 187).

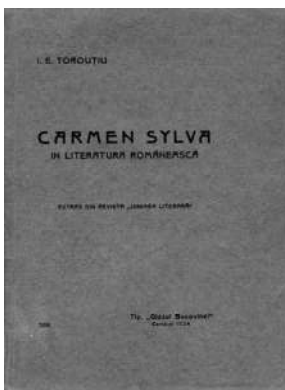
Sentimentele de prietenie ale Carmen Sylvei pentru *V. Alecsandri* sunt de altcun fel cunoscut și au rămas sincere și neîntrerupte până la moartea cântărețului dela Mircești. Carmen Sylva s'a mândrit cât a trăit că un poet român a avut darul să-i descopere talentul, și de aceea: „*Noi*, Alecsandri și eu, vom trece braț la braț la nemurire...”

Nu e nici cea mai mică îndoială că multe din aceste lucruri sunt în parte cunoscute; în cartea lui *George Bengescu* despre regina Elisabeta, apărută la București în 1906, se găsesc numeroase capitole din viața Carmen Sylvei, pline de frumusețe și avânt. Intențiunea noastră însă este să scoatem la iveală ceva nou și mai puțin cunoscut pentru lumea cetitorilor români, și anume câteva din păreri străinilor asupra Carmen Sylvei. Vorbind de poeta Carmen Sylva, istoricul literar *Eduard Engel* îi laudă creațiunile în proză, iar despre poeziile zice că numai emoțiile trăite de ea însăși, cum e bunăoară pierderea unicului ei copil, numai adevăratele zguduirii sufletești o fac să-și poată zmulge din inimă duioase și mișcătoare accente

poetice, care la rândul lor sunt în stare să impresioneze pe cetitori (v. *E. Engel, Geschichte der deutschen Literatur*, vol. II, pag. 367). - O altă istorie a literaturii germane, a lui *Beyer-Boppard*, spune despre Carmen Sylva: „Cu un simț feminin delicat și fin, poeta regală izbutește să scrie în așa chip, încât să sune în toate formele poetice strunele sentimentelor unui romantic cerc de idei. Ea este o artistă în poeziile ocazionale. Ritmul ei ușor, săltăreț, se împrăștie ca niște flori în calea oamenilor...” (v. *Beyer-Boppard, Geschichte der deutschen Literatur*, pag. 309). În muzeul Liszt din Weimar se păstrează un artistic manuscript al Carmen Sylvei, care cuprinde un poem minunat, publicat mai întâiu cu un elogios comentariu al aceluiaș profesor universitar și istoric literar *Beyer-Boppard*, în revista: „*Über Land und Meer*” (1892, pag. 470).

Un alt învățat german, *Gustav Karpeles*, în monumentală sa operă *Istoria universală a literaturii*, constată (vol. III, pag. 847-8) că din creațiunile Carmen Sylvei se desprinde un înalt spirit și vorbește un adevărat sentiment poetic, și că regina-poetă a fost cea dintâi care prin măstrele sale *traduceri* a deschis literaturii românești porțile literaturii universale. De acest merit până la dânsa nu s'a putut învrednici decât cunoscutul filo-român *Wilhelm Kotzebue*, cu care de altfel regina Elisabeta s'a întâlnit ocazional la Karlsbad și s'a întreținut câțva timp asupra traducerilor ce le-au făcut amândoi în aceeaș limbă și din aceeaș literatură. Traducerile lui *Kotzebue* apăruseră la 1857, ale Carmen Sylvei la 1881.

Ar fi să înțrăm în amănunte și să ne oprim prea mult, și ar fi și imposibil din cauza spațiului să spicuiem din toate manualele de istorie a literaturii germane criticele juste, frumoase și deosebit de favorabile

asupra operei literare a poetei noastre. S'au citat numai în treacăt câteva fraze de caracterizare a ei, fraze ieșite din pana unor somități consacrate în domeniul istoriei și criticii literare, cum sunt *Engel*, *Beyer-Boppart* și *Karpeles*. Și ca încheiere a acestor păreri germane asupra Carmen Sylvei, paginile poetului *Rudolf Gottschall* din „*Literatura germană națională a secolului al XIX-lea*” alcătuiesc o adevărată cunună de lauri pentru poeta-regină. Autorul, el însuși un mare poet, a aprofundat opera literară a Carmen Sylvei și s'a străduit să înțeleagă inima smulsă din regiunile Rinului și așezată de pronie acolo, unde până în ultima clipă a vieții sale a rămas pătrunsă de nostalgie și robită în același timp de farmecul și romanticismul patriei românești. „Chiar cel dintâi volum de poezii al Carmen Sylvei intitulat *Stürme (Furtuni)* 1880, a dovedit toată caracteristica ei”, zice Gottschall. „În poemul *Sappho* poeta a prelucrat legenda antică în mod cu totul original și cu un caracter deosebit de expresiv. În al doilea poem, *Hammerstein*, în care se tratează un subiect medieval, în trohee cu aliteratie, într'o atmosferă de sfințenie își descrie regiunile de acasă, ale Rinului, cu stâncile, pădurile și păraele lor. Mai însemnate sunt poemele *Jehova*, 1883, și *Vrăjitoarea*, 1882. *Jehova* este o superbă operă poetică redată într'o puternică și lapidară limbă, și în același timp este și miezul tuturor legendelor despre *Ahasver*. Totul este încheșat cu o caracterizare uimitoare. Apogeurile legendei sunt luminate de fulgerături poetice”.

Acestea sunt părerile lui Gottschall despre Carmen Sylva. El accentuează totdeauna că oricare ar fi starea socială a vreunui autor, ea nu-i influențează câtuși de puțin judecata în aprecierea operei poetice.

Rudolf Gottschall este mort, Carmen Sylva așijderea. Dar alături de creațiunile dramatice ale lui Gottschall au rămas și cele patru mari volume asupra literaturii germane din secolul al XIX-lea, în care se găsesc și entuziastele pagini despre Carmen Sylva. „Dacă *Jehova* este o galerie de fresce” - continuă Gottschall, - „alcătuită din propilee istorico-filosofice, cu tablou lângă tablou, în schimb *Vrăjitoarea* este numai o singură ființă în mai multe înfățișări. În vreme ce *Jehova* se distinge prin metafizică, *Vrăjitoarea* se remarcă prin plasticitate poetică... *Vrăjitoarea* este o femeie îndrăcit de frumoasă, vânătorul o iubește, se urcă până la înălțimea ei solitară, unde fulgere

ucigătoare scânteiază din părul ei de aur... Volumul de poezii *Meine Ruhe* are pe foaia de titlu Sanssouci-ul românesc al reginei, castelul Peleş, cu singurătatea lui păduratecă și cu picioarele colinelor spălate de râul Peleş care i-a povestit în murmurul său carpatin minunatele povești... Acest volum abundă de o nesfârșită bogăție de maxime și sentințe, ca în poeziile lui *Rückert*, și multe din ele au o formă concisă cari se imprimă în memorie. Regina care a avut și ea de suferit dureri pământești, între care pierderea singurei fetițe, dă adeseori durerii ei de mamă o înduioșătoare expresie. Prin această suferință icoana Niobei încremenite primește un colorit sfâșietor, și i se frânge inima împietrită la glasurile copiilor ei când o strigă: mamă... Asemănătoare icoane din lumea zeilor, ca și povestiri poetice în cari adesea predomină expresivitatea tonului, se găsesc de multe ori în această colecție. Carmen Sylva nu este o diletantă. Diletantismul merge de obicei pe drumuri bătute, îi place calea netedă și pregătită de alții, formele obicinuie care se pot imita. Dimpotrivă, talentul original al Carmen Sylvei izbucnește ca un izvor sălbatec și pornește cu o violență spumegătoare, și încetul cu încetul se așterne într'o albie regulată... Mai curând s'ar putea reproșa poetei că în lupta ei cu ideile sfarmă forma poetică și o face să apară capricioasă și neregulată...”

Trecând la un alt șir de idei, poetul german termină zicând: „Prin traducerea volumului de poezii din limba românească, poeta Carmen Sylva aduce un omagiu graiului poporului a cărui coroană o poartă” (v. Gottschall, op. cit. pag. 137-139).

Până aici ajung aprecierile lui Gottschall asupra poeziilor Carmen Sylvei. În altă parte, în volumul IV al monumentalelor sale opere, marele poet și istoric literar german consacră câteva pagini pline de elogii prozei ei, despre care afirmă că este cea mai caracteristică dintre scrierile epocii sale. Analizând spiritul de colaborare a Carmen Sylvei cu romanciera germană *Mite Kremnitz* (subt pseudonimele *Dito* și *Idem*), poetul german constată că psihologia, tehnica și conflictele sufletești sunt partea de contribuție a Carmen Sylvei, iar partea povestitoare revine *Mite Kremnitz*.

* fragment din cartea *Carmen Sylva în literatura românească*, I. E. Torouțiu, Tip. Glasul Bucovinei, Cernăuți, 1924

Regina României a scris mai mult ca oricare dintre scriitorii timpului său, și din atâtea opere diverse, unele ating sublima măreție.

Pierre Loti

* * *

Noi, Alecsandri și eu, vom trece braț la braț la nemurire.

Carmen Sylva

Toiagul de cale spre țarm furtunos
Spre coroana de spini pe Dunăre'n jos,
Cu inima plânsă sub strai de lumină,
Neînțeleasă în țară străină

...

Și-s singură cu cântecele mele.
(traducere de A. Toma)

Carmen Sylva, Regina Elisabeta a României

Nu sunt scriitor, sunt numai poet

Ana Blandiana

Am început să scriu proză într-un moment în care am simțit că trebuie să pun între realitate și poezie mai mult decât meditațiile pe care le publicam săptămână de săptămână în revistele literare. Mai precis, am simțit că dacă nu voi încerca să descriu tot ce văd, tot ce trăiesc, tot ce

înțeleg - ceea ce nu puteam să fac decât în proză -, realitatea care mă înconjoară îmi va intra fără să mă întrebe în poezie, cu amănuntele ei sordide, întâmplările ei promiscue, personajele ei duplicitare și sensurile ei maculatoare. Și nu-mi era greu să-mi închipui poemele cufundându-se ca niște corăbii de hârtie în care s-a încărcat minereul de fier. Era o obligație pe care o aveam în egală măsură față de poezie și față de realitate. Pentru că în mod evident realitatea trebuia exorcizată prin scris. Și dacă nu mă hotăram să folosesc mijloacele de îngânare ale prozei, nu-mi rămânea decât să asist la sacrificiul poeziei, obligată să alunge demonii transformându-se în înger exterminator.

Aveam nevoie să le deșert în fiecare seară în pagină, pentru ca a doua zi să poată fi depuse altele, fără pericolul de mă îneca în mâlurile lor contagioase. Era un fel de a repeta ca în Taina Botezului: „Mă leapăd de Satana!”, sugerând realității să se lepede la rândul ei. Și chiar dacă sugestia nu a fost niciodată urmată, urmele ei rămase pe hârtie sunt nu numai semnul încercării de exorcizare, ci și dovada refuzului ei de a se lăsa exorcizată. Răul descris își pierde puterea de manipulare, iar umbrele fantastice pe care silueta lui le proiectează sub lumina cuvântului îl demască și îi dau înțeleș.

Scriu proză cu o anumită mirare, în umbra mereu ciudată a întrebării „ce caut eu aici?”. Există în scrisul meu un anticorp care elimină cu de la sine putere prea strânsa legătură cu istoria. Din toate suferințele din jur transpare în pagina mea numai suferința în sine, o suferință cotropitoare, dar lipsită de determinări. Disperată și umilită, fac tot ce pot pentru a fixa, pentru a trece oricât de ilicit, și chiar cu riscul de a sparge oglinda liniștită a artei, cât mai multe elemente concrete, dar ceva mai adânc și nepasionat din mine, ceva mai indiferent la clipă și chiar la timp îmi spune că totul se întâmplă astfel spre salvarea mea.

Versuri n-am scris niciodată când am vrut eu,

niciodată nu am luat un creion și o hârtie hotărându-mă să scriu un poem. Au fost în viața mea perioade în care am scris ca în transă, fără să știu cu un minut înainte ce voi scrie, perioade de plenitudine aproape miraculoasă, de fericire aproape violentă, care se sfârșeau întotdeauna brusc cu sentimentul că nu se vor repeta niciodată, că asta a fost tot ce mi-a fost dat, că în fața mea pe hârtie se află tot ce conțineam fără să știu întreaga mea substanță pe care nu voi mai fi în stare să o regenerez. Dar eram într-adevăr eu autorul acelor pagini din moment ce nu-mi explicam cum s-au născut și nu eram în stare să imaginez altele? Și apoi deodată fără să mă întrebe o nouă viitură de cuvinte și viziune inunda totul cu o fericire pe care nu o mai crezusem posibilă și care după un timp înceta la fel de brusc cum începuse. Și așa mai departe. (...) Căci dacă a fi poet este un destin, un noroc sau o nenorocire, care este deosebirea între năzdrăvan și nezdăran, a fi scriitor este o profesiune. A fi scriitor profesionist este o calificare, a fi poet profesionist este un nonsens.

Dincolo de o anumită frustrare, rămâne uimirea. Știam, și credeam că știu numai eu, că a fi poet și a fi scriitor sunt două noțiuni extrem de diferite, aproape opuse. Dar nu mă gândisem niciodată că privitye dinafară ele ar putea fi simțite ca incompatibile. Chiar dacă nu sunt un prozator care scrie și versuri, sunt cu siguranță un poet care scrie și proză. Iar această proză are dreptul să fie înscrisă și să concureze cu șanse egale în toate competițiile prozei ca și când ar fi scrisă de cineva care ar fi doar scriitor. Ceea ce nu se întâmplă, pentru că nu știu inventa nimic, nu știu decât transcrie ceea ce trăiesc. Nu sunt scriitor, sunt numai poet, din păcate, așa cum cineva vinovat pentru mai multe capete de acuzare trebuie să execute doar pedeapsa cea mai grea, mie mi se iau în seamă doar cele mai misterioase și mai greu explicabile dintre pagini. Poezia este cea care mi-a dat ca pe un al șaselea simț sentimentul prezenței altuia în lumea înconjurătoare: altul mă privește din pietre, din plante, din animale, din nori, un altul, care numai în clipele de mare oboseală, se numește nimeni.

(Conferința „Nu sunt scriitor, sunt numai poet”, pe care Ana Blandiana a susținut-o la Teatrul Național „Marin Sorescu” din Craiova, în care poeta a vorbit despre felul în care se simte împărțită între poezie și proză și în ce măsură ca poet a simțit la un moment dat nevoia să scrie și proză și de ce a rămas totuși la poezie, a fost dedicată Zilei Internaționale a Poeziei, care este marcată în data de 21 martie și a fost susținută în cadrul evenimentului cultural „Adunarea Poeților Craioveni”, organizată de scriitorul Nicolae Coandă, secretarul literar al teatrului.)

Jurnalul unei scriitoare *

Duminica paștelui, 20 aprilie

În starea de trîndăvie ce urmează oricărui articol lung, și Defoe este cel de-al doilea articol principal din luna aceasta, am scos acest jurnal și am recitit, așa cum citești întotdeauna ceea ce ai scris, cu un fel de aviditate vinovată. Mărturisesc că stilul necizelat și dezordonat, adesea păcătuiind mult împotriva gramaticii și reclamînd înlocuirea unui cuvînt, m-a întristat oarecum. Vreau să spun celui ce va citi rîndurile ce urmează că pot să scriu mult mai bine, și fără să zăbovesc prea mult. Iar acum pot să-mi adresez și un mic compliment pentru impetuoșitatea și vigoarea stilului și pentru că uneori nimerește pe neașteptate drept la țintă. Ceea ce este mai important este convingerea mea că obiceiul acesta de a scrie numai pentru sine este un bun exercițiu. Îți dezmoștește încheieturile. Nereușitele și poticnelile nu contează. În ritmul în care merg, trebuie să atac obiectul în modul cel mai direct și rapid, astfel încît să apuc cuvintele, să le aleg și să le atac fără un răgaz mai mare decît acela cerut de muiera peniței în cerneală. Socotesc că de un an încoace se poate constata o ușurință sporită în scrisul meu, pe care o atribui jumătății de oră tihnite de după ceai. Mai mult, mi se prefigurează ideea formei ce ar putea-o îmbrăca jurnalul. Cu timpul s-ar putea să învăț ce să fac cu acest material de viață dezlînat, accidental, să-i găsesc o altă întrebuintare decît aceea pe care i-o dau, folosindu-l în mod intenționat și scrupulos în roman. Oare cum aș vrea să fie jurnalul meu? Ceva suplu, dar nu neîngrijit, destul de elastic încît să cuprindă orice lucru solemn, minor sau frumos ce-mi trece prin minte. Aș dori să fie aidoma unui pupitru vechi și a unui geamantan încăpător în care arunci o sumedenie de nimicuri fără să te mai uiți la ele. Aș vrea să revin după un an sau doi și să aflu că lucrurile s-au orînduit singure, s-au înfrumusețat și s-au contopit, așa cum se întîmplă întotdeauna într-un mod misterios, formînd un tipar destul de transparent pentru a oglindi lumina vieții noastre și rămînînd totodată structuri ferme, cu independența unei opere de artă. Cred că ceea ce este necesar în primul rînd, acum după ce mi-am recitit vechile volume, este nu să mă transform în cenzor, ci să scriu ceea ce îmi dictează starea sufletească, despre indiferent ce; întrucît am fost curioasă să aflu cum au

ieșit lucrurile inserate la întîmplare, am aflat semnificații acolo unde nu mi-am închipuit în momentul respectiv. Dar prolixitatea se transformă repede în neglijență. Este necesar un mic efort pentru a surprinde un personaj sau un incident ce se cere consemnat. Pana nu trebuie lăsată să scrie necălăuzită, pentru ca scrisul să nu devină vlăguit și ne-îngrijit, ca la Vernon Lee. Ligamentele ei sînt prea slabe pentru gustul meu.

Luni, 12 mai

Ne aflăm în toiu sezonului editorial. Murry, Eliot și eu mine vom ajunge în mîinile cititorilor în dimineața aceasta. Poate tocmai de aceea mă simt categoric ușor deprimată. Am citit un exemplar legat din *Grădinile Kew*, o datorie neplăcută pe care am amînat-o pînă cînd am isprăvit de scris. Rezultatul este vag. Mi se pare o schiță neînsemnată și scurtă. Nu înțeleg cum citirea ei l-a putut impresiona pe Leonard atît de mult. După părerea lui, este cea mai bună proză scurtă pe care am scris-o pînă acum. Judecata aceasta m-a determinat să citesc *Semnul de pe perete*, căreia i-am găsit destule neajunsuri. După cum spunea odată Sydney Waterlow, partea cea mai îngrozitoare a profesiei scriitoricești este faptul că te încrezi prea mult în elogii. Sînt aproape sigură că nu voi primi nici o laudă pentru povestire, și acest lucru mă va contraria puțin. Fără încurajarea laudelor mi-este greu să mă apuc de scris dimineața, dar deprimarea nu durează decît o jumătate de oră și, îndată ce încep, uit totul. Ar trebui să ne străduim cu toată seriozitatea să nu luăm seama la suișuri și coborișuri, la complimentul ce ți-l face unul, la tăcerea altuia, la faptul că sînt comandate lucrările lui Murry și Eliot și nu ale mele. Esențialul rămîne plăcerea pe care mi-o produce scrisul. Cred că aceste gînduri nebuloase au alte cauze, deși sînt ascunse în străfunduri. Viața este un flux și un reflux permanent, ceea ce explică multe, deși nu cunosc cauza acestor marea.

Marți, 10 iunie

Profit de cele cincisprezece minute ce îmi rămîn pînă la masă ca să continui însemnările, pentru a recupera o lungă întrerupere. Adineauri ne-am întors de la Club; tocmai am comandat reeditarea schiței *Semnul de pe perete* la Pelican Press, și am luat ceaiul împreună cu James. El ne-a informat că, dezgustat de propunerile de pace, Maynard și-a prezentat demisia,

și-a scuturat hainele de praful din birou și a acceptat un post universitar în Cambridge. Însă trebuie să mă felicitez, întrucât mi-am întrerupt jurnalul în momentul când, întorcându-ne de la Asheham, am găsit masa din hol înșesată, îngropată sub comenzi pentru *Grădinile Kew*. Erau pînă și pe sofa și le-am deschis în timpul mesei și ne-am ciondănit, regret s-o spun, deoarece eram amîndoi enervați, agitați de porniri contrare, iscate ca valurile de rafala criticii de la Charleston. Toate aceste comenzi - circa 150 din partea librarilor și a unor persoane particulare - se datorau unei recenzii apărute în „The Times Literary Supplement”, scrisă probabil de Logan, unde eram lăudată precum aș fi dorit. Iar acum zece zile mă pregăteam cu stoicism să înfrunt un eșec total. Satisfacția succesului a fost diminuată considerabil mai întîi de cearta noastră și apoi de necesitatea de a pregăti 90 de exemplare, a scrie adrese, a lipi pachetele și în sfîrșit, a le expedia, ceea ce ne-a luat tot timpul pînă acum. Ah, cum ne-a copleșit succesul în zilele acestea! În plus, am primit din senin o scrisoare de la editorul Macmillan din New York, care a fost atît de impresionat de *Călătoria*, încît dorește să ia cunoștință de *Noapte și zi*.

Cred că intensitatea plăcerii scade foarte repede. Îmi plac înghițiturile mici, dar psihologia celebrității merită să fie studiată pe îndelete. Am impresia că prietenii îi răpesc tot parfumul. Lytton a luat masa la noi sîmbătă, împreună cu familia Webb, și i-am vorbit despre diversele mele succese, mi s-a părut că văd o ușoară umbră așternîndu-i-se pe față și dispărînd imediat, dar nu înainte ca fructul să-mi vestejească bucuria. Dar, la urma urmelor, și eu i-am tratat succesele în același fel. Nu poate să-mi facă plăcere cînd vorbește la nesfîrșit despre un exemplar din *Victorienii eminenți*, subliniat și purtînd inițialele „M” sau „H” scrise de domnul sau doamna Asquith. Și totuși, la acest gînd o căldură dulce îi învăluia ființa. Dejunul a fost o reușită. Am luat masa în grădină, și Lytton s-a amuzat în timpul conversației, cu eleganță și cu o siguranță și mai mare ca de obicei. „Dar pe mine nu mă interesează Irlanda...”

Marți, 21 octombrie

Astăzi este aniversarea bătăliei de la Trafalgar și ieri a fost ziua memorabilă cînd a apărut *Noapte și zi*. Cele șase exemplare de autor mi-au parvenit în dimineața aceasta, și cinci au și fost expediate, încît îmi imaginez chipurile a cinci prieteni cufundate în lectură. Oare sînt neliniștită? Destul de puțin, ceea ce este ciudat. Mai mult emoționată și mulțumită, decît neliniștită. Mai întîi, iată un lucru isprăvit (la care nu voi mai reveni). Apoi, am recitat puțin și mi-a plăcut. Și, pe deasupra, am un fel de certitudine că oamenii a căror judecată o prețuiesc vor considera probabil că este o carte bună, certitudine mult sporită de convingerea că, dacă nu va fi așa, îmi voi reveni și voi

începe să scriu o nouă povestire. Se înțelege că dacă Morgan, Lytton și ceilalți se vor declara entuziasmați, voi căpăta o părere mai bună despre mine. Partea neplăcută este să întîlnești oameni care îți debitează banalitățile de circumstanță. În general văd unde vreau să ajung. Am convingerea că de data aceasta mi s-a oferit o bună ocazie și am făcut tot ce mi-a stat în putință. Astfel că pot adopta o atitudine filozofică, dînd vina pe Atotputernicul.

Joi, 23 octombrie

Trebuie să consemnez aici primele roade culese de la *Noapte și zi*. „Fără îndoială o operă absolut genială” - Clive Bell. La urma urmelor, s-ar fi putut să nu-i placă. A fost sever cu *Călătoria*. Mărturisesc că sînt fericită, deși nu sînt convinsă că e așa cum spune. Totuși, este o dovadă că am făcut bine că nu m-am agitat. Oamenii a căror opinie o respect nu vor fi la fel de entuziasmați ca el, dar cred că vor înclina cu holărire de partea lui.

Joi, 30 octombrie

Reumatismul îmi va sluji drept scuză că nu scriu mai mult; dar lăsînd reumatismul deoparte, mîna mi este obosită de scris. Totuși dacă m-aș folosi din punct de vedere profesional ca subiect de analiză, aș putea scrie o poveste interesantă a ultimelor zile despre vicisitudinile prin care a trecut *Noapte și zi*. După scrisoarea lui Clive a sosit cea de la Nessa, elogioasă fără rezerve; apoi, pe deasupra tuturor, cea de la Lytton: felicitări entuziaste, un mare succes, o operă clasică și așa mai departe. Au urmat elogiile din partea Violetei, iar ieri dimineață, această propoziție din partea lui Morgan: „îmi place mai puțin decît *Călătoria*”. Deși își exprimă și el admirația și spune că are de gînd să reia lectura, această rezervă a stricat toată plăcerea produsă de rest. Dar să continui. Către ora 3 după-amiaza mă simțeam mai fericită și mai liniștită, datorită mai mult reproșului său decît elogiilor celorlalți, ca și cum m-aș fi regăsit din nou în mijlocul oamenilor, după ce mă rostogolisem într-o stare de beatitudine printre nori elastici și pe pante de puf.

Totuși, cred că pun tot atîta preț pe opinia lui Morgan ca și pe a celorlalți. În ziarul „Times” din dimineața aceasta, mi se consacră o coloană: cele mai înalte elogii, care sînt și inteligente pe deasupra, afirmînd între altele că, deși mai puțin strălucitor la suprafață, *Noapte și zi* este mai profund decît celălalt, părere cu care sînt de acord. Sper că săptămîna aceasta se va termina cu recenziile. Aș vrea să fie urmate de scrisori inteligente. Dar ceea ce vreau cu adevărat e să scriu mici povestiri. Cu toate acestea, simt că mi s-a luat o piatră de pe inimă.

*** fragmente din cartea *Jurnalul unei scriitoare*, Virginia Woolf, Ed. Univers, București, 1980**

Povestea vieții mele *

În sfârșit, am început *Indiana* fără proiect și fără nădejde, fără niciun plan, lăsând, cu hotărâre, la ușa amintirii mele tot ceea ce-mi fusese stabilit ca precept sau ca exemplu și necercetând nici maniera de a scrie a altora, nici propria mea individualitate, pentru a-mi fixa subiectul și personajele.

S-a spus că *Indiana* era persoana și povestea mea. Nimic mai inexact. Am prezentat multe tipuri de femei și cred că atunci când se va fi citit acest expozeu al impresiilor, și al reflecțiilor asupra vieții mele, se va fi văzut bine că nu pe mine m-am pus în scenă, sub trăsăturile eroinei. Sunt prea romanticoasă pentru a fi văzut un personaj de roman în oglinda mea. Nu m-am socotit niciodată nici destul de frumoasă și de amabilă, nici destul de logică în ansamblul firii mele și al acțiunilor mele pentru a mă preta poeziei sau interesului și în zadar aș fi încercat să-mi înfrumusețez persoana și să-mi dramatizez viața, tot nu mi-aș fi ajuns scopul. Eul meu, pus față în față cu mine, m-ar fi înghețat întotdeauna.

Sunt departe de a spune că un artist n-ar avea dreptul să se zugrăvească și să vorbească despre sine și cu cât se va încorona cu florile poeziei pentru a se înfățișa publicului, cu atât o va face mai bine dacă are destulă iscusință ca să nu fie recunoscut prea repede sub această împodobire, sau dacă e destul de frumos pentru ca ea să nu-l facă ridicol. Dar, în ceea ce mă privește, eram dintr-o stofă prea pestriță pentru a mă preta unei idealizări oarecare. Dacă aș fi voit să arăt fondul serios, aș fi povestit o viață care până atunci s-ar fi asemuit mai curând cu cea a călugărului Alexis (din romanul puțin recreativ, *Spiridion*) decât cu cea a Indianeii, creola pățimașă. Sau, mai curând, dacă aș fi luat cealaltă față a vieții mele, dorințele mele de a face copilării, dorința de veselie, de prostie absolută, aș fi creat un tip atât de neadevărat, încât nu i-aș fi găsit nimic ce să spună și să întreprindă care să aibă vreun sens comun.

Nu mă aflu în posesia nici unei teorii când am început să scriu, și nici nu cred că am avut vreodată vreuna, atunci când dorința de a scrie un roman mi-a pus pana în mână. Asta nu m-a împiedicat deloc ca din instinct să-mi creez, fără voie, teoria pe care urma s-o stabilesc eu însămi, după care m-am călăuzit, în general, fără să-mi dau seama, și care, la ora când scriu, este încă în discuție.

După această teorie, romanul ar fi o operă de poezie tot atât ca și de analiză. Are nevoie de situații adevărate și de caractere adevărate, reale chiar, grupându-se în jurul unui tip destinat să rezume sentimentul sau ideea principală a cărții. Acest tip reprezintă în general pasiunea dragostei pentru că aproape toate romanele sunt povești de dragoste. După

teoria anunțată (și aici începe ea) trebuie să idealizezi această dragoste, acest tip și să nu te temi să-i atribui toate puterile către care aspiri tu însuși sau toate durerile a căror rană o vezi sau o simți. Dar în niciun caz nu trebuie ca hazardul să-l deprecieze; trebuie să moară sau să triumfe, și nu trebuie să te temi să-i dai o importanță excepțională în viață, puteri peste cele obișnuite, fărmece sau suferințe care să depășească întotdeauna lucrurile omeneste obișnuite, ba puțin chiar și verosimilul admis de majoritatea inteligențelor.

În rezumat, este necesar să idealizezi sentimentul care stă la baza subiectului, lăsând artei povestitorului grija de a plasa acest subiect în condiții și într-un cadru real destul de sensibil pentru a-i scoate în relief meritele, asta, bineînțeles, dacă vrei să faci cu tot dinadinsul un roman.

Teoria aceasta e oare adevărată? Cred că da; dar ea nu este, nu trebuie să fie absolută. Balzac, cu timpul, m-a făcut să înțeleg, prin varietatea și puterea concepțiilor sale, că se poate sacrifica idealizarea subiectului adevărului celor descrise, criticii societății și oamenilor înșiși. Balzac a rezumat mai complet aceste lucruri când mi-a spus mai pe urmă:

- Dumneata cauți omul așa cum ar trebui să fie; eu, îl iau așa cum este. Crede-mă, amândoi avem dreptate. Aceste două drumuri duc la același capăt, îmi plac și mie ființele excepționale; eu sunt una dintre de. De altminteri, fac eforturi ca să realizez ființele mele vulgare, să nu le sacrific niciodată dacă n-am nevoie. Dar aceste ființe vulgare mă interesează mai mult decât te interesează pe dumneata. Eu le cresc, le idealizez în sens invers, în urâtenia și în prostia lor. Dau diformităților lor proporții înfricoșătoare și groțesti. Dumneata, dumneata, nu te-ai pricepe la așa ceva; faci bine că nu vrei să privești ființele și lucrurile care ți-ar provoca coșmaruri. A idealiza ceea ce este plăcut și frumos e, într-adevăr, o treabă de femeie.

Balzac îmi vorbea astfel fără un dispreț ascuns și fără causticitate deghizată. Era sincer în sentimentul lui frățesc și a idealizat prea mult femeia pentru ca să poată fi bănuț de a-și fi însușit vreodată teoria domnului de Keratry.

Balzac, spirit vast, nu însă infinit și fără defecte, dar cel mai mare și cel mai înzestrat cu calități diverse, care s-a produs, în roman, în timpul nostru, Balzac, maestrul fără egal în arta de a zugrăvi societatea modernă și omenirea actuală, avea de mii de ori dreptate să nu admită sistemul absolut. Nu mi-a descoperit nimic din aceste preocupări atunci când mă frământa și pe mine același lucru. Nu sunt supărată pe el din pricina asta, de altfel nu știa nici el mare lucru, căuta și tatona și el. A încercat totul. A arătat și a dovedit că orice manieră era bună și orice subiect era fecund pentru un spirit suplu ca al său. A dezvoltat

mai mult părțile în care s-a simțit mai puternic și și-a bătut joc de greșeala criticii care voia să impună un cadru, subiecte și procedee artiștilor, eroare în care publicul persistă încă fără să bage de seamă că această teorie arbitrară fiind totdeauna expresia unei individualități renunță, prima, la propriul său principiu și face act de independență, contrazicând punctul de vedere al unei teorii apropiate sau opuse. Ești izbit de aceste contradicții când citești o jumătate de duzină de articole de critică despre aceeași lucrare de artă; vezi atunci că fiecare critic are criteriul, pasiunea, gustul său particular și că, dacă doi sau trei dintre ei sunt de acord pentru a preconiza o lege oarecare în artă, felul cum aplică această lege dovedește aprecierile lor foarte diverse și prejudecățile care nu sunt cârmuite de nicio regulă fixă...

Am simțit, începând să scriu *Indiana*, o emoție foarte vie și foarte deosebită, neasemuindu-se cu nimic din ceea ce am trăit în încercările mele precedente. Dar această emoție fu mai mult penibilă decât plăcută. Am scris totul dintr-odată, fără niciun plan, am mai spus-o, și literalmente fără să știu încotro s-o apuc, fără să mă sinchisesc de problema sociala pe care o abordam. Nu eram saint-simonistă, n-am fost niciodată, deși am avut adevărate simpatii pentru unele idei și pentru unele persoane din această tagmă, dar eu nu le cunoșteam în acea epocă și n-am fost deloc influențată de ele.

Simțeam în mine, ca un sentiment precis și arzător, groaza de sclavia brutală și animalică. N-am îndurat-o, n-o îndur, se poate constata asta datorită libertății. De care mă bucur și care nu-mi este disputată.

Deci *Indiana* nu este povestea vieții mele cum s-a spus. Nu e o plângere împotriva unui stăpân special. E un protest împotriva tiraniei în general, și dacă am personificat această tiranie într-un om, dacă am limitat lupta la cadrul unei existențe domestice, am făcut-o fiindcă n-am avut ambiția să fac altceva decât un roman de moravuri. Iată pentru ce într-o prefață scrisă la această carte m-am apărat împotriva faptului că aș fi voit să aduc vreun prejudiciu instituțiilor. Eram foarte sinceră și nu pretindeam că știam mai multe decât spuseseam. Critica m-a învățat destul și m-a făcut să analizez mai bine problemele.

Am scris deci această carte sub imperiul unei emoții și nu al unui sistem. Această emoție, acumulată pe încetul, în decursul unei vieți, se dezlănțui puternic de îndată ce mi se oferă prilejul și lupta aceasta, a emoției și a transpunerii ei în fapt, m-a făcut să duc timp de șase săptămâni o existență cu totul nouă pentru mine.

Odată ce mi-am terminat cartea, am uitat-o. În legătură cu acest lucru se produce întotdeauna în ființa mea un fenomen ciudat, pe care nu-l pot explica, și anume că de îndată ce termin un manuscris, el mi se șterge din memorie, poate nu într-un fel atât de absolut ca numeroasele romane pe care nu le-am scris niciodată, dar într-un asemenea mod, încât nu-mi mai aduc aminte decât vag de el. Am crezut că, creând eu însămi ființe, pasiuni și situații, acestea ar putea să se

fixeze solid în amintirile mele. Nu s-a întâmplat niciodată astfel, și această uitare în care creierul îngroapă imediat rezultatele muncii sale, n-a făcut decât să sporească cu anii. Dacă n-aș avea cărțile sub ochi le-aș uita și titlul. Se întâmplă să mi se citească jumătate dintr-un roman pe care nu l-am revăzut în corecturi, și în afară de două sau trei nume principale să nu mai recunosc nimic. Îmi amintesc mai curând împrejurările, chiar neînsemnate, în care am scris aceste cărți decât lucrurile pe care le-am scris și, după cum îmi vin în minte situațiile în care mă aflam atunci, pot spune dacă volumul respectiv este sau nu reușit. Dacă aș fi pusă, pe negândite, în situația de critic al propriilor mele cărți și dacă mi s-ar cere părerea, aș putea răspunde, de perfectă bună-credință, că nu le cunosc și că ar trebui să le recitesc cu atenție ca să-mi pot face o părere despre ele.

Oamenii, și mă refer la cei care nu sunt artiști, sunt destul de curioși, în general, să știe sub ce influență și în ce condiții își produc creatorii operele.

Această curiozitate este puțin copilărească și, în ce mă privește, n-am putut s-o satisfac niciodată pe a altora, oricâtă bunăvoință aș fi avut să mă scap de întrebările lor fără vreo impolitețe sau șiretenie. Mărturisesc că întrebările erau uneori atât de complicate sau puse în mod atât de bizar, încât eram năucită, și prima mea mișcare era de a răspunde: „Nu știu!“ De exemplu, o englezoaică care se dădea drept mare amatoare de romanele mele, îmi spunea odată, privindu-mă cu ochi mari, ca de cucuvea:

- La ce vă gândiți când scrieți un roman?

- Drace! i-am răspuns eu. Încerc să mă gândesc la romanul meu.

- Oh! deci nu puteți să gândiți scriind? Trebuie să fie penibil!

În concluzie, ceea ce se numește inspirație în artă are un mecanism grozav de variat. Mulți artiști celebri au avut manii bizare în timpul orelor de lucru. Balzac, de pildă, își atribuia chiar mai multe decât avea în realitate. L-am surprins însă de multe ori, în plină zi, lucrând ca toată lumea, fără excitante, fără costum, fără niciun semn că nașterea unei cărți este dureroasă, râzând zdravăn, cu ochiul limpede și cu tenul înfloritor.

Există, se spune, artiști care simt nevoia excesivă de cafea, de lichioruri sau de opium. Nu cred prea mult în asta, și dacă s-au distrat uneori să creeze sub imperiul unei beții, alta decât cea a propriilor lor gânduri, mă îndoiesc să fi păstrat și arătat astfel de elucubrații. Munca imaginației este destul de excitantă prin ea însăși și mărturisesc că n-am putut s-o stropesc niciodată decât cu lapte și cu limonadă, ceea ce nu e prea byronian. De altfel, nici nu cred că Byron beat făcea versuri bune. Inspirația poate străbate sufletul la fel de bine în mijlocul unei furtuni ca și în tăcerea pădurii, dar când e vorba să dai o formă gândirii, fie în singurătatea camerei de lucru, fie pe scena unui teatru, trebuie să fii complet stăpân pe tine însuși.

* fragment din cartea *Povestea vieții mele* (vol. 3), George Sand, Ed. Minerva, 1972

Hortensia Papadat-Bengescu *

Bianca e una din fațetele literaturii d-nei Hortensia Papadat-Bengescu. În acest fel, e și unică până acum. Stăpânită de un suflu antic, nu este totuși o Tanagrină: severitatea lipsește grației. E mai mult o statueta dela Myrina. Coroplastul i-a întipărit o suavă sensualitate. Literatura noastră nu cunoaște o creație feminină mai liberă, mai spontană, - cu o mai slobodă afirmație a dorinței. Nu i se poate aduce totuși vina imoralității, după cum nu s'ar putea aduce nici statuelor goale. Emoția de artă te stăpânește mai întâi. Bianca ar putea însă ajunge punctul de plecare al unei literaturi libertine. Dela artă la factură, lunecarea e lesnicioasă.

Mai sigur, va deveni punctul de plecare al unei feminități în care dorința încetează de a fi un mister.

* * *

Lupta împotriva misterului feminin e definirea cea mai bună ce s'ar putea da literaturii d-nei Hortensia Papadat-Bengescu... Bianca își dezvăleă numai tulburătoarea ei dorință; celelalte eroine își dezvălesc sufletul întreg. Sensualitatea e numai o singură notă; sufletul femeii e mult mai complicat... Și nu prin lipsă de complicație păcătuiesc eroinele d-nei H. P.-B. Sub orice nume, ele sunt același femei unică, în care instinctele ancestrale au răzbit, subțindu-se și rafinându-se prin trecerea atâtor veacuri de civilizație; aceiași Eva modernă, care a dus până la înflorirea din urmă principiul eternului feminin: aceeași femei fragilă, produsul delicat al unei societăți bătrâne, în care nevroza a biciuit simțurile, a mărit nevoile, a înmulțit problemele conștiinței, punând în jocul funcțiilor sufletești o înfrigurare și o subtilitate pe care n'au cunoscut o nici antichitatea, nici chiar străbunicele noastre. Misterul feminin a devenit astfel cu vremea tot mai complicat și mai insondabil; literatura feminină a ajuns și ea tot mai șoptită și mai puțin în stare de a talmăci nuanțele și finețele.

În mijlocul acestei literaturi de taină, opera d-nei Hortensia Papadat-Bengescu e ca o rază biruitoare în mijlocul întunericului; e o imersiune violentă a principiului solar în colțuri de umbră. O sfâșiere; uneori o profanare chiar...

Nimeni n'a proectat până acum în literatura noastră o lumină mai orbitoare asupra sufletului feminin ca d-na H. P.-Bengescu; nimeni n'a adus o putere de analiză și de pătrundere mai mare. Ochiul ei este implacabil. Sub privirea lui nemiloasă, bătaia inimei se descompune în mișcări palpabile, iar sentimentul e urmărit până în ramificările lui cele mai fine și mai îndepărtate. Inima nu mai e peștera sacră a misterelor eleusine, în care se oficiază riturile iubirei. Vălul s'a rupt. Și, sub privirea

înfrigurată a spectatorului, apare gol mecanismul ceasornicului omenesc, în jocul liber al rotițelor și al angrenajelor...

Dezvelirea e cu atât mai impresionantă cu cât mecanismul sufletesc e mai complex și mai viu. Un suflet mort sau opac nu poate interesa. Numai viața și mișcarea ne opresc atenția... Eroina tipică a literaturii d-nei Hortensia Papadat-Bengescu este în continuare mișcare; sufletul ei e vibrant și impresionabil. Nu e o mlaștină stătătoare, ci o apă vie, pe care o ridică toate vânturile și o frământă toate furtunile. Suflet patetic, în care iubirea se deslănțue în uragane. Implacabilul Eros îl

săgetează cu arcul lui divin. Suflet tragic, în care desrobirea din urmă a morței pândește la orice cotitură a vieții.

Nimic mai impresionant și mai nobil decât acest sbucium, peste care plutește un suflu de fatalitate antică. Îi یرت și frenezia, și nevroza. Și o mare duiosie și milă te coprinde în fața condiției umane, care, între două neante, a creat această sublimă frământare fără rost ca o protestare împotriva liniștei eterne ce o așteaptă...

* * *

Literatura d-nei H. P.-B. nu e o literatură obiectivă. Nu crează oameni, nici nu răspândește o atmosferă în care să circule viața sub forme felurite... Literatura d-nei H. P.-B. e strict limitată numai la sufletul femeii, în funcțiunea supremă a iubirei. Nu e povestirea vieții unei femei, în diferitele ei relațiuni din afară, cu amănunte, cu întâmplări. E femeia în „fața oglinzei”. E analiza incisivă a unei vieți lăuntrice extrem de bogate, dar mărginită numai la elementele principale și la reacțiunile firești ale unui suflet de femei în fața marelui act al iubirei. Atât. Nu ni se redau condițiunile exterioare ale unei povestiri de dragoste, ci numai transcrierea aproape științifică, de o precizie și de o bogăție de date fără pildă în literatura noastră, a fenomenului însuși, al marelui mister al iubirei, izolat parcă de minereul celorlalte sentimente. De aici poate ariditatea, dar și valoarea contribuției ei psihologice.

Căci nu trebuie să tăgăduim că literatura d-nei H. P.-B. este aridă.

Împotriva ei se ridică nevoia noastră latină de claritate și instinctul liniei drepte. Scrisul d-nei Hortensia Papadat-Bengescu nu e limpede: e o inextricabilă pădure de adjective și de incidente ce se învălmășesc peste obiectul principal al atenției noastre. Nu e nici în linie dreaptă: o analiză atât de subtilă, atât de aprigă și de vehementă nu poate merge decât în cotituri prin dedalul sufletului feminin. Lipsită de compoziție și de intuiția formei armonioase și simple,

această literatură oprește în pragul primelor rânduri pe mulți dintre cititori. Spre paguba lor. Căci dincolo de sârma ghimpată a cuvintelor discordante, găsim opera rafinată a unor delicate mâni feminine care din furnalul pasional al femeii a scos adevărate minuni de senzații și de sentimente, distingându-le, răcindu-le și fixându-le, cu o stăpânire, pe care nu o mai găsim în literatura noastră.

* * *

Ne îndreptăm cu siguranță spre feminismul integral. Urmașii noștri imediați vor trăi sub regimul egalității totale. E ineluctabil. Nici nu sunt motive ca să fie altfel. Principiul inegalității nu se mai poate susține. Vom avea femeia alegătoare și aleasă... Nu a inimei noastre, ci a rațiunii reci. Înaintea inevitabilului, ne închinăm. Sunt însă romantici care-și închipue că numai în ziua când femeile vor avea toate drepturile își vor da seama de ceea ce au pierdut. Podoaba lor cea mai mare era tocmai în neegalitate și în lipsă de drepturi. Cu farmecul fragilității au cucerit lumea. Vor câștiga toate drepturile noastre, vor pierde însă unica armă a sexului lor: maestrea slăbiciunii. Și din ziua

când cu toții fără deosebire vom fi încordați spre aceeaș bucată de pâine, stropită cu sudoare, omenirea va fi pierdut ceva din poezia feminității.

Eroinele d-nei Hortensia Papadat-Bengescu nu sunt feministe... Ar fi și greu să ne închipuim că niște Sirene ar cere dreptul de vot. Căci sunt niște Sirene. Singura lor preocupare e tumultul bățăilor inimei. Urechea fină a scriitoarei îl percepe și îl descompune, iar ochiul ei de o remarcabilă pătrundere străbate până în adâncul sufletului lor, desvelind jocul delicat al emoției. Ceva din taina feminității se scutură în paginile de analiză nemiloasă ale d-nei Hortensia Papadat-Bengescu. Deși fără nici o legătură cu revendicările feminismului de azi, acțiunea literară a scriitoarei ar putea părea paralelă prin convergența scopului: despoierea feminității de atributul tainei.

Dar și aceasta poate fi numai o iluzie romantică, pe care o va risipi un viitor apropiat.

E. Lovinescu

* din revista *Sburătorul*, Anul I, no. 19, 23 august 1919

SFINXUL de Hortensia Papadat-Bengescu *

Femeile se spovedesc rar. Literatura scrisă de ele nu e totdeauna feminină. George Sand și George Eliot se ascundeau după pseudonime bărbătești, sub cari studiau de preferință suflete de bărbați. Ambele sunt prea puțin femei în întreaga lor operă, masculinizându-se odată cu numele prin cari s'au făcut celebre.

Scriitorii - cu foarte rari excepții - nu au isbutit să cunoască femeia. Literatura lor e falșă. Tainele sufletului femeesc le sunt nepătrunse. Când și când o scriitoare ce rămâne totuș femeie ni le desvăluie cu discreție, iar uneori cu îndrăsneala unei sincerități ce nu se mat poate reține.

Puterea sexului slab e atunci în primejdie: parte din *armele* de cucerire și de apărare sunt cunoscute de dușman. De aceea femeile au protestat cu energie la apariția romanului sub formă de jurnal: *L'âge d'angereux* al scriitoarei daneze Karinne Mikaëlis.

La noi D-na Papadat-Bengescu reprezintă literatura specific feminină; o notă de distincție, de ceva rar și neobicinuit în prea masculina noastră literatură.

Din acest punct de vedere, *Sfinxul*, ultimul d-sale volum e caracteristic. Bucata primă: *Lui Don Juan în eternitate* se deosebește printr'o fecundă și originală concepție a celui mai cântat, dar și mai blestemat din toate exemplarele masculinității.

Cei care l'au cântat erau bărbați: ei vedeau în ele

maximul însușirilor sexului lor. Cei cari l'au blestemat erau tot bărbați; ei interpretau cu sufletul lor, sufletul femeilor iubite o clipă și apoi părăsite de marele cuceritor.

Nicăeri n'am întâlnit acea înțelegere a lui Don Juan ca un reprezentant unic a tot ce are mai atractios sexul masculin pentru *sexul* opus. Nicăeri nu am descoperit acea expansivitate a sufletului femeesc, acea înflorire nouă și fermecătoare a lui în tendința vecinică spre acest prototip al iubirii absorbitoare, desbrăcată de orice prejudecată, ferită de orice blestem, iubire pe care femeia o vrea întregă, fie numai pentru o clipă.

Don Juan e singurul în stare să însemne definitiv deosebirea sexelor și să explice atracțiunea lor vecinică și reciprocă.

Așa trebuia văzut și interpretat Don Juan. Această concepțiune D-na H. Papadat-Bengescu o ferește de vulgaritate printr'un fin procedeu literar. Don Juan, ca prototip, nu poate fi găsit în această lume. Bianca Porporata îi scrie *în eternitate*. Realul se amestecă până la contopire cu visul și se colorează de amintirea iubirilor trecute. Totul se pierde în poezia vaporosă a depărtărilor, în care cuvântul valorează prin rezidurile lui sugestive și mai ales evocative.

Marea vrajă a iubirii e înțeleasă în cele mai mărunte manifestări; ea se arată prin cochetăria caprițioasă tot așa de bine ca și prin mărturisirile și întrebările de curiozitate neașteptată, ambele scăpate din prea plinul

sufletului.

Femea vrea să trăiască pentru iubit căci: „*E mult mai ușor să mori pentru cineva decât să trăiești pentru el*”.

Ea pune întrebări fără răspuns: „*Prețuesc toate femeile ce le aveți cât cea pe care n'ați avut-o?*”.

Într'un singur rând concentrează o așteptare de veacuri: „*Juan, sceleratul meu favorit, veniseși în sfârșit*”.

Lată-l pe acest cuceritor: „*Nimic mai frumos ca idealul - cui se potrivește - Nimic mai urât decât să denaturezi un om care are norocul să aibe o natură, aruncându-i o haină străină pe umeri. Presupune pe Don Juan, îmbrăcat în manta lui Romeo. Ar fi prea largă și prea scurtă*”.

Iar mai departe spicuiind din acelaș pasagiu: „*Eu știu că Don Juan are fatuitatea unei glorii numerice, că era un mare statistician și de aceea întrebarea mea era inutilă. Domnița albă era o femeie mat mult, o cifră. Prejudecățile și scrupulele sunt hârtiuțe cu cari el nu-și umple buzunarele. Don Juan ar fi răspuns Domniței nu? E mult mai masculin. Cavaler diabolic, îți promit că-mi voi lua un mire al păcatului cu numele tău predestinat*”.

Și acum din misterele nespovedite tuturor: „*Durerile și sângele sunt triumfătoare înfrângere a femeii*”.

Cochetăria femeii se reduce la amorul de sine: „*Ai văzut tu cum mersul femeii se leagănă mlădiind caprițios, trupul pe resorturile fragede ale încheeturilor? În gestul acela ea se iubește ades pe ea singură*”.

Ar merita să fie citate în întregime capitole ca: *Am un amant*, admirabilul *Clar de lună*, poemul în proză *Corbii* de o limpezime de contururi unică în toată opera acestei scriitoare, apoi *Astăzi îmi ești drag* și *Stropită cu lalele sângerate*.

Amoral, visul; lungile așteptări, rătăcirea întregii tale făpturi sufletești neînțeleasă de cei cari nu îi cunosc taina, totul orânduit în cadrul unei bătrânești povestiri dintr-o seară de vară într'un orașel mic de provincie, acesta-i materialul și pentru a doua bucată a volumului: *Pe cine a iubit Alisia?*

Întrebarea plutește în aer neresolvată, ca toate întrebările tragice din jurul marilor taine. Amorul e una din acele taine sfinte. Amintirile ce duc la el sunt învăluite în vraja cuvântului - sugestive, imaterial, muzical și încărcat de o bogăție de gânduri și sentimente pe cari se torturează să o cuprindă.

Fraza muzicală ar fi singura în stare să exprime astfel de stări de suflet. În ea pătrund și acele nuanțe vagi, orchestrale pe cari cuvântul nu le poate aduce în conștiința noastră.

La nici unul din scriitorii noștri nu se întâlnește o mai puternică viață interioară.

E surprinzător cum la tot pasul se prind în lumina unui gând limpede și a unei simțiri viu colorate aspecte din viața noastră, cari pentru oricare altul ar trece

neobservate.

Tot ce scrie D-na Hortensia Papadat-Bengescu e prea puțin *anecdotic*. Cei cari caută subiect pretutindeni ar fi crud înșelați în așteptările lor.

Intellectualitatea rafinată și sufletul nou adecuat la nevoile ei superioare sunt cele două caractere distinctive ale *Sfinxului* ca și ale operelor cari l'au precedat.

S'a făcut mare caz de simbolism și poezii s'au luat la întrecere pentru a ne dovedi cu orice preț că el există și în poezia noastră.

E curios cum criticii cari aplaudau noul curent nu observau încă de la început, că proza D-nei Hortensia Papadat-Bengescu întrupa în ce au mai curat noile tendințe literare.

Inerente noului fel de a scrie reprezentat prin opera de care ne ocupăm sunt și defectele stilistice de cari nici *Sfinxul* nu e scutit.

O frază care e plină de atâtea lucruri nu poate să nu fie torturată. Cuvântul e pus la teasc pentru a dat tot ce poate să iasă din el. Cacofonia, fraza incidentă și îngreunătoare nu sunt evitate.

Ele isvorăsc din acel *trop plein* care se cere revărsat așa cum s'a produs și în clipa în care s'a produs. Cizelarea poate ar strica savoarea și frageziunea lui. Nu ne-am putea închipui pe Dna Bengescu muncindu-și fraza. Personalitatea D-sale ar fi alta. Trebuie o adevărată *inițiere* pentru a trece dincolo de *inaccesibilitatea* acestui stil. Odată intrat în miezul bucatii ești răsplătit prin adevărate revelații. Aceaș personalitate încărcată, care de multe ori duce la imixtiunea voită a genurilor - nuvelă, impresie, observație psihologică - își găsește o formă de exprimare de o precizie și o claritate uimitoare. Lucrurile minunate ca stil alterează cu obositoare pasagii, adevărate pietre de încercare pentru cititori.

În cea de-a treia bucată a volumului: *Romanul Adrianei*, multe din adevărurile afirmațiilor de mai sus, cari de altfel tivesc întreaga operă a D-nei H. P.-B. îș află o confirmare puternică.

Cazul interesant al unei femei superioare, măritată cu un burghez provincial, fuga ei din mediul de care nu se simțea de loc legată, așezarea într'un oraș mare unde se devotază artei și toate aspirațiile spre o viață nouă, găsită numai în urma unei teribile crize care sfârșește pe cea veche, sunt prinse în farmecul unei povestiri vioae și limpezi și mai ales captivante prin *noutatea* sufletului eroinei.

Acest roman al Adrianei valorează cât cel mai documentat studiu psihologic.

El se înrudește cu cele mai bune familii literare: *Nora* lui *Ibsen* și până la un punct - iluzia unei iubiri care să-i servească ca pretext la părăsirea mediului în care crescuse - cu *Marșul nupțial* de *Bataille*.

Mihail Iorgulescu

* din revista *Sburătorul*, Anul II, No. 11, 24 iulie 1920

Cella Serghi *

Cleopatra Lorințiu: Stimată doamnă Cella Serghi, înainte de toate vă mulțumesc mult că ne primiți în casa dumneavoastră. Ați publicat o carte de memorii care deconspiră cititorilor împrejurările în care ați scris „Pânza de păianjen”, romanul dumneavoastră de debut. Mă opresc la tulburătoarea mărturisire a nopților de singurătate și concentrare făcută în „Pe firul de păianjen al memoriei”: „Singură, în nopțile albe, în camera mobilată în care scriam neștiută de nimeni, mă uitam la caietele care s-au adunat, s-au decolorat, scoarțe, galbene, cenușii, albastre și mă întrebam dacă ar putea să se transforme într-o carte”.

Aș vrea să încep cu o întrebare poate indiscretă, personală. Credeți că o scriitoare reușește să se construiască pe sine însăși, să se afirme, să se modeleze ca personalitate complexă din punct de vedere artistic în măsura în care poate să renunțe și să-si sacrifice viața personală? Cum v-ați luptat cu prejudecățile?

Cella Serghi: *Nu se poate generaliza. Fiecare om e o lume și fiecare scriitor e om. În ce mă privește, dacă n-aș fi sacrificat viața personală pentru cărțile pe care le-am scris, și mă refer în primul rând la „Pânza de păianjen”, n-aș fi ajuns scriitoare. Pe când scriam cartea eram măritată. Știam că soțul meu nu va accepta să public un roman în care elementele autobiografice erau evidente, iar rolul lui, ingrat. El era totuși singurul meu sprijin material și social. Și cât de greu ajunsesem să am acest sprijin. Riscul despărțirii, inevitabil. L-am acceptat. Cu prejudecățile m-am luptat ca un boxer de categorie muscă cu unul de categorie grea. Eu eram musca. Dar dacă ar fi trebuit să aleg între o călătorie în jurul lumii pe un superb vas și cartea mea, aș fi ales cartea, cu toate incertitudinile legate de apariția ei. Nu m-am schimbat.*

C. L.: Spuneți, în memorii, vorbind despre „Jurnalul” lui Mihail Sebastian și „Notele zilnice” ale lui Camil Petrescu: „Înțeleg ce sursă de vitalitate eram pentru ei, cât de stenică era prezența mea”. Afirmatia se referă la perioada în care se pregătea chiar dorința de a scrie „Pânza de păianjen”.

S-a mai spus că la dumneavoastră, literatura a venit dintr-un preaplin sufletesc. Deci mobilul ar fi fost dorința de-a împărtăși pofta de viață. Credeți în literatura scrisă din carență, din exprimare a unui complex, în literatura considerată ca o compensație pentru o situație de viață?

C. S.: *Nu am scris nici atunci nici acum dintr-un preaplin sufletesc, ci din dorința de a supraviețui, de a împărtăși și altora ceva din tot ce m-a bucurat și m-a durut, din tot ce am adunat și nu voiam să se piardă. Probabil scriam dintr-un complex de inferioritate care căpăta astfel o compensație. Scriați odată într-o postfață: ca să nu mi se mai pună la îndoială fantezia, puterea de invenție - după unii critici „binevoitori” reușita primei mele cărți s-ar fi datorat materialului*

autobiografic - am răsturnat toate datele din biografia Dianei și am creat Mironei o familie la antipodul celei din „Pânza de păianjen”.

C. L.: S-a vorbit mult despre o anumită influență camilpetresciană asupra operei dumneavoastră. Raportul cu opera lui Camil Petrescu este însă mult mai complex și mai nuanțat. Ce ne puteți spune despre acest lucru?

C. S.: *Ca un tablou care nu trebuie privit prea de aproape, eu n-am avut distanța necesară ca să înțeleg opera lui Camil. M-a fascinat personalitatea lui, fiind mai curând refractară scrierilor lui. Andrei Pietraru, Ioana Boiu nu-mi erau simpatici, Ladima mă indigna. O influență a existat, desigur, dar nu știu cât era o influență directă a lui Camil sau a timpului în care erau atât de discutate operele lui Proust, ale lui Gide, confesiunile la persoana întâia. Cartea lui Panait Istrati „Trecut și viitor” mi-a dat curajul confesiunii. E ciudat și de neiertat că acei care au scris despre influența lui Camil asupra literaturii mele n-au observat deosebirile esențiale. În opera lui Camil, nici un cuvânt despre copilărie și adolescență. Eroii lui Camil apar deodată maturi. Copilăria, în toate cărțile mele, are o importanță esențială. „Mon credo en art, l'enfance” spunea Alain Fournier. Și la fel ca în marele maulnes adolescența se mișcă între vis și realitate. Și apoi, Camil vedea idei. Eu vedeam fapte.*

C. L.: Ați fost mereu întrebată cine v-a ajutat să publicați. Cine v-a îndrumat să scrieți. Întrebarea adresată unei scriitoare n-are în ea un substrat oarecum peiorativ? Pornește cumva de la o idee preconcepțivă, de la o mică „îngăduință” a criticii față de „literatura feminină”?

C. S.: Să public romanul, m-a ajutat în primul rând Liviu Rebreanu cu marea lui autoritate, susținut de Camil Petrescu și Sebastian. Ultimul fragment de roman, în „Revista Fundațiilor”, mi l-a publicat Camil. Au stăruit să public Suchianu și Ralea. În colecția „Romanul românesc”, profesorul Rosetti mi-a publicat a doua ediție, în 1946, a „Pânzei de păianjen”. Dar să scriu nu m-a ajutat nimeni și nici nu știu cum ai putea fi ajutat. Totuși e o întrebare care mi se pune cu o ciudată insistență. Cine m-a ajutat să scriu? De ce oare nu se întreabă nimeni cine i-a ajutat pe Camil, pe Sebastian, pe Mircea Eliade, pe Anton Holban? Oare surorile Bronte, trăind izolate într-un sat din Anglia, n-au scris? Și cum au scris!!! Camil m-a îndemnat să scriu reportaje, cronici pe marginea unor spectacole de teatru, a unor filme, a unor manifestări sportive. Ar fi dorit să am un nume în publicistica feminină. Dar succesul primelor mele reportaje nu l-a mulțumit, mai ales că scriam foarte greu!

Eu voiam o carte, una singură, din și despre viața mea. Convinsă că am să mor singură, voiam să supraviețuiesc.

C. L.: Declarați undeva că iubeați „Medelenii”. Credeți că v-au influențat într-un fel?

C. S.: Medelenii, de care, ca toate fetele tinere, am fost îndrăgostită, nu numai că nu m-au influențat, dar, în calitatea mea, copilăria sumbră, trăită în condițiile unei familii de refugiați, în plină sărăcie, în panică, spaimă și incertitudinea zilei de mâine sunt la antipodul fermecătorului climat trăit și descris de Ionel Teodoreanu. În literatura lui iubeam visul pe care realitatea mi l-a refuzat cu atâta brutalitate.

C. L.: „Pânza de păianjen” a fost adorată constant de public. V-a bucurat acest succes de public, a fost cumva sprijinul dumneavoastră moral de-a lungul timpului?

C. S.: Odată, la Sinaia, la Cumpătul, când se însera, pe o bancă, bătrânul dirijor Bobescu citea, la cei 80 de ani ai săi, „Pânza de păianjen”. Pe altă bancă, tânăra domnișoară Bentoiu, la cei 17 ani ai săi citea, la aceeași lumină scăzută de amurg, tot „Pânza de păianjen”. Am fost fericită, dar și mirată. Aș fi vrut și aș vrea să-și explice cineva succesul meu crescând, rezistența în timp, atracția exercitată asupra unor vârste așa de diferite și generații succesive. Aș vrea să știu de ce după aproape 50 de ani e atât de iubită această carte.

C. L.: Ați fost o „feministă” întotdeauna. Credeți că a făcut suficient critica literară pentru receptarea și afirmarea literaturii scrise de scriitoare?

C. S.: Uneori, în loc să se ocupe de scriitori, să încurajeze lectura, critica, din păcate, descurajează. Literatura scrisă

de femei e ignorată. Dintre toate numele binecunoscute e pomenită Hortensia Papadat-Bengescu. Asta ar fi explicabil dacă scriitorii ar fi toți de calibrul lui Rebreanu, Sadoveanu. Dar pe lângă numele lui Mihail Sebastian, Anton Holban, de ce n-ar apărea numele Luciei Demetrius, Ticu Arhip, Henriette Yvonne Sthal și, de ce nu, Cella Serghi?

C. L.: În sfârșit, o ultimă întrebare. Înainte de război ați avut relativ puțin timp pentru creație și afirmare. Ați publicat „Pânza de păianjen” în 1938. Iar după război nu s-ar putea spune că ați reprezentat, cum se spunea în epocă, din punct de vedere literar o „mlădiță a viitorului”. Nu vi se pare că viața v-a nedreptățit puțin, așa cum erați, la marginea a două generații?

C. S.: Prejudecata continuă. Deși am publicat în preajma războiului un singur roman și toate celelalte cărți le-am scris după Eliberare, eu fac parte iremediabil din generația interbelică.

Viața m-a cam nedreptățit, dar niciodată nu m-a doborât. Spre deosebire de lungul șirag al învinșilor din literatura noastră, de la Dan al lui Vlahuță, eroii lui Brătescu Voinești la Ladima, eroinele mele sunt învingătoare fiindcă îmi seamănă. Aspirația mea spre înălțimile vieții este și aspirația lor. L-am ajutat să-și creeze premisele fericirii. Ca să iubești literatura, muzica, pictura trebuie să fii pregătit, să fii instruit. Ca să iubești natura trebuie să urci munții și să înfrunți valurile mării, trebuie să fii pregătit. Unii spun: „Sunt atâtea colțuri de lume pe care nu le-am văzut”. Eu spun cu același regret: Sunt atâtea cărți pe care nu le-am citit, sunt atâția oameni pe care aș fi vrut să îi cunosc. Viața îți dă surprize, compensații. Nu mă așteptam la succesul ultimului meu roman. Scrierile pe care le-am primit din partea tinerilor, entuziasmul lor, articolele care s-au scris mi-au dat cele mai mari satisfacții.

*** fragment din interviul publicat, în 1983, în suplimentul SLAST.**

Agatha Christie - O autobiografie *

Pe când lucram la farmacia spitalului mi-a venit prima oră idea de a scrie o carte polițistă. Ideea stăruia în mintea mea mai de mult, de când mă provocase Madge, iar activitatea mea prezentă părea că-mi oferă un prilej favorabil. Spre deosebire de activitatea ca infirmieră, unde întotdeauna era ceva de făcut, prepararea rețetelor mă făcea să fiu foarte ocupată uneori, dar alteori eram liberă. Câteodată eram de serviciu după-masa, neavând de făcut decât să stau jos. Dacă aveai grijă ca flacoanele din depozit să fie pline, puteai să faci orice vroiai, numai că nu puteai părăsi farmacia.

Am început prin a mă gândi la ce fel de roman polițist aș fi putut scrie. Dat fiind că eram înconjurată de tot felul de otrăvuri, poate că moartea prin otrăvire ar fi fost metoda cea mai la îndemână. M-am oprit la un singur fapt care mi se părea că avea posibilități de-a da roade. Am cochetat cu această idee, mi-a plăcut și în cele din urmă am și acceptat-o. Apoi am continuat să mă ocup de alegerea personajelor. „Cine ar trebui otrăvit?” „Cine o va otrăvi pe ea sau cine îl va otrăvi pe el.” „Când?” „Unde?” „Cum?” „De ce?” Și toate celelalte. Trebuia să fie o crimă, ca să spun așa, de o natură foarte intimă, datorită modului special în care fusese înfăptuită: totul trebuia să se petreacă în familie. Evident se impunea existența unui detectiv. La acea vreme eram foarte impresionată de tradiția Sherlock Holmes, așa că am început să meditez la detectivi. Bineînțeles, nu trebuia să fie chiar un Sherlock Holmes. Trebuia să inventez eu unul al meu, care să aibă și un prieten, de ajutor. Nu putea fi prea greu. Am început apoi să mă gândesc la alte personaje. „Cine va fi ucis?” Un soț își putea ucide soția, asta părea să fie cel mai obișnuit omor. Puteam, bineînțeles, să aleg un asasinat foarte neobișnuit pentru un motiv foarte neobișnuit, dar asta nu mă atrăgea din punct de vedere artistic. Tot tâlcul unui bun roman polițist este ca asasinul să fie cineva foarte evident, dar în același timp, pentru vreun motiv oarecare, să nu apară deloc evident, ba chiar să pară că nu el ar fi putut s-o facă. Deși, în realitate, el o făcuse, în acest moment am devenit foarte confuză și atunci m-am dus să pregătesc câteva sticle în plus de acid clorhidric, ca să pot fi liberă în ziua următoare.

Am continuat să mă distrez cu asemenea idei câtva timp. Au început să capete formă tot felul de crâmpie. Acum vedeam asasinul. Trebuia să aibă o înfățișare destul de sinistru. Trebuia să aibă o barbă neagră, ceea ce mi se părea pe atunci foarte sinistru. Niște cunoștințe de-ale noastre se instalaseră recent într-o casă, lângă noi: soțul avea o barbă neagră și o soție mai în vârstă decât el, care era foarte bogată. Da, am considerat atunci că asta putea servi drept bază. M-am tot gândit. „Putea

să meargă”, dar nu era total satisfăcător. Bărbatul în chestiune n-ar fi ucis niciodată pe nimeni, eram sigură. I-am scos din minte și am hotărât, o dată pentru totdeauna, că n-are nici un rost să te gândești la oameni reali; trebuie să-ți crezi tu personajele. Cineva pe care l-ai văzut într-un tramvai, un restaurant sau într-un tren poate fi un bun punct de plecare, căci așa poți broda cu fantezia ta tot ce poțtești.

Și în ziua următoare, în timp ce mă aflam într-un tramvai, am văzut exact ceea ce-mi trebuia: un bărbat cu o barbă neagră, așezat lângă o doamnă în vârstă care vorbea tot timpul. Ea nu cred că mă interesa, dar m-am gândit că bărbatul mergea de minune. Ceva mai departe de ei ședea o grăsană, vorbind tare despre bulbii de primăvară. Mi-a plăcut și mutra ei. S-ar putea să o introduc și pe ea? Când m-am dat jos din tramvai i-am luat pe toți trei cu mine să-i prelucrez și am pornit-o pe Burton Road vorbind în șoaptă de una singură, ca pe vremea

Pisoilor.

Foarte curând după aceea schișasem câteva portrete ale unora dintre oamenii mei. Iat-o pe femeia voioasă, știam și cum o cheamă: Evelyn. Ar putea fi o rudă săracă ori vreo grădinăreasă - sau poate o menajeră? În orice caz intenționez să o folosesc. Venea apoi bărbatul cu barba neagră, despre care simțeam că nu știu prea multe, cu excepția bărbii, ceea ce nu era chiar suficient. Sau era? Da, poate că da, căci acest om îl veți vedea din afară, așa că veți putea vedea doar ceea ce dorește el să arate, nu și cum era în adevăr. Asta ar fi trebuit să fie o cheie a problemei. Soția mai vârstnică urma să fie asasinată mai mult pentru bani decât pentru caracterul său așa că nu avea prea mare importanță. Acum începusem să adaug rapid alte și alte personaje. „Un fiu?” „O fiică?” „Poate chiar și un nepot?” Trebuiau să fie mulți suspecti; încetul cu încetul, familia se alcătua.

Am lăsat-o să se dezvolte și mi-am îndreptat atenția spre detectiv. Pe cine aș fi putut avea ca detectiv? Mi-am reamintit de toți detectivii întâlniți și admirați prin cărți. A apărut mai întâi Sherlock Holmes, unicul, pe care nu voi fi niciodată în stare să-l imit (să creez ceva asemănător). Apoi era Arsene Lupin; ce era: criminal sau detectiv? În orice caz nu era genul meu. Mai exista și tânărul ziarist Rouletabile din cartea „Misterul camerei galbene”, un gen de personaj pe care mi-ar fi plăcut să-l inventez eu, cineva nemaîntâlnit. Pe cine puteam să-l fac detectivul meu? „Vreun student?” Destul de dificil. „Un om de știință?” Dar ce știam eu despre oamenii de știință?

Atunci mi-am adus aminte de refugiații belgieni de la noi. Există aproape o întreagă colonie de refugiați belgieni care locuiau în parohia din Tor. Când au sosit, toată

lumea i-a întâmpinat cu multă simpatie și căldură. Oamenii și-au dat mobilele din casă pentru a le încropi niște locuințe și au dat tot ce au putut pentru a-i face să se simtă confortabil. Mai târziu s-a manifestat reacția obișnuită, când refugiații păreau a nu fi suficient de recunoscători față de tot ce se făcuse pentru ei și se plângeau de unele și de altele. Faptul că bieții de ei se simțeau dezorientați într-o țară străină, nu era suficient de apreciat. Mulți erau țărani suspicioși și lucrul cel mai de pe urmă pe care l-ar fi putut dori era să fie invitați la ceai sau să se trezească cu unii și alții de-ai noștri că veneau să-i viziteze. Așa că doreau să fie lăsați în pace să poată să-și vadă de-ale lor. Voiau să economisească bani, să-și sape grădina, să-și pună îngrășăminte, așa cum știau ei.

„De ce detectivul meu să nu fie un belgian?” m-am gândit eu. Existau tot felul de tipuri de refugiați. Ce s-ar putea zice despre un ofițer de poliție refugiat? Un ofițer de poliție pensionar. Nu unul prea tânăr. Ce greșală am făcut că l-am ales mai vârstnic. Acum detectivul meu fictiv ar trebui să aibă peste o sută de ani.

Oricum, m-am hotărât să-mi aleg ca detectiv pe un belgian. L-am lăsat să se dezvolte ușurel în rolul său. Trebuia să fie un inspector cu o oarecare experiență despre crime.

„Meticulos, foarte ordonat”, mă gândeam în sinea mea, în timp ce făceam ordine în camera mea de culcare, strângând tot felul de obiecte desperecheate. Trebuia să fie deștept, să aibă materie cenușie. Da, să nu uit asta: să aibă foarte multă materie cenușie! Și un nume impunător, unul din acele nume cum poartă Sherlock Holmes și cei de valoarea lui.

Ce-ar fi dacă i-aș spune omulețului meu Hercules?

El avea să fie un om mic de statură. Hercules era un nume bun. Numele de familie a fost mai dificil de găsit. Nu știu de ce m-am fixat la numele de Poirot. Fie că l-am văzut scris într-un ziar sau pe undeva, fie că-l aveam în cap, în orice caz așa mi-a venit. Mergea mai bine nu cu Hercules, ci cu Hercule. Hercule Poirot. Era în ordine, definitiv, slavă Domnului.

Acum îmi trebuiau nume pentru ceilalți, dar asta era mai puțin important. Alfred Inglethorpe ar merge. S-ar potrivi cu barba neagră. Am mai adăugat încă unele personaje. Un soț și o soție atrăgătoare, indiferenți unul față de celălalt. Iar pentru toate celelalte elemente ale povestirii, cheile false. Ca toți tinerii scriitori încercam să prezint o intrigă mult prea complicată pentru o singură carte. Aveam prea multe chei false, atâtea lucruri de descurcat, încât s-ar fi putut ca totul să nu fie numai greu de rezolvat, dar și foarte dificil de citit.

În momentele mele de răgaz mi se perindau prin minte fragmente din povestea mea polițistă. Încropisem începutul și aranjasem sfârșitul, dar rămăseseră goluri mari între ele. Hercule Poirot era implicat într-un mod firesc și plauzibil. Dar erau necesare mai multe motive pentru a explica și comportamentul celorlalți. Totul rămânea încă foarte încurcat.

Din pricina asta acasă păream distrată. Mama mă întreba în continuu de ce nu răspundeam când mi se

puneau întrebări sau de ce nu răspundeam cum trebuie. De mai multe ori am împletit greșit modelele bunicii, uitam să fac o seamă de lucruri care erau în sarcina mea și am trimis mai multe scrisori la adrese greșite. Totuși a venit, în fine, timpul când am simțit că pot începe să scriu. I-am spus mamei ce intenții aveam. Mama avea, ca de obicei, o totală încredere că fetele ar putea să reușească în orice.

- Oh, o polițistă? O să fie o schimbare foarte binevenită pentru tine, nu-i așa? Păi apucă-te cât mai repede de scris.

Nu era ușor să faci rost de timp, dar m-am descurcat. Aveam încă vechea mașină de scris, cea care aparținuse lui Madge. După ce am scris o primă ciornă am bătut-o la mașină. Cum terminam un capitol îl dactilografiam. Caligrafia mea era mai bună acum și scrisul meu se putea citi. Eram foarte excitată de noul meu efort. Până la un anume punct mă distra, dar m-a obosit și eram și supărată. Scrisul are un asemenea efect. De-asemenea pe la mijlocul cărții, începând să fiu prinsă în joc, complicațiile m-au depășit și au pus stăpânire pe mine în loc să le domin eu. Atunci mama mi-a dat o sugestie grozavă.

- Cât de departe ai ajuns? m-a întrebat ea.

- Cred că pe la jumătate.

- Ei, bine, dacă vrei într-adevăr s-o termini, trebuie să faci asta când vei fi în vacanță.

- M-am gândit și eu să continui atunci.

- Da, dar cred că trebuie să pleci de acasă în timpul vacanței și să scrii fără să te tulbure nimic.

Am reflectat la spusele mamei. Două săptămâni, complet netulburată, ar fi fost minunat.

- Unde ai vrea să te duci? mă întreba mama. La Dartmoor?

- Da, am răspuns transportată. Dartmoor - este exact ceea ce-mi trebuie.

Așa că m-am dus la Dartmoor. Mi-am rezervat o cameră la Moorland Hotel, la Hay Tor. Era un hotel mare, mohorât, cu o mulțime de camere. Era puțină lume. Nu cred că am vorbit cu cineva, m-ar fi deranjat de la ce făceam. Scriam cu atenție toată dimineața până când mă durea mâna. Apoi luam prânzul și citeam o carte. După aceea mă duceam să fac o plimbare bună prin hățșuri, poate vreo două ore. Cred că în acele zile am învățat să îndrăgesc hățșurile, crestele stâncoase, buruienile, măceșii și toată sălbăticiunea pârloagelor, departe de drum. Toți cei ce se duceau acolo - și evident nu erau prea mulți în timp de război - se îngrămădeau în jurul Hay Torului. Eu am lăsat în urma mea Hay Tor și am pornit înainte tăind peste câmpii. În timp ce mă plimbam, vorbeam în șoaptă cu mine însumi, punând în scenă capitolul pe care aveam să-l scriu, interpretând când rolul lui Mary dialogând cu John, când pe al lui John adresându-se lui Mary, apoi cel al lui Evelyn discutând cu patronul ei și așa mai departe. Eram foarte prinsă de subiect. Mă întorceam la hotel, mâncam, cădeam pe pat și dormeam vreo douăsprezece ore și apoi mă sculam și scriam plină de pasiune toată dimineața.

Am terminat partea a doua a cărții aproape în timpul celor două săptămâni de vacanță. Bineînțeles nu era sfârșitul. A trebuit apoi să rescriu o mare parte, mai ales partea din mijloc care era supracomplicată.

Dar până în cele din urmă am terminat și eram destul de mulțumită, adică ieșise în linii mari cum intenționasem eu. Îmi dădeam seama că ar fi putut fi mult mai bine, dar nu vedeam exact cum aș fi reușit să o fac mai bună, așa că a trebuit s-o las cum era. Am rescris unele capitole afectate și nenaturale, cuprinzând scene dintre Mary și soțul ei John care se înstrăinaseră unul față de celălalt, din niște motive prostești, dar eram hotărâtă să-i apropiez din nou, pentru a exista la sfârșit un fel de preocupare și pentru dragoste. Mi s-a părut întotdeauna că dragostea în cărțile polițiste e teribil de plictisitoare. Dragostea, simțeam eu, aparține cărților romantice. A introduce un motiv de dragoste în ceea ce ar trebui să fie un proces științific ar fi fost mai puțin plauzibil. Dar pe vremea aceea, cărțile polițiste trebuiau să cuprindă și ceva dragoste în ele - așa că nu aveam ce face. Am încercat tot ce am putut cu John și Mary, dar erau niște bieți oameni. Apoi am dat manuscrisul să fie bine bătut la mașină de cineva de meserie și, când l-am luat înapoi, am hotărât că nu mai avem ce face și atunci l-am trimis unui editor - Hodder și Stoughton - care mi l-a restituit. Era un refuz categoric, fără nici un menajament. Nu am fost surprinsă, nu mă așteptam la succes, dar l-am trimis altui editor.

* * *

Rămânem toți aceiași, așa cum am fost la trei, la șase, la zece sau la douăzeci de ani. Lucru care se percepe mai ușor, poate, la șase sau la șapte ani, pentru că atunci nu avem prea multe pretenții, pe când la douăzeci de ani vrem să părem alcineva, să fim în pas cu timpul. Dacă e la modă să fii intelectual, devii intelectual; dacă fetele sunt ușurate și frivole ești asemenea și tu. Dar pe măsură ce trec anii devine obositor să persiști în a fi personajul pe care l-ai inventat și atunci te întorci la individualitatea ta și devii în fiecare zi mai mult tu însuși. Lucrul este, uneori, tulburător pentru cei din jur, dar e și o mare ușurare pentru tine.

Mă întreb dacă aceasta este valabilă și pentru scris. Desigur, când începi să scrii, ești de obicei în luptă cu admirația pe care o ai pentru vreun scriitor și, fie că vrei sau nu, totuși îi copiezi stilul. De cele mai multe ori acest stil nu-ți convine și astfel scrii prost. Pe măsură ce timpul trece devii însă mai puțin influențabil. Continui să admir pe unii scriitori, poate chiar să dorești să scrii ca ei, dar o știi prea bine că nu ești în stare. Ai învățat, probabil, ce înseamnă umilința literară. Dacă aș putea scrie ca Elizabeth Bowen, Muriel Spark ori Graham Greene aș fi înnebunită de fericire, dar știu că nu pot și nu-mi va trece niciodată prin minte să încerc să-i imit. Am învățat că sunt EU și că pot să fac lucrurile numai cum le fac eu, dar nu sunt în stare să împlinesc tot ceea ce aș vrea eu.

Adesea îmi revine în minte imaginea unei farfurii care atârna pe peretele camerei mele când eram mică, una pe care cred că am câștigat-o la o tragere la țintă, la vreo

regată. „Dacă nu poți conduce un tren mulțumește-te să-i ungi roțile”, scria pe ea și cred că nu există un motto mai bun cu care să poți trece prin viață. Eu cred că m-am conformat. Am încercat și eu, pe ici și colo, câte ceva, dar luați aminte, nu am perseverat în lucrurile pe care le fac prost și pentru care nu am o aptitudine naturală. Am citit odată într-o carte de Rumer Godden o listă a lucrurilor care îi plăceau și cele care îi displăceau. Mi s-a părut ideea amuzantă și imediat am întocmit și eu o asemenea listă. Aș mai adăuga acum la aceasta și ceea ce aș fi în stare să fac și ceea ce nu aș putea. Natural că prima listă e mult mai lungă.

Niciodată nu am fost capabilă să joc bine vreun joc, nu sunt și nici nu voi fi în stare să susțin o conversație.

Am o fire foarte ușor influențabilă, încât trebuie să mă retrag de una singură, mai înainte de a ști ceea ce cred într-adevăr ori ceea ce este bine să îndeplinesc. Nu pot să pictez, să desenez sau să modelez nici un fel de sculptură. Când mă grăbesc îmi pierd întotdeauna firea. Nu sunt capabilă să exprim cu ușurință ceea ce simt, mai curând însă scriu. Rămân statornică în chestiuni de principiu, dar nu în altceva. Deși știu prea bine că mâine e marți, dacă cineva îmi spune de vreo patru ori că e miercuri, după a patra oară voi accepta și voi acționa în consecință.

Ce pot să fac? Ei bine, să scriu. Aș mai putea fi o muziciană bunișoară, dar nu una profesionistă. Să acompaniez foarte bine cântăreții. Mă pricep la tot felul de improvizații; când am fost la strâmtoare, aceasta s-a dovedit a fi o înzestrare foarte folositoare. Ce sunt eu în stare să realizez cu ace de păr în diferite încercături domestice, v-ar surprinde. De exemplu, am făcut un cocoloș de pâine lipicios, am înfipt în el un ac de păr, fixându-l cu ceară la capătul unui băț și am reușit să ridic, de pe acoperișul serei unde căzuse, proteza mamei. Am adormit cu clorofom un arici care se prinsese în fileul de la terenul de tenis și în felul acesta am izbutit să-l eliberez de acolo. Pot pretinde să fiu de folos în diferite treburi gospodărești și așa mai departe.

Și acum lucrurile care-mi plac și care nu-mi plac.

Nu-mi place mulțimea, să fiu strivită de lume la îngheșuală, zgomotul, oamenii care vorbesc tare, discuțiile prea lungi, recepțiile, mai ales cocteilurile, nu-mi place să fumez în general, nu-mi place nici o băutură, cu excepția celor folosite la prepararea mâncărilor; nu-mi plac gemul de portocale, stridiile, mâncărurile călduțe, cerul plumburiu, piciorul de pasăre și pasărea în general. Ultimul, și cel mai teribil lucru care nu-mi place, este mirosul și gustul laptelui fierbinte.

Îmi plac strălucirea soarelui, merele, aproape orice fel de muzică, trenurile, jocurile cu numere, marea, scăldatul și înotul, liniștea, somnul, visările, să mănânc, mirosul cafelei, lăcrămioarele, cei mai mulți câini, teatrul.

Aș putea să umplu liste mai bune, cu rezonanțe mărețe, mult mai importante, dar atunci n-aș mai fi eu și presupun că trebuie să mă resemnez și să rămân eu.

* fragmente din cartea *O autobiografie*, Agatha Christie, Ed. Univers, București, 1986

Nina Cassian

M-am născut la Galați - dar tot ce rețin din scurtul timp petrecut acolo sunt butoaiile cu pește sărat sau calupurile de brânză albă cu „purici”, sau gheretele cu cilindri de limonadă, unul galben, altul roșu, statuia lui Costache Negri, Strada Domnească, grădina publică, lacul cu lebede și, evident, Dunărea.

Adolescența mi-a fost marcată de evenimente esențiale cu consecințe de lungă durată, unele mai dramatice decât altele: numerus clausus urmat de numerus nullus, un cutremur, rebeliunea legionară, intrarea mea în mișcarea ilegală comunistă, începutul unei mari iubiri, războiul, - toate comasate, chiar dacă nu epuizate, între unsprezece și șaptesprezece ani.

Cu mama am avut relații conflictuale încă de copil. Tot ce-mi spunea mă contraria. Odată, venind să mă ia de la școală, am scandat pe tot drumul spre casă: „Mama rea, mama rea”, și tot așa, până când, ajunsă la domiciliu, am mâncat, firește, bătaie. (Odată, m-a bătut și cu un umerăș.)

...
L-am cunoscut pe Al. I. Ștefănescu la sfârșitul anului 1947. Mai lucrăm la „Rampa”, săptămânal de artă, unde semnam Cronică literaturii dramatice, Cronică coregrafică, Vitrina Cărții, cu diferite pseudonime: Maria Veniamin, Ana Varga, Nic etc. Și cronică umoristică semnată Hortensia (debutasem în această arie la revista „Pițigoiul”, unde am semnat succesiv Cezarina Pipotă, Haralambina Ficat și Clementina Maț, în veselă tradiție suprarealistă...). „Rampa” a fost, de asemenea, una din ultimele reviste relativ libere într-o reflectare a fenomenului artistic. În ianuarie 1948, și-a încetat apariția.

Ali (...) nu era nici înalt, nici frumos, nu fusese ilegalist, nu-i plăcea poezia modernă, dar m-am îndrăgostit de el până peste cap și fără argumente. Cuplul nostru s-a edificat la revelionul aceluiași an 1947-1948, în casa Veronicăi Porumbacu.

...

Satul 2 Mai și Sinaia sunt fără îndoială localitățile

providențiale pentru mine, în care a prins viață majoritatea lucrărilor mele. 2 Mai, sat de pescari, situat la 5 kilometri de granița bulgărească, a fost, timp de peste două decenii decorul vacanțelor mele de vară. (...) La 2 Mai, am locuit mereu în aceeași cameră de țară și am scris la aceeași masă (când nu scriam pe genunchi, la plajă), în treizeci de veri fericite și dramatice, sute de poezii, de la resurecția mea din 1956-1957, până la poeziile „postume” scrise după moartea lui Ali. (New York, 1987)

...

„Să cos, să gătesc, să spăl, să calc”... Toate activitățile de care, timp de șizeci de ani am fost incapabilă (scutită), iată-mă executându-le acum, în singurătate, cu stângăcie și efort disproporționat, cu rezultate penibile și pierdere de demnitate (nu sunt obișnuită să lucrez greu, încet și prost). (New York, 1989)

...

Demnitatea despărțirilor nu am avut-o niciodată. Chiar când evenimentele erau strălimpezi și anunțau sfârșitul, am continuat să rămân locului, cu oarecare împotriviri, și să beau paharul până la fund. Cu puține excepții (Jani Colin, A.D., poate alții mai puțin semnificativi), am așteptat ca ei să mă „părăsească”. Chiar în cazul spectaculosului L.B, dar, mai ales, în cazul lui Marin sau al lui Slavomir, eu n-am plecat până n-au apucat ei să plece. (...) Fie că se îndrăgosteau de o altă femeie, fie că li se termina „iubirea veșnică” pe care clamau că o aveau pentru mine - cert e că eu nu plecam când s-ar fi convenit s-o fac, cu demnitate. (...) Și așa, neplecând eu la timp, am avut parte de resentimente, de grosolanie, de indiferență, ba chiar de cruzime - și am rămas până astăzi contemplându-mi eșecurile (și scriind despre ele).

...

La 4 martie (1977), a avut loc un cutremur îngrozitor!

Tocmai terminasem de compus „Pisica” și stăteam la televizor, urmărind un film bulgăresc.

Candelabru de deasupra noastră a început să se clatine. Am fugit în chenarul unei uși, strângând-o în brațe pe Puica (n.r.: cumnata poetei), în timp ce Ali încerca să-l determine pe tata să se ridice din fotoliu, ceea ce el a refuzat, continuând să-și bea votca. Puica tremura ca varga, dar eu mărturisesc că eram foarte clamă, spunându-mi în gând: „Asta a fost”, referindu-mă adică la viața mea. Peste câteva clipe, am ieșit pe terasă și am auzit un uruit enorm, un urlet al pământului. Am crezut că explodase o bombă atomică.

În sfârșit, după șaptezeci și șase de secunde - ceva ce e un timp interminabil - cutremurul a încetat. A sunat la ușă Mihaela Constantin, spunându-ne că a

alergat până la blocul unde locuia mătușa ei, Veronica Porumbacu, și că blocul e prăbușit. Peste încă vreun ceas, a venit familia lui Anatol Vieru. Pereții interiori ai locuinței lor se surpaseră. Au rămas peste noapte la noi.

A doua zi de dimineață, am ieșit și noi pe stradă, ne-am dus până la Cercul Militar și am văzut o parte din grozăviile întâmplătoare.

Au murit, deci: Veronica Porumbacu, Mihai Petroveanu, Anatol Baconsky și soția, Mihai Gafița și soția, toți aflați în vizită la primii, Al. Ivasiuc, Sorin Bratu, Toma Caragiu, Doina Badea și mulți alții.

Am stat unsprezece zile în frig. Toată oroarea mi se pare lipsită de noimă! (însemnare din 16 martie 1977)

...

Libertatea mea... Aceea de a mă îndrăgosti, de a face nudism la 2 Mai, nu de „a trage cu pușca”, dar de a dăruie în dreapta și-n stânga sentimente, idei, uneori opinii incendiare, netemându-mă, dintr-un soi de iresponsabilitate, de consecințe... Libertatea jocului adresând și agresând realitatea amenințătoare... Dar încă din copilărie, pe lângă joacă, jinduiam, visam la o mare iubire. (...) Și a venit. Nu numai una. Cu alaiul lor de extazuri și suferințe, și nu mi-e rușine de niciuna din ele, totul și toatele fiind îmbrățișate de acolada cunoașterii umane.

Firește că, mai presus de orice, fervoarea mea de căpetenie a fost în domeniul creației. Cea mai mare parte - și cea mai prețioasă - a energiei mele am investit-o în poezie, în muzică (ocasional în traduceri de poezie sau în desene). (...) Am scris și am publicat peste cincizeci de cărți în România și nouă în Anglia și America. (...) În mare măsură, volumele în limba engleză cuprind poezii scrise în românește, traduse de poeți de seamă englezi și americani sau de mine însămi: „Limba nu mi-a tăiat-o încă nimeni/ ca în închisorile barbare”, cum scriam într-o poezie...

Fragmente din „Memoria ca zestre” (volumele I-III), de Nina Cassian

Limba spargă este o formă de expresie artistică, creată de poeta Nina Cassian. Din punct de vedere lingvistic nu este o limbă în adevăratul sens al cuvântului, ci este limba română în care o parte din substantive, verbe și adjective sunt înlocuite cu cuvinte inventate de poetă.

Într-un interviu, Nina Cassian afirmă despre acest subiect următoarele: *Limba „spargă” am inventat-o în 1946 (am pomenit doar de avangardismul meu, de propensiunea mea structurală spre „joc”). Ion Barbu mi-a interzis să includ acele „exerciții” în volumul meu de debut. Mult mai târziu le-am publicat în volumele Loto-Poeme (1972), în Jocuri de vacanță (1983), însumând până la ora asta, circa o duzină de „sparguri”, ba pe unul l-am tradus și în „sparga” engleză...*

Sonet

Au înmorit drumatice miloave
sub rocul catinat de niturași.
Atâția venizei de bori mârğași...
Atâtea alne strămătând, estrave...

Nicicând guluiul arfic, bunurași,
n-a tofărit atâtea nerucoave.
Era, pe când cu veli și alibave,
Cozimiream pe-o șaită de gopași.

Dar azi mai tunnărie-mi pare stena
cu care goltul feric m-a clăuns
și zura-i nedă, mult elenteena...

Doar vit și astrichie-n telehuns.
Îmi zurnuie, sub noafe, melidena
și linful zurnuie, răuns, prăuns...

Imprecație

Te-mboridez, guruvă și stelpică norangă,
te-mboridez să-ți calpeni introstul și să-ți gui
multembilara voșcă pe-o creptiruă pangă
și să-ți jumizi firiga lângă-un hisar mârzu.

Te-mboridez, cu zarga veglină și alteră,
să-ntrauri eligența unui letusc ațod
pe care tentezina humblidelor ți feră
și plenturează istra în care hurge Dod.

Șapte păcate de moarte

Selma Lagerlöf

Selma Otilia Lovisa Lagerlöf (n. 20 noiembrie 1858, Östra Emterwik, Värmland - d. 16 martie 1940) - scriitoare suedeză, prima femeie care a primit Premiul Nobel pentru Literatură (1909) și prima femeie membră a *Academiei Suedeze* (1914).

Opera sa posedă puternice tendințe moral-educative, cultivând trecutul legendar, conservarea valorilor perene și tradiția. A scris romane de factură epopeică, pline de fantezie și lirism, cu rezonanțe din vechile legende scandinave. De asemenea, a mai scris proză pentru copii, îmbinând într-o viziune poetică unică o lecție metaforică de geografie, istorie și cultură. În opera Selmei Lagerlöf predomină povestirea, legenda. Din motive didactice, scrie o carte de lecturi geografice despre Suedia, plină de amintiri istorice și de excelente descrieri ale pământului suedez. Micii sau marii cititori ai acestei cărți nici nu-și imaginează că a fost scrisă pentru școala elementară. Cartea a fost tradusă în foarte multe limbi și este cea mai cunoscută lucrare a Selmei Lagerlöf: *Nils Holgersson underbara resa genom Sverige* (*Minunata călătorie a lui Nils Holgersson prin Suedia*) (1907). Pentru deosebitele ei merite, Selma Lagerlöf a primit titlul de Doctor Honoris Causa și a devenit membru al *Academiei Suedeze* (1914).

Odată duhul cel rău și ispititor a vrut să-și facă râs de un pustnic sfânt și înțelept. El s-a prefăcut în țaran și, înfățișându-se dinaintea pustnicului, care atunci taman aștepta spovăduitori, i-a zis:

- Părinte sfinte! Eu sunt plugar și fecior de plugari. Eu mă ridic la începutul zorilor și niciodată nu uit să citesc rugăciunile cele de dimineață, iar după aceasta toată ziua lucrez la câmp. Hrana mea-i pâine și apă, iar când vreau să le fac plăcere prietenilor mei, apoi îi ospătez cu miere și cu poame. Eu sunt singurul sprijin al părinților mei bătrâni. Nevastă n-am și de femei nici nu gândesc. Umblu la biserică cu stăruință și dau în jertfă a zecea parte din ceea ce am. Părinte, aceasta-i toată spovada mea. Îmi dai dezlegare?

- Fiule, a răspuns pustnicul. Tu ești cel mai drept și cuvios om dintre toți pe care îi știu eu. Eu cu dragă inimă îți voi da dezlegare, dar dă-mi voie să-ți povestesc dintâi ce s-a întâmplat nu prea demult pe aici. Pentru tine aceasta va avea folos: tu vei auzi ce fapte rele fac uneori oamenii și vei afla că oamenii care le-au săvârșit au fost niște păcătoși nenorociți în rând cu tine.

- Părinte, tu mă îndemni spre fudulie, a zis ispititorul.

- Doamne ferește de așa păcat mare, a răspuns pustnicul.

Când vei auzi povestea mea, vei gândi altmintrelea. Și el a prins a povesti:

- Stăpânul curțiilor celor bogate de pe celălalt mal al râului a hotărât odată să-și mărite fiica sa după un om puternic, care foarte a iubit-o. Aceasta a fost împotriva copilei, căci ea dăduse de acum cuvânt altuia.

Ea a scris scrisoare alesului inimii sale și i-a spus că tatăl său o silește să se mărite după altul. „Pentru aceasta o mie de ori mă iert cu tine, a scris ea, și mă rog să nu faci asupra ta nimica din pricina mea, căci în suflet eu îți rămân credincioasă”.

Tatăl ei a găsit scrisoarea scrisă și, pe ascuns, a ars-o. Venit-a ziua nunții, care pentru biata copilă a fost ziua plânsului și a lacrimilor. Dar în biserică ea n-a plâns, numai fața parcă i s-a împietrit de scârbă. Dar toți oamenii în biserică plângeau, uitându-se la dânsa. Tatăl ei - și el a luat seama că fața ei i s-a împietrit de scârbă. Și el s-a speriat, gândind despre aceea ce a făcut el. Când toți s-au întors din biserică, el a chemat copila în casa cei din turnul ce-l vezi în ograda curților și i-a zis:

- Dragă copilă, eu îs vinovat înaintea ta. Și măcar că era om fudul, dar a căzut înaintea ei în genunchi și i-a spus că a făcut o faptă nevrednică, i-a luat scrisoarea și i-a ars-o. El se teme că alesul ei, îndată ce va afla despre nunta prepusă, va veni călare cu ostașii săi și își va lua mireasa.

- Singura dezvinovățire pentru tine, tată, este aceea că n-ai știut ce scârbă îmi faci, i-a răspuns fiica. Ea a ieșit din turn și a întâlnit afară pe soțul ei cel tânăr.

- De ce ești, dragă, așa de mahnită? a întrebat el.

- Pentru că eu am un ales al inimii mele, pe care am jurat să nu-l uit niciodată.

- Nu te scârbi că te-ai cununat cu mine, a răspuns el. Eu te iubesc cu o dragoste adâncă și sunt încredințat că nimenea nu va purta așa grijă, ca să fii fericită, cum voi purta eu.

- Aceasta gândește fiecare, care iubește, a zis ea în sfârșit.

- Spune numai, ce trebuie să fac eu, ca să alung scârba de pe fețișoara ta? a întrebat el. Atunci eu voi dovedi că am dreptate. Tânăra, auzind așa cuvinte, a gândit: „Să-i spun oare, poate Dumnezeu îi va muia inima”.

Și ea i-a spus despre jurământul cu care s-au schimbat cu iubitul ei; cel ce va călca acest jurământ îl pune pe altul să-și rupă firul vieții în ziua nunții. Și iată astăzi iubitul meu are să seucidă, a zis tânăra. Dă-mi voie să mă duc la dânsul să opresc mâna ucigătoare!

Mare a fost puterea scârbei acestei femei tinere. Măcar că bărbatul a gândit: „Dacă îi voi da drumul la cel ce o iubește, apoi mai mult n-o mai văd”, dar tot i-a zis cu silință:

- Fă cum știi.

Ea s-a sculat și l-a mulțumit cu lacrimi. Și apoi s-a dus în sala cea mare la oaspeți, care stăteau pe lângă mesele gătite și cu nerăbdare așteptau când se va începe masa cea mare, căci flămânzise bine după drumul lung de la biserica sătească până la curți.

- Dragi oaspeți, a zis tânăra, eu trebuie să vă spun că cu învoiala soțului meu mă duc acuma la iubitul meu, căci el vrea să seucidă din pricină că nu m-am ținut de cuvântul dat lui. Eu mă duc să-i spun că n-am făcut aceasta cu bună voie, dar de nevoie.

Nu vă mirați că merg singură: așa poruncă nu se încredințează nici trimisului, nici scrisorii. Dar pe dumneavoastră vă rog - beți, mâncați și vă veseliți, până când nu voi fi eu de față. Eu mă voi întoarce înapoi îndată ce îl voi scăpa pe iubitul meu de moarte.

Toți oamenii plângeau pe când povestea ea despre amarul ce-o aștepta și ziceau:

- Noi nici nu vom bea, nici nu vom mânca, dacă ai la inimă așa amar. Du-te, iar când te vei întoarce, atunci noi ne vom pune la masă.

Când tânăra trecea prin ograda curților, din bucătărie se auzea un zgomot puternic. Bucătarului i se spusese că masa cea mare se va amâna vreo câteva ceasuri. Bucătarul se mâhnise că fripturile lui vor sta prea mult la foc și se vor face scrum. El a răsturnat o tingire foarte mare cu untură și a zvârlit jos o coșniță întreagă cu ouă.

Apoi l-a trântit la pământ pe băiatul de curte care-i venise cu noutatea neplăcută și s-a îndârjit la dânsul cu o mătură mare, ca să-l bată. Tânăra, ce trecea prin ogradă, l-a rugat să-i deie băiatului pace. El a ascultat-o și a strigat:

- Blagoslovit este Dumnezeu, ce te-a făcut așa de blândă! Mai mult n-am să te amărăsc! Și el a păstrat mâncările fierbinți multe ceasuri fără nici o ropșire de

mânie.

Iar tânăra s-a pornit singură prin pădurea deasă. Ea a vrut să vie la iubitul ei singură, fără străjeri. În pădure trăia un hoț. Din bordeiul lui el a văzut pe femeia tânără, ce mergea pe drum. Pe mâini ea avea inele și pietre scumpe, iar mijlocul trupului îi era împodobit cu un brâu de argint. Atunci hoțul și-a spus în gând: „Aceasta-i o femeie slabă, să-i iau toate lucrurile de aur și de argint. Aceasta îmi va fi destul, ca să mă duc în altă țară, să lepăd viața mea asta hoțescă și să mă fac om cinstit”.

Când s-a apropiat tânăra de dânsul și el i s-a uitat în fața ei, apoi s-a oprit deodată. Domnul îi dăduse ei o frumusețe nespusă. Hoțul a gândit: „Eu nu pot să mă ating de dânsa. Ea-i mireasă, eu nu pot ca copila aceasta dragă să se întoarcă la nuntă prădată”. Și, temându-se de Dumnezeu, care a făcut pe femeie așa de frumoasă, i-a dat drumul. În aceeași pădure trăia un pustnic sfânt, care își chinuia trupul cu aceea că nu dormea șase zile și șase nopți pe săptămână. De această dată venise de acum a șaptea noapte, iar el tot nu dormea, căci mulți bolnavi și amărâți veniseră la dânsul. El de acum le dăduse drumul la toți, când a văzut pe tânăra femeie că iese dintr-un desiș de copaci. El a gândit: „Cum oare va trece călătoria aceasta peste râulețul revărsat și mâniat, care a rupt ieri noapte podul și l-a dus cu apa?”

El s-a ridicat din patul lui, s-a dus în urma tinerei femei, a luat-o în spate și așa a trecut cu dânsa râul. Când s-a întors înapoi, vremea somnului de acum trecuse și el trebuia iarăși să privegheze șapte zile și șapte nopți din pricina femeii tinere. Dar el nu se mai mânia. Ea era așa de dragă tuturor, că fiecare era bucuros să facă ceva pentru dânsa.

În sfârșit, tânăra a venit la casa omului iubit. Dar iubitul ei se depărtase de acum în odaia lui, încuiase ușa cu un zăvor greu și gătise sulita sa, ca să se străpungă. Și când bătea ea în ușă, el nu vroia să deschidă. Tânăra nu mai putea acum nici să strige, nici să roage, căci de frică prăpădise glasul. Dar lacrimile ei curgeau în râuri pe podelele de piatră, și de după ușa de stejar el auzea plânsul ei. Ascultând acest plâns, el n-a putut să seucidă și i-a deschis ușa. Ea a stătut dinaintea lui și a prins a spune cum au măritat-o cu de-a sila. Când s-a încredințat el că ea tot îl iubește, apoi a jurat că nu se va ucide. El a sărutat-o pe dânsa cea de pe urmă dată, și ei amândoi au simțit într-aceeași vreme toată bucuria și tot amarul ce poate să simțească omul în viața lui.

- Ei, acum du-te, tu nu ești de acum a mea, ci a altuia, i-a zis el în sfârșit.

- Dacă eu nu pot, a răspuns ea. Dar iubitul, depărtându-se de la sine, i-a zis:

- Eu nu vreau să amănesc credința celui care ți-a dat voie să vii la mine. El a poruncit să se puie șeile pe doi cai și a dus-o călare în casa tatălui ei. Toate acestea pustnicul i le-a povestit vicleanului ispititor, măcar că încă nu știa cu cine are trebuință. După aceasta pustnicul a întrebat cine din toți oamenii pomeniți a pierdut mai mult. Pustnicul era un om foarte înțelept și știa prea bine că așa oameni fără păcat, cum spune că este ispititorul, pe lume nu se mai află. Povestind istoria aceasta, el gândea să-l prindă pe ispititor, cu ce păcat dintr-acele șapte păcate de moarte este mai mult îngrețat sufletul lui. Judecând după răspuns, *cine a jertfit mai mult: tatăl, mirele, oaspeții, bucătarul, hoțul ori iubitul, pustnicul gândea să afle ce păcat - fudulia, necredința, lăcomia, mânia, iubirea de avere, lenea ori curvia îi umple sufletul. Omul sfânt știa prea bine că fiecare se mira mai mult de fapta ceea care pentru dânsul era mai grea de împlinit.*

Dar ispititorul n-a luat seama la aceasta.

- Mie mi-i cam greu să răspund la întrebarea ta, a zis el. Mi se pare că mirele a jertfit nu mai mult decât iubitul, iar oaspeții au jertfit tot atâta cât a jertfit hoțul. Cu toții sunt vrednici de cea mai bogată răsplată.

El gândea că pustnicul va rămâne mulțumit cu acest răspuns, dar sfântul pustnic a zis cu frică:

- Pentru Dumnezeu Cel Milostiv, zi că o faptă dintre toate acestea îi mai bună ori mai vrednică decât alta!

- După părerea mea, sfinte părinte, tot nu-i ușor ce au făcut acești oameni, a răspuns ispititorul. Și pentru asta eu nu pot să spun că o faptă îi mai bună decât alta.

Pustnicul s-a aplecat la urechea ispititorului și a zis c-un glas blând:

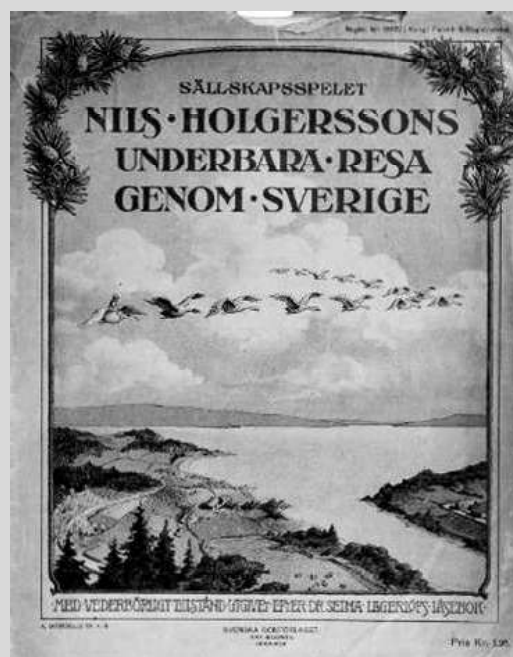
- Te rog să-mi spui, a cui faptă-i mai bună? Ispititorul se tot da în lături și-l ruga să-i deie dezlegare.

- Vasăzică, tu ai toate cele șapte păcate de moarte! - a strigat pustnicul mirat. Tu ești, pesemne, diavol, dar nu om! Cu aceste cuvinte el a ieșit afară din bordeiul lui, și-a făcut cruce și a zis:

- Du-te de la mine, satană. Atunci ispititorul a văzut că s-a dat de gol. El și-a luat îmbrăcămintea lui și a zburat în sus ca un liliac mare și negru. Dorința lui cea rea și vicleană nu numai că a fost zădărnicită de Dumnezeu, dar prin mila Celui Atotputernic s-a îndreptat spre folosul oamenilor. Povestirea pustnicului mulți ani a slujit oamenilor pentru cercetarea adâncului sufletului omenesc.

Dacă te folosești bine de povestirea aceasta, apoi ea este ca volocul în mâinile pescarului, precum arunci volocul în mare, ca să prinzi pește, tot așa și povestirea aceasta o arunci în sufletul omului și-i scoți păcatele lui la vedere, ca ele să fie biruite.

Septembrie 1912

Minunata călătorie a lui Nils Holgersson (Nils Holgerssons underbara resa genom Sverige) este cea mai cunoscută carte a autoarei de origine suedeză Selma Lagerlöf, publicată în două părți, în 1906 și 1907. Contextul în urma căruia s-a publicat romanul a fost o directivă a Asociației Naționale a Profesorilor în care se propunea scrierea unei cărți pentru școlile publice.

„Și-a dedicat trei ani pentru studierea naturii și familiarizarea cu viața păsărilor și animalelor. A încercat să descopere cât mai multe din legende și poveștile din folclorul diferitelor regiuni. Toate acestea ea le-a țesut într-un mod ingenios în povestea ei.” (Din introducerea traducătoarei Velma Swanston Howard.)

Selma Lagerlöf, asemeni altor mulți intelectuali suedezi ai vremii, a fost o susținătoare a reformei scrierii suedeze. Când a fost publicată în 1906, cartea a fost una din primele care a adoptat noua scriere introdusă de către guvern prin rezoluția de la 7 aprilie 1906.

Începând cu 1992, portretul lui Selma Lagerlöf se află pe bancnota de 20 de coroane suedeze.

Henriette Yvonne Stahl *

Fizionomia literară a d-șoarei Henriette Yvonne Stahl, după precocile debut din romanul țărănesc *Voica*, nu se deslușise suficient în *Mătușa Matilda*, unde coexistă un anumit *vague à l'âme* feminin, cu un robust simț realist. Contradicția evidentă dintre dispoziția romanțioasă și aplecările realiste s'a rezolvat norocos în *Steaua Robilor*. Dezlegarea incertitudinii temperamentale a scriitoarei este într'un fel gordiană, deoarece în acest al doilea roman al d-sale, regăsim o personalitate netedă, fără oscilații. Într'adevăr, d-șoara Stahl a dat un roman viguros, obiectiv, fără dulcegării feminine, deși tratează o gingașă problemă, de resortul psihopatologiei sexuale.

Maria, eroina cărții, părăsită de amantul ei Sașa, este turburată în adâncimea ființei morale, cu repercusiuni fiziologice necruțătoare. Solicitată de dragostea sinceră a doctorului Lucian Panu, ea stăruiește într'o depresiune nervoasă, care-i alterează sensibilitatea nervoasă. În timpul unei serate dată de mama sa, d-na Măneanu, Maria e supusă unei acute crize nervoase, pe care nu o liniștește zgârietura ce și-o făcuse la un braț. La sfârșitul seratei, după plecarea musafirilor, ea se face complicea inconștientă a unui mascul sec, locotenentul Florin Negrea, pe care-l primește pe ascuns și căruia îi cedează oarecum somnambulic. Este o scenă «tare» (partea I-a, capitolul 10), penibilă desigur, dar condusă cu o siguranță meșteșugită. Maria îl refuză pe doctorul Lucian Panu, venit să se declare și să-i ceară mâna. Pusă înaintea amantului ei fortuit, locotenentul, care curtează în continuare pe sora ei Stela, Maria provoacă un mic

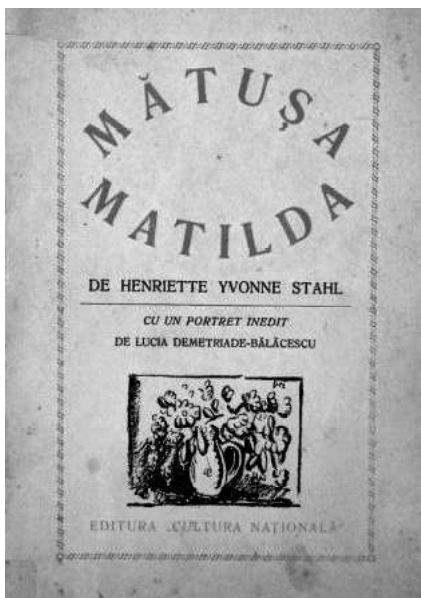
scandal familial, fără să-i lămurească pricina. Florin e pus în situația de a cere mâna Stelei în urma unui gest interpretat de d-na Măneanu ca o afecțiune reciprocă dintre tineri. Maria nu are puterea să risipească echivocul. Căsătoria se face. Maria are un acces de nervi, un fel de șoc, în a cărui determinare intră părăsirea ei de către Sașa și necugetata împreunare cu Florin. Restabilită, ea rămâne cu un fel de indiferentism sexual, care o aruncă în brațele pictorului George Veroniade, fără să-l iubească și numai din nevoia de a nu se mai simți singură. Doctorul Panu descoperă legătura Mariei și pleacă în străinătate. Intervine moartea mamei lui Sașa, înainte de a se stinge, ea rostește numele Mariei, hotărându-l pe Sașa să revină pe lângă aceasta cu propuneri matrimoniale. Sașa este un individ care nu poate suporta singurătatea și care își alege căsătoria ca un refugiu mântuitor. Căsătoria se face, deși Maria și-a destăinuit legătura ei cu Veroniade, împăcarea nu mai este însă pentru Maria fericirea scontată. După nuntă, ea destăinuește soțului și scabroasa aventură cu Florin. Căminul i se pare nesuferit, populat cu strigoii de curând moartei, iar Sașa îi apare despuiat de prestigiile primului ei amor. Ea pleacă de acasă după o explicație sumară și se pregătește să se sinucidă, pe parapetul Dâmboviței. Doctorul Panu o surprinde la timp ca s'o smulgă morții și s'o facă fericită.

Am parcurs schematic traseul existenței turmentate a Mariei Măneanu. D-șoara Stahl nu s'a folosit în povestirea ei de nici un fel de duiosie sau efuziune sentimentală. D-sa a descris graficul unei experiențe, curajos axate pe sexualitate.

Maniera d-sale, fără a se sfii de realitățile crude ale cămii, nu constă totuși în inutile descriții fiziologice. Atenția romancierei s'a fixat mai ales asupra turburărilor nervoase ale Mariei, determinante ale zigzagurilor ei erotice. O fatalitate a sistemului nervos feminin împânzește romanul. Subiectul este într'adevăr delicat și cere o tratare simplă, directă, dezgolită de prejudecăți și totodată de brutalități inutile. Meritul romancierei este de a fi corespuns întocmai necesităților temei. Dezbărată de predispozițiile prea romanțioase din *Mătușa Matilda* și totodată de realismul gras din celălalt compartiment al aceleiași cărți, autoarea a dat dovadă de o rece stăpânire de sine, de o calculată mânăuire a analizei. Totalitatea personajelor care roiesc în jurul Mariei sunt suficient schițate, lăsându-se însă în plină lumină, chipul moral al eroinei principale. Acesta este în strânsă legătură cu structura ei nervoasă și viața ei sexuală. Cel mai mare elogiu ce se poate formula referitor la *Steaua Robilor*, este demersul aproape masculin al inteligenței analitice, absența feminității vibrante, din care îndeobște scriitoarele își fac un titlu de mândrie. D-șoara Stahl

nu face literatură feminină în *Steaua Robilor*, ci literatură pur și simplu. D-sa expune un caz învecinat psihozelor sexuale, cu o impersonalitate care este aci adevăratul semn al personalității. Rigoarea în ordinea psihologică este prima condiție a despicării adevărului moral. A nu privi femeia prin prisma unei sensibilități lirice, a nu promova exaltarea valorilor afective, a se neutraliza în cele emotive spre a spori luciditatea, spre a despica întunerecul mobilelor sufletești, este însăși funcțiunea de înțelegere a realului.

Când o scriitoare se identifică acestei funcțiuni supreme a literelor, ea se scoate din rândul nediferențiat al tinerelor scriitoare, care fac din afectivitate și aproximație psihologică o vagă profesie. Prin obiectivarea excepțională, d-șoara Stahl a mai dovedit ceva: că nimic din ceea ce este fatal unei structuri morale și fiziologice nu poate fi scabros, că numai inesențialul, nesemnificația în ordinea psihologică trebuiesc condamnate și stârpite. Cele mai penibile situații din punct de vedere etic, gama întregă

a turburărilor sexuale, pot fi material epic remarcabil, cât timp scriitorii urmăresc adevărul, uneori teribil. D-șoara Henriette Yvonne Stahl poate avea o concepție atroce a existenței, înaintea căreia semenele d-sale s'ar cutremura. *Steaua Robilor* este într'adevăr un roman de o rece cruzime și de o liniștită disperare. Desnodământul liniștitor nu ridică lespedea grea a fatalității sub care s'a zbatut Maria, Aceasta adeverește încă o dată că deslegările optimiste sunt un praf de aer în ochii cititorului și că sub semnul fatalității, catastrofele sunt numai suspendate când se lasă cortina. Noi păstrăm gustul de funingine al lecturii.

Realizându-se ca romancier de strictă logică a fatalității, cu mijloace excepționale de măsură, de claritate și de simplitate, d-șoara Stahl s'a adăos în epica noastră cu un nou instrument de precizie.

Șerban Cioculescu

* din *Revista Fundațiilor Regale*, anul II, 1 august 1935, nr.8

Voica *

După cum se vede și din așa-numitul *În loc de cuvânt înainte* al editurii, - o cât se poate de originală... înseilare de lungi citate din noi critici marcanti - despre Henriette Yvonne Stahl și operele sale s-a spus esențialul încă de la apariția romanului *Voica*, sau a culegerii de nuvele intitulată *Mătușa Matilda*; recitind azi aceste opere, constăți că nici una din observațiile făcute pe marginea lor, la apariție, de critici ca Ibrăileanu și Perpessicius nu pot fi emendate, fapt care și justifică într-un fel modul cum a fost alcătuit amintitul *În loc de cuvânt înainte*. Rămîne de altfel un lucru evident că arta scriitoarei e atît de clară, desenul compozițional - atît de sigur, mesajul transmis - atît de mișcător uman - grație *comprehensiunii* cu care Henriette Yvonne Stahl își urmărește eroii, încît cititorul de oarecare gust este cîștigat dintr-odată de aceste opere și le știe prețui cum se cuvine. E ca și în acele cazuri, nu prea curente, cînd pe un om abia întîlnit și se pare că-l cunoști de cînd lumea și-l accepți spontan ca prieten, datorită farmecului său nativ.

Se prea poate să fie și o doză de subiectivism în considerațiile de mai sus, explicabilă prin cunoscutul *de gustibus...*; alții nu acceptă poate așa de spontan scrierile Henriettei Yvonne Stahl. Mi se pare totuși că seducția exercitată de aceste scrieri e un fapt real, datorindu-se acelei *comprehensiuni* despre care am amintit și la care s-a raportat și Ibrăileanu. Autoarea nu-și părtinește și nici nu-și detestă eroii; păstrează o atitudine de perfectă obiectivitate, lăsîndu-i să evolueze în fața noastră așa cum sunt, cu calitățile și defectele lor: priviți-i, spre exemplu, pe Dumitru și Voica, din concentratul roman *Voica*, fiecare cu vina și cu dreptatea lui, fiecare cu amărăciunea și cu visul

lui de mai bine; cît de dreaptă știe să rămîna autoarea cu ei, cu cîtă pătrundere știe să ne prezinte împrejurările care au declanșat drama lor! Dar tocmai aici rezidă acel farmec de care vorbeam. *Obiectivitatea* autoarei nu este *indiferentă*, răceală de aparat fotografic, - ca la naturaliști, - ci adîncă înțelegere a destinului eroilor; o înțelegere din punctul de vedere înalt umanist al celui

care pricepe condiția umană, cu limitele ei, și deci este în stare de compasiune, știe să se solidarizeze cu nenorocirile semenilor, îi privește cu o secretă simpatie - atunci când vede că greșelile lor izvorăsc din ignoranță, din pomiri cărora nu le pricep mecanismul și nu pot să le domine (Din acest punct de vedere, Ibrăileanu mergea poate prea departe când îi atribuia autoarei - în consecință, și cititorilor - o atitudine *iertătoare* față de greșelile eroilor; cred că Henriette Yvonne Stahl nu-și permite nici măcar atât: cum să-ți permiți a ierta vini ce țin de limitele condiției umane și în care ai putea deci cădea și tu? O largă *înțelegere*, unită cu o *compasiune* tot atât de mare și de perfectă discreție, iată, cred, coordonatele atitudinii adoptate de Henriette Yvonne Stahl față de eroii săi; de aici elevația, distincția, umanismul mesajului său).

Volumul tipărit recent de E.S.P.L.A. nu prilejuiește desigur numai constatări de genul celor de mai sus. Dacă romanul *Voica* și-a păstrat intactă valoarea de document asupra unor stări de lucruri din viața țărănimii noastre, stări de lucruri ce încep să aparțină trecutului, și dacă în ordinea artei *realismul* său *obiectiv* („realismul exterior”, cum zicea Perpessieus) ne procură satisfacții ce nu diferă de acelea cu care i-au întâmpinat noutatea primii săi cititori, nuvelele incluse în volumul recent le citim cu sentimente împărtășite. Că autoarea știe să picteze eroi vii, pregnant reliefăți, asta e clar; că este atentă la detaliul semnificativ și ne face să simțim aproape palpabil atmosfera unui anumit timp și loc, iarăși este evident (Gîndiți-vă la atmosfera satului românesc patriarhal de pînă mai deunăzi, sugerată prin mișcarea diurnă dintr-o curte țărănească, prin joaca de pe uliți a copiilor, printr-un instantaneu luat la horă, pe cîmp etc.; gîndiți-vă, de asemenea, la atmosfera ce se degajă din acele scrisori consemnate în nuvela *Mătușa Matilda*, - adevărate stampe de epocă, ș.a.m.d.). Concludentă pentru resursele multiple ale talentului scriitoarei e și varietatea de atitudine și de ton întîlnită de la o nuvelă la alta, sau chiar în cadrul aceleiași nuvele. Comprehensiunea gravă cu care urmărise Henriette Yvonne Stahl destinul eroilor din *Voica*, o regăsim și în scenele ce reconstituie tribulațiile nefericitei Evridiche, din *Bătălia de la Port-Arthur*; dar cu cîtă ironie, de astă dată, narează scriitoarea isprăvile domnului Tocle, negustorul rapace, meschin,

fără suflet și ridicol, mai ales ridicol în importanța pe care și-o atribue; cu cît umor urmărește „chefurile” de unul singur ale tatălui acestuia, ori „expediția” spectaculoasă de-a lungul capitalei a bătrînei Mitera. S-a vorbit adesea despre capacitatea eminentă de analiză a scriitoarei, despre realismul ei psihologic; lectura recentă a unei nuvele ca *Nu poate fi...* reconfirmă observațiile acestea făcute pe vremuri: cu un gest sigur, ca de scafandru încercat, scriitoarea pătrunde în vertigiile psihologice, în acele stări sufletești paradoxistice care au fost anexate cunoașterii de psihologia modernă. Și pretutindeni regăsim aceeași obiectivitate suverană, obiectivitatea demiurgului care înțelege tot pentru că știe totul din destinele eroilor săi, pentru

că știe să urmărească motivarea din adînc a comportamentului lor. Rămîn însă oarecum exterioare gustului nostru nuvele ca *Table d'hôte*, cu nuanța lor de exotism cam desuet, deși viața pensiunii despre care vine vorba în nuvelă este evocată cu adevăr și simț minuțios pentru detaliu. Cam convenționale sunt și mijloacele cu care se rezolvă paroxismul unor situații, între care leșinurile frecvente ale eroinelor trebuie menționate în primul loc. Toate acestea reprezintă pe semne tributul plătit unor preferințe care azi ne rămîn străine.

În acțiunea de repunere în circulație a valorilor literare create în perioada dintre cele două războaie mondiale, editarea recentului volum din scrierile Henriettei Yvonne Stahl e mai mult decît binevenită. Indiferent de rezervele accidentale și mai mult de amănunt ce se pot formula, realismul scriitoarei reprezintă o cucerire foarte viabilă și foarte modernă în proza românească, cu urmări fertile pentru evoluția actuală a acesteia. Pentru o ilustrare sumară, ași aminti că unui scriitor ca Marin Preda nu i-a rămas desigur străină, între altele, și experiența literară consemnată în *Voica*, atunci când și-a scris *Moromeții*. Și o atare experiență nu-i poate rămîne străină nici unui prozator contemporan conștient de faptul că școala noastră epică contemporană trebuie să ducă mai departe cuceririle viabile ale generației precedente de prozatori.

Șt. Rîmniceanu

* din revista *Steaua*, Nr. 10, Anul VIII, octombrie 1957

Doamna de Sévigné

Scrisorile „divinei marchize”

Doamnei de Grignan

Paris, luni 15 ianuarie (1674)

M-am dus sâmbătă să iau prânzul la domnul de Pomponne, după cum îți spusese; și apoi, până la ora cinci, versurile desăvârșite din *Poetica* lui Despreaux i-au pricinuit o încântare și un entuziasm fără de margini. Era de față și d'Hacqueville; am vorbit de mai multe ori de câtă plăcere mi-ar face să le auzi și tu.

Domnul de Pomponne își amintește de o zi petrecută la unchiul meu de Sevigne, pe vremea când tu erai mică. Te aflai îndărătul unui geam, împreună cu fratele tău, mai frumoasă, spune el, decât un înger; spuneai că ești prizonieră, că ești o prințesă izgonită de acasă de tatăl ei. Fratele tău era la fel de frumos ca și tine: aveai nouă ani. Mi-a adus aminte de acea zi; n-a uitat niciodată nici una din clipele când te-a văzut. E pentru el o mare plăcere să te revadă, ceea ce-mi pare cum nu se poate mai îndatoritor din partea-i. Îți mărturisesc, preaiubita mea copilă, că în mine mocnește o mare bucurie, care însă nu va izbucni decât atunci când îți voi ști hotărârea.

Domnul de Villars a sosit din Spania; ne-a povestit o mulțime de lucruri despre spanioli, care de care mai hazlii.

Draga mea, am văzut-o pe Doamna de Marans în chilia ei; odinioară spuneam în loja ei. Am găsit-o foarte neîngrijită; nu i se vedea nici un fir de păr; purta o cornetă dintr-o dantelă veche de Venetia, o basma neagră o mantie de un cenușiu spălăcit, o fustă veche. S-a bucurat când m-a văzut; ne-am îmbrățișat din tot sufletul; nu s-a schimbat prea mult, am vorbit mai întâi de tine, te iubește la fel ca întotdeauna, și-mi pare atât de umilă, încât nu-i cu putință să n-o iubești. Am vorbit despre cucernicia ei; mi-a spus că e adevărat că harul lui Dumnezeu a pogorât asupra-i, drept care inima ei e plină de recunoștință. Harul acesta nu-i decât o mare credință, o iubire fierbinte față de Dumnezeu și o

cumplită silă față de lume: toate acestea însoțite de o asemenea teamă de ea însăși și de slăbiciunile ei, încât e incredințată că, dacă ar ieși o singură clipă în lume, acel har dumnezeiesc s-ar spulbera. E un chiup plin cu o esență prețioasă, păzit de ea cu dragoste, în cea mai deplină singurătate: crede că, dacă ar trăi în lume, ar pierde acea neprețuită licoare și chiar se teme de tot zbuciumul prilejuit de unele îndatoriri cucernice. Doamna de Schomberg²⁰⁴ spune că, în comparație cu Doamna de Marans, ea e o adevărată vagaboandă. Firea aceea sălbatică pe care i-o știi s-a preschimbat într-o mare dorință de singurătate; precum vezi, felul de a fi al omului e un lucru statornic. Nu dă dovadă nici chiar de nebunia, atât de răspândită la toate femeile, de a-și iubi duhovnicul: nu-i place să-l vadă; nu-i vorbește decât la spovedanie. Se duce la biserică pe jos și citește toate cărțile sfinte; muncește, se roagă lui Dumnezeu; fiecare ceas al ei e măsurat; ia masa aproape întotdeauna în camera ei; la anumite ore o vede pe Doamna de Schomberg; pe cât îi plăcea odinioară să afle tot ce se întâmplă în lume, pe atât nu mai vrea să știe acum de nimic; pe cât își învinuia

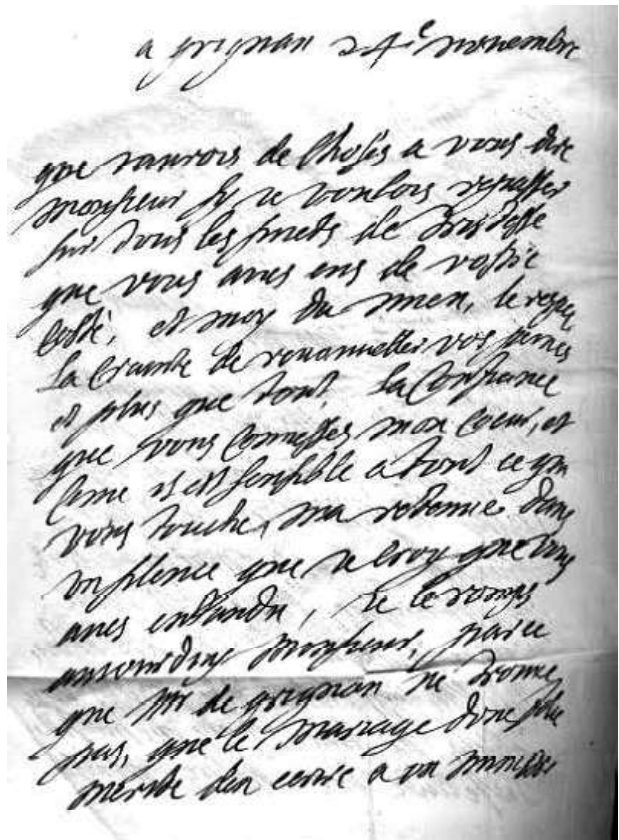

odinioară aproapele, pe atât îl iartă acum. Îl iubește pe Dumnezeu pe cât iubea odinioară cele lumești. Am răs mult de purtările ei trecute, bătându-ne joc de ele. N-are felul de a fi al călugărițelor *colettes*²⁰⁵; vorbește cu multă sinceritate și în chipul cel mai plăcut despre viața ei de acum. Am stat împreună două ore; nu te plictisești cu ea; își face o vină din această plăcere, dar fără prefăcătorie; în scurte cuvinte, e mai încântătoare decât era. Nu cred, fata mea, să te plângi că nu-ți scriu destule amănunte.

Primesc chiar acum, draga mea copilă, scrisoarea ta din 7. Îți mărturisesc că mi-a pricinuit o bucurie atât de mare, încât inima mea, pe care mi-o știi, abia de o poate cuprinde. E simțitoare la toate, și aș urî-o dacă ar tremura la fel de mult pentru mine ca pentru tot ce te privește pe tine. În sfârșit, fata mea, vii: e tot ce-mi doream mai mult; dar îți voi spune, la rândul-mi, un lucru cât se poate de înțelept: îți jur în fața lui Dumnezeu că, dacă domnul La Garde n-ar fi crezut că e nevoie să faci această călătorie și dacă ea n-ar fi într-adevăr necesară pentru treburile voastre, niciodată n-aș fi pus la socoteală, cel puțin anul acesta, dorința de a te vedea, nici cele ce datorezi iubirii nemărginite pe care ți-o port. Căci știi s-o aduc pe calea înțelepciunii, oricât mi-ar fi de greu; și, în slăbiciunea mea, aflu uneori destulă putere, asemenea celor mai filosofi dintre filosofi.

După aceste cuvinte sincere, îți mărturisesc că sunt în culmea bucuriei și că, înțelepciunea potrivindu-se cu dorințele mele, sunt, acum când îți scriu, pe deplin mulțumită și nu voi avea alt gând decât să te primesc bine. Știi că lucrul cel mai necesar, în afară de venirea ta și a domnului de Grignan, ar fi să-l aduceți și pe domnul coadjutor. Poate nu-l vei avea întotdeauna pe La Garde; și, dacă el lipsește, știi că domnul de Grignan nu-și apără interesele²⁰⁶ la fel de bine ca pe cele ale stăpânului său, Regele: pe acestea le apără cu o râvnă și cu un zel care nu pot fi asemuite decât cu nepăsarea pe care o arată față de propriile sale interese. Dar, când vrea să-și dea osteneala, știe foarte bine să vorbească; nimeni nu-l poate înlocui: de asta îl vrem printre noi. Încă n-ai ajuns ca Doamna de Cauvillon, ca să poți umbla peste tot singură; mai trebuie să treacă până atunci opt sau zece ani; dar domnul de Grignan, tu și domnul coadjutor veți fi tustrei de mare folos aici. Cardinalul de Retz va veni curând; va fi bucuros să te vadă. Lasă deoparte vitejiile, căci sunt ridicole; să nu mai aud de podul de pe Avignon și nici de muntele Tarare²⁰⁷; vino ocolind orice primejdie; te dau în seama domnului de Grignan; el îmi va răspunde de toate.

Îi scriu domnului coadjutor pentru a-l ruga stăruitor să vină: ne va ușura audiența la doi miniștri; va apăra interesele fratelui său. Domnul coadjutor e îndrăzneț și norocos; vă veți face prețuiți unii pe ceilalți. Până mâine voi fi și vorbit; îi scriu despre asta și domnului

fragment dintr-o scrisoare a Marchizei de Sévigné către fiica sa

arhiepiscop: convinge-l pe coadjutor să vină și dă-i scrisoarea mea.

Domnul prinț se întoarce de la treizeci de leghe de aici. Domnul de Turenne n-a plecat încă. Domnul de Monterey s-a retras din slujbă, iar domnul de Luxembourg a fost eliberat de orice îndatoriri. Fiul meu va fi aici peste două zile.

Au trecut douăzeci și patru de ore de când s-au furat din capela Saint-Germain șase sfeșnice mai înalte decât mine și lampa aceea de argint care prețuia șapte mii de franci; nu s-a mai pomenit asemenea îndrăzneală. S-au găsit niște frânghii lângă strana Doamnei de Richelieu. Nimeni nu înțelege cum s-a putut întâmpla una ca asta, paznicii fac neîncetat de strajă, învărtindu-se toată noaptea în jurul capelei.

Știi că se vorbește de pace? Domnul de Chaulnes sosește din Bretania și pleacă spre Colonia.

Note:

²⁰⁴ Doamna de Schomberg, rudă cu Doamna de Marans, locuia în casa acesteia.

²⁰⁵ E vorba de un ordin de călugărițe care nu trăiau închise în mănăstire.

²⁰⁶ În scrisoarea aceasta și în cea următoare va fi vorba despre intrigile episcopului de Marsilia, care se opusese să i se acorde domnului de Grignan o gratificație de 5000 de livre, și despre eforturile familiei de Grignan de a neutraliza aceste intrigi.

²⁰⁷ Aluzie la două episoade ale călătoriei Doamnei de Grignan de la Paris în Provența, în februarie 1671.

Să curățăm icoana lui Dumnezeu din sufletul nostru

Apariția editorială a Centrului Cultural „Dunărea de Jos”, Galați - „Să curățăm icoana lui Dumnezeu din sufletul nostru” reprezintă a XII-a ediție a creației literare a lui Nicolae Mărunțelu, în fapt un demers consecvent în „slujba lui Hristos și a literaturii române, cât și a iubitorilor de literatură care iubesc poezia și proza !”, potrivit autorului.

Lucrarea, structurată în 7 capitole, este un veritabil itinerariu literar prin geografia României pornind de la Sibiu - gazda Summit-ului Uniunii Europene și ajungând la București, gazda vizitelor apostolice ale lui Ioan Paul al II-lea și Francisc.

Astfel, în capitolul III, dedicat omagierii a 20 de ani de la vizita din 7-9 mai 1999 a papei Ioan Paul al II-lea, autorul realizează o odă dedicată Preasfântului Părinte Patriarh Teoctist, omagiindu-i personalitatea în 18 strofe alături de respectul arătat Patriarhului Ecumenic Bartolomeu I al Constantinopolului, președintelui Traian Băsescu, regelui Mihai I și omului de afaceri creștin-ortodox practicant Gigi Becali.

Reține în mod deosebit atenția poezia „O, Doamne, pământul te plânge”, care prin lirismul său ne duce cu gândul la creația poezilor-țărani din secolul XIX și prima jumătate a secolului XX:

„O, Doamne, ai coborât din cerul sfânt,
Desculț pentru cei împovărați și mor
Cu lumea ta sfântă și cerească,
Ne tot privești de sus
Din cerul sfânt, deschis.”

Autorul demonstrează apetența pentru istoria națională sub fațada religioasă, evidențiind în versuri personalitatea lui Miron Cristea - primul patriarh al României mari și pe drept unul dintre făuritorii României Mari:

„O, sfinte părinte patriarh,
Miron Cristea neuitat!
Neuitat de credincioși și țară,
Câmpia și munții Carpați!
Cu doruri și lacrimile noastre,
Te regretăm cu toții,
Că ne-ai iubit ca niște frați....”

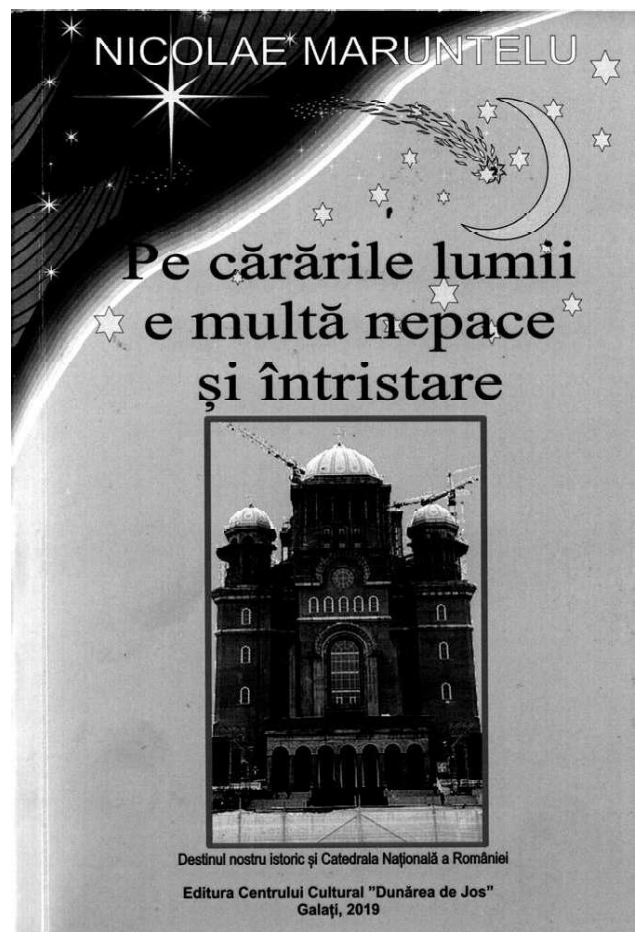
Adorația pentru satul românesc și moștenirea sa culturală este dovedită din plin prin sintagma „Izvor curat nemărginit”:

„E frumos ca primăvara,
Cine poate să uite, pragul casei părintești?
Pritvorul și ulița satului,
Iubirea pentru satul românesc,
În inima țării, veșnic strălucesc...
O, țara mea, România !”

Atașamentul pentru valorile naționale depășește cadrul rigid, scolastic, autorul consacrand versuri Rominei Mârza - căpitan, singura femeie din România care zboară pe Mig 21 Lancer și asigură prin serviciul de luptă permanent poliție aeriană sub comanda NATO, securitatea spațiului aerian românesc.

Concluzionând, cititorul va regăsi în versurile lui Nicolae Mărunțelu sufletul lui Iosif Trifa și Traian Dorz, fondatorii Oastei Domnului, acea mișcare spirituală țărănească simplă, lipsită de erudiție, dar profund devotată valorilor Bisericii Ortodoxe Române!

Eduard Mihalcea

Angela Baciu

Visul I

căutam o stradă în spatele gării. lampadarele roșii făceau umbrele greu de distins. mirosea a țigară, a urină și parfum contrafăcut. „un scurt?”, am auzit vocea unei femei. avea sîni grei ieșiți pe jumătate din corsetul negru. nu mă mișc din colțul străzii. stau pitită după un stîlp. îmi țin respirația. fulgeră și îi văd fața. e izbitor de frumoasă. pielea creolă, pulpele pline în ciorapi de plasă, ochii mari negri. părul lung rebel atinge obrazul bărbatului din mașină. „cît?” nu aud răspunsul. picături de ploaie tropăie pe țiglele caselor. mă apropii ușor. poartă cizme de lac și are unghii negre. „o oră, un lung”. bătrînul trece pe lîngă mine. stă la 77 în casa cu iederă. „plus 100 lei și o masă la restaurant”. el se oprește în dreptul femeii. cascade ochii la fusta scurtă. „cară-te, moșule, că n-ai bani de o așa bunăciune”, rîde zgomotos bărbatul din mașină. rușinat, bătrînul face semnul crucii. „doi nu, doar tu”, zice

femeia. norii devin tot mai amenințători. noaptea tot mai adîncă. nu văd cît e ceasul. știu că-mi fixasem o oră la ghicitoare. ieri mi-a spus că-mi cade cununie. un tînăr, ușor cherchelit, arată a student, scapă telefonul în tufa de margarete. rîde singur „ce cur mișto ai, fă, ce ți-aș trage-o”. nu știu cui i-a spus asta. am auzit numai plesnind un obraz. „nu te-a învățat mă-ta să nu vorbești urît? cîți bani ai?”. asta-i prostituata. „bani n-am, dar ți-o trag de te rup” răspunde puștiul. „bă, pulică, habar n-ai ce-i o femeie”. mă doare spatele. frigul îmi intră în oase. o știu de undeva pe femeia asta. ușa cîrciumii se deschide. un pitic îmbrăcat în verde, cu părul strîns în coadă și pantofi cu toc, își aprinde o țigară. urinează în tufa de margarete pe telefonul tînărului. „du-te la nevastă-ta, nenorocitu’ dracului”, și flegma se prelinge pe obrazul bărbatului de lîngă ea. piticul se închide la pantaloni aruncînd chiștocul. se apropie de femeie fredonînd. *Singing in the rain*. nu știu a ce seamănă piticul ăla, o fi femeie ori bărbat. își afundă fața între coapsele ei, buzele alea roșii. nu mai simt ploaia și nici mîinile înghețate. ghicitoarea s-o fi culcat de mult. toți îi spun Kamceatka. închid ochii. piticul o fi tot acolo? dușul rece de dimineață îmi șterge rujul de pe gură...

Visul II

Makeba, pisica neagră, taie calea bărbatului. Kamceatka, ghicitoarea, îi face semn cu degetul arătător. are o unghie lungă ca o gheară. în camera cu tavan înalt pîlpîie, în colț, un glob auriu. așteaptă clienții. alături e o masă de tarot. 32 de cărți și o ceașcă cu gura-n jos. bărbatul își scoate pălăria verde. își aprinde o țigară. în fumul gros, privește mîinile țigăncii. par înțeleși. bărbatul își vrea femeia înapoi, îi aud glasul răgușit. Makeba i se freacă de picior. „văd un J mare în ceașca dumitale, domnule”, spune ghicitoarea într-o limbă necunoscută și înțelege. „e iubire acolo”, mai spune. aud stropi de ploaie pe acoperiș. o fereastră scorojită se deschide brusc. simt vîntul pe obraz. „văd și un 6 acolo, domnule”, se aude, din nou, vocea țigăncii. Makeba sare brusc în brațele bărbatului și începe să toarcă. „da’ ce este 6, femeie?”... o vede plecînd, îi

cunoaște 76

mersul leneș, rochia lungă pînă-n pămînt și părul negru. din spate e și mai frumoasă. „dragoste la așternut, domnule”, spune țiganca. bărbatul e înghițit de umbra femeii. „în toți anii ăia nu te-am văzut niciodată așa”, îl aud, fără să-l vad. „vino cu mine.” cuvintele sună reci. monede mărunte risipite pe gresie. și rujul acoperindui tot obrazul. acum îi vedeam plînsul în spatele ochelarilor de soare. „o groapă mare, domnule, nu-mi place ce văd, la drum lung, o veste.” aud, din nou, limba aia necunoscută. Makeba ciulește urechile. prin dreptul ferestrei, o bătrînă gheboasă trece cu o luminare aprinsă. bolborosește ceva. e noapte. e ger. aud cum scîrîfîie zăpada înghețată sub bocancii bărbatului. cu mîinile în buzunare, merge grăbit spre gară. în rochia ei lungă și cu picioarele goale, femeia aleargă în noapte. țipătul nu vrea să-i iasă din gură. „ei, de mult n-am mai văzut o potîrnice pe fundul ceștii”, vorbește țiganca pentru ea. „are gîtul rupt, domnule”, mai zice cînd bărbatul tocmai pune piciorul pe scara vagonului. Makeba își înfige ghearele în husa fotoliului. dîre subțiri de sînge i se preling bărbatului pe buze și pe gulerul cămășii.

Parcursuri artistice *

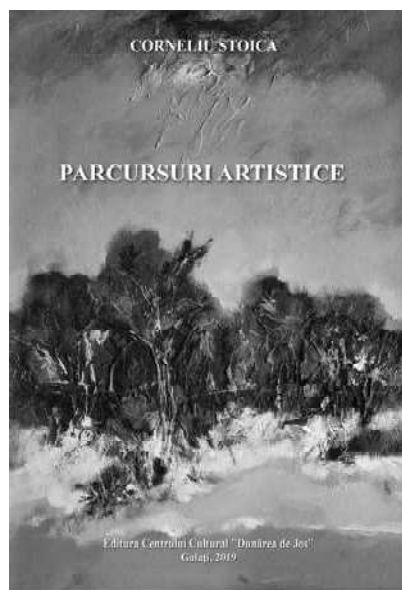
Cunoscutul și apreciatul istoric și critic de artă, poet, publicist și pedagog Corneliu Stoica nu mai are nevoie de o prezentare specială. Vom spune doar că, recent, a semnat o nouă carte despre arta plastică gălățeană: *Parcursuri artistice*. În cele peste 200 de pagini ale cărții, autorul, membru al Uniunii Artiștilor Plastici din România, Secția Critică, își înmănușează cele aproape 80 de profile/portrete artistice și cronici plastice prilejuite de organizarea unor expoziții de gen în orașul nostru, scrise, în general, în perioada martie 2016 - aprilie 2019, risipite în publicații de cultură din Galați. „Înainte de orice altceva, Corneliu Stoica-scrie criticul de artă Roxana Păsculescu, în prefața volumului - urmărește cu sensibilitatea unui seismograf expozițiile care se organizează în spațiile gălățene dedicate artelor vizuale, acordând atenție, cu generozitate, tuturor creatorilor”.

Cronicile plastice semnate de Corneliu Stoica sunt dense sub aspect informativ-documentar, sunt optimiste, de bună întâmpinare, de recomandare. Demersurile autorului conțin dese referiri la valoarea biobibliografică a artiștilor, cu informații consistente la ruta lor profesională, la activitatea publică a acestora. Din analiza textelor scrise de Corneliu Stoica răzbate valoarea școlii artistice gălățene, a liceului de arte, dovedită de-a lungul timpului, în Galați, în țară și în lume. Impresionantă este galeria de artiști plastici care și-au făcut ucenicia în arte la Galați, unde și-au început și cariera profesională. Câteva exemple sunt argumente indubitabile: Cristina Iulia Popescu și Luana Diana Matei, astăzi în Italia, Alexandra Drăguțescu și Cătălin Domnițeanu, în Canada, Neluș Oană, în Australia, Marian Sava, în Belgia, și foarte mulți alții în Galați și în diferite orașe ale țării, București, Cluj-Napoca, Iași, Buzău, Brăila, Bârlad etc. Voi structura însemnările mele la volumul *Parcursuri artistice* pe câteva paliere: cronici la expoziții aniversare, expoziții personale, expoziții de grup, expoziții tematice, expoziții de comemorare.

În context, apreciez preocuparea Filialei Galați (președinte, Sava David) a Uniunii Artiștilor Plastici din România de a marca aniversarea

marilor artiști ai urbei prin organizarea unor expoziții retrospective. Menționăm aici manifestările dedicate artiștilor Gheorghe Mihai-Coron, Teodor Vișan, Angela Tomaselli, Sava David, Nicolae Cărbunaru, Nicolae Placiov, Gheorghe Miron, Sterică Bădălan și Mariana Tomozei Cocoș (40 de ani de muzeografie). Iată câteva considerații ale autorului referitoare la personalitatea unora dintre acești artiști: Gheorghe Mihai-Coron „este o personalitate notorie a culturii și învățământului gălățean, un artist care,..., a adus un

suflu nou în mișcarea plastică de la Dunărea de Jos, bucurându-se de aprecierile iubitorilor de frumos nu numai de pe aceste meleaguri, dar și ale celor din alte centre culturale ale României, din Franța sau Germania, țări unde și-a organizat expoziții personale.” (p.125); Teodor Vișan „este un artist cu un discurs plastic bine definit, care a abordat cu îndrăzneală și cu certe reușite toate genurile picturii și graficii: peisaj, portret, compoziție, nud, natură statică, flori.” (p.114); lucrările lui Sava David „atrage atenția prin frumusețea, monumentalitatea și fastuoșitatea

construcțiilor, prin aceeași permanentă grijă a artistului pentru punerea în evidență a elementelor arhitecturale care individualizează și conferă personalitate acestor edificii... Formele și culorile sunt armonioase, organizarea compozițională echilibrată, lumina și culoarea dau peisajelor un aer de basm. Reflexele apei sunt redade magistral, ele își trec umbrele pe fațadele frontale ale palatelor” (p.108); Nicolae Cărbunaru „este un pictor pe deplin împlinit, cu o operă bogată și o activitate didactică desfășurată timp de peste 40 de ani, așa încât poate privi retrospectiv cu mândrie la ceea ce a realizat în domeniul creației plastice...” (p.198).

Cea mai mare parte a spațiului tipografic al cărții este ocupat de cronicile mai multor expoziții personale. Astfel, sunt în atenția cunoscutului critic de artă artiștii plastici, mai tineri sau mai vârstnici, precum: Florin Doru Crihană, Teodosia Avram, Mihai Coțovanu, Ștefan Buțurcă, Mirela Iordache, Silvia Radu, Victor Ceban, din Chișinău, Maria Mihaela Secobeanu, Ștefan Șerban, Liviu Mocan, Silvia Ichim, Basarab Păltănea, Jana Andreescu, Ștefan Axente, Liliana Tofan, Valeriu Șuşnea, Ion Anghel, Mariana Gavrilă Vesa, Ionuț

Mitrofan, Adriana Chebac, Adrian Vădeanu, Monica Turcu, Adina Moldova Țirea și Cristian Radu. Despre expoziția fiecăruia, Corneliu Stoica are cuvinte de apreciere, de laudă. Câteva exemple sunt edificatoare: „Pictura lui Mihai Coțovanu, scrie Corneliu Stoica, referindu-se la expoziția *Simplitate și înălțare*, este profund realistă, aparținând unui postimpresionism cu o mare încărcătură lirică, în care motivul este recognoscibil, iar atenția creatorului se îndreaptă în egală măsură asupra concreteții formelor cât și a culorii.” (p.49); „Simplitatea, claritatea, profunzimea și pictura declanșatoare de emoții sunt dezideratele către care a aspirat întotdeauna Ștefan Buțurcă, iar aceste calități le întâlnim pe deplin în lucrările sale, fie că acestea reprezintă peisaje, portrete, naturi statice sau flori, genuri pe care el le-a cultivat cu consecvență și sunt ilustrate de actuala expoziție.” (p.53); lucrările lui Victor Ceban, din Chișinău, „lasă să se vadă înaltul profesionalism al artistului, stăpânirea deplină a mijloacelor prin care se exprimă, opțiunea pentru formele clare, expresive, strâns legate de datele concretului. Pictura și desenele sale sunt produsul unui artist talentat, lucid, înzestrat cu har, care și-a însușit la modul cel mai temeinic lecția marilor maeștri ai artei universale.” (p.67); în arta plastică gălățeană, națională și europeană, Jana Andreescu „a devenit de mult timp un reper al profesionalismului în domeniu, vizibil în originalitatea picturii pe care o practică și în ținuta modernă, de vădit realism a lucrărilor sale.” (p.100); lucrările expuse de Ionuț Mitrofan, apreciază Corneliu Stoica, „Sunt realizate într-o mare varietate de tehnici: acrilic, guașă, carioca, pastel, cerneală, tuș sau în tehnici mixte. Ionuț Mitrofan stăpânește foarte bine știința desenului, este un bun observator al ființelor portretizate, știe să surprindă esențialul din trăsăturile fizionomice și psihologice ale acestora, știe să le învâluie în mister, să le dea în expresia feței și a ochilor lumina interioară, uimirea, visarea, tristețea sau, uneori, frumusețea rece, indiferența, punerea pe prim plan a propriilor interese”. (p.165); „Din punct de vedere plastic, Adrian Vădeanu dovedește că este un bun desenator, optează pentru forme sintetice, dinamice, construiește cu rigurozitate și găsește de fiecare dată culorile care să-i exprime cât mai fidel ideile, gândurile, trăirile, sentimentele și emoțiile.” (p.197).

Seria cronicilor dedicate expozițiilor de grup se deschide cu cea realizată sub genericul „Confesiuni”, deschisă la Muzeul de Artă Vizuală, cuprinzând creații ale artiștilor Silvia Radu (sculptură, pictură), Cella Neamțu (tapiserie, miniatură textilă) și Maria Constantinescu (pictură pe sticlă), continuă cu cea a pictorului Sterică Bădălan și a sculptorului Relu Angheluță, deschisă la Galeriile de Artă „Nicolae

Mantu” și intitulată „Metamorfoze”, „Ex aequo”, tot la Galerii, a artiștilor Răzvan-Constantin Caratânase și Ovidiu Ionescu, ambii din București, „Trăiri tridimensionale” a plasticienilor Valentin Popa și Adrian Vădeanu, expoziție organizată în Spațiul Cultural „Nicolae Mantu”, de la parterul Facultății de Inginerie a Universității „Dunărea de Jos” Galați, „Spirit și pasiune în uniformă”, expoziție de sculptură, pictură și artă fotografică, organizată la Secția Lapidarium de la Muzeul de Istorie Galați, lucrări aparținând plasticienilor Gheorghe Nour, Cătălin Irinel Ionescu și Florin Ciprian Mocanu, ca și expoziția de sculptură „Orizonturi spațiale”, care a cuprins 30 de lucrări semnate de 26 de artiști plastici. Trei consistente cronici rezervă Corneliu Stoica edițiilor a IV-a (2015), a VI-a (2017) și a VII-a (2018) expozițiilor „Pro Boholț”, organizate în cadrul Muzeului de Artă Vizuală, cu lucrări realizate de artiștii plastici în cele trei ediții ale Taberei de creație de la Boholț (comuna Beclean, județul Brașov), din inițiativa și cu sprijinul inginerului gălățean Vasile Joantă (fiu al satului). Tot în acest context menționăm și Salonul de vară - 1918, care a cuprins 40 de lucrări de pictură, grafică, sculptură și artă decorativă semnate de tot atâția artiști plastici gălățeni și Salonul de iarnă - 2018, la care au expus artiști din generații diferite, de la veteranii Marcel Bejan, Gheorghe Mihai-Coron, Teodor Vișan, Nicolae Einhorn, Nicolae Cărbunaru, până la mai tinerii Adriana Chebac, Liliana Tofan și Sergiu Dumitrescu Jr.

Cuvinte de apreciere are criticul de artă Corneliu Stoica și cu privire la cele două expoziții tematice: *Peisajul în colecția Muzeului de Artă Vizuală*, prilej cu care au fost prezentate publicului lucrări de pictură, sculptură, grafică și artă decorativă aflate în patrimoniul instituției, și *Artiști în Războiul de Reîntregire a Neamului*, adevărată pagină de istorie românească în Primul Război Mondial.

În sfârșit, pagini emoționante dedică autorul acestui volum memoriei unor mari artiști care au înnobilit arta plastică gălățeană și românească: sculptorul Gheorghe Leonida și pictorul Nicolae Mantu, sculptorul, pictorul și graficianul Sergiu Dumitrescu, sculptorul Silviu Catargiu și pictorul Vasile Neagu, cât și marele pictor Ștefan Luchian, la 100 de ani de la moarte.

Lăudabilă și, ca urmare, demnă de evidențiat este atenția pe care Editura Centrului Cultural „Dunărea de Jos” o acordă promovării artiștilor și a artei plastice gălățene, mărturie fiind cărțile editate sub antetul acestei instituții editoriale. Felicitări, Corneliu Stoica! Felicitări, Editura „Dunărea de Jos”!

* **Corneliu Stoica, *Parcursuri artistice*, Editura Centrului Cultural „Dunărea de Jos”, Galați, 2019**

„Lexiconul” doctorului Leonard Domnișoru, la a III-a ediție

Corneliu STOICA

Cunoscut ca o personalitate marcantă a vieții medicale nu numai din Galați, specializat în medicina internă, Dr. Leonard D. Domnișoru, Cetățean de Onoare al Municipiului Galați, de-a lungul anilor, a îmbogățit literatura medicală cu lucrări de o importantă valoare teoretică și practică: „Nefrologia practică” (Editura Porto-Franco, Galați, 1991), „Cardiologie practică” (Editura „Porto-Franco”, Galați, 1991), „Gastroenterologie practică” (Editura „Porto-Franco”, Galați, 1993), „Pneumologie practică” (Editura „Porto-Franco, Galați, 1994), „Compendiu de Medicină internă (1995, 2004), „Medicină internă” (2006, 2008, 2010). La acestea se adaugă alte peste 120 de lucrări științifice prezentate la congrese, conferințe și simpozioane ale medicilor sau publicate în reviste de specialitate din țară și din străinătate. S-a manifestat însă și în domeniul artei, literaturii, istoriei literare și istoriei culturii și civilizației, publicând o valoroasă antologie de „Epigrame alese” (2014), compendiile „Clasicii Români” (Editura „Grigore T. Popa”, UMF, Iași, 2015), „Clasicii Universali” (Editura „Grigore T. Popa”, Iași, 2016), „România. Istoria. Cultura. Natura” (Editura „Grigore T. Popa”, Iași, 2016) „Album de artă” (Editura „Grigore T. Popa”, Iași, 2018), ca și un „Lexicon” (2017, 2018), cuprinzând personalități reprezentative ale științei și artei. El se înscrie astfel prin activitatea extraprofesională pe traiectoria urmată de mulți medici-artiști sau scriitori din străinătate (Francois Rabelais, Friedrich von Schiller, Anton Cehov, A. J. Cronin, Samuel Shem), din țara noastră (Vasile

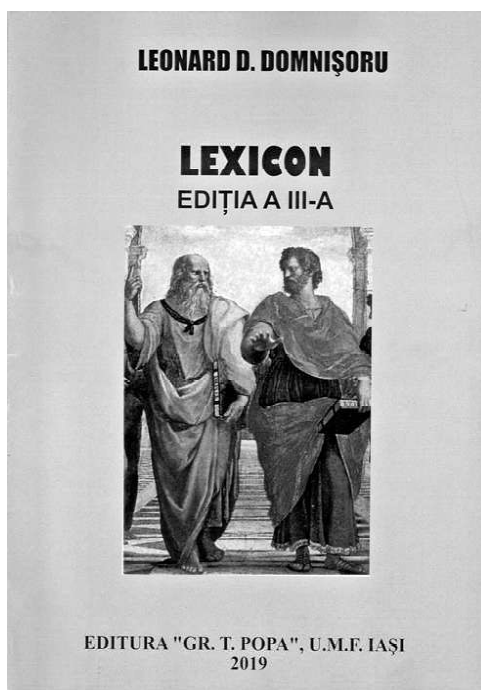
Voiculescu, Ion Țuculescu, Augustin Buzura, Alexandru Ivasiuc, C. D. Zeletin, Victor Săhleanu) sau gălățenii Victor Papilian, Crișan V. Mușețeanu, Paul Sân-Petru, Nicolae Bacalbașa, Gheorghe Bacalbașa, Vasile V. Popa, Neluș Oana, Tudor Cristian Roșca etc.

Anul acesta, el a amplificat cu alte nume și alte articole conținutul „Lexiconului”, făcând să apară la Editura „Grigore T. Popa” a Universității de Medicină și Farmacie din Iași o a treia ediție. Demersul său a fost întâmpinat cu căldură de președintele Academiei Române, acad. Ioan Aurel Pop, care scrie într-un text de pe coperta a IV-a: „Felicitări pentru publicarea «Lexiconului», dovadă de cărturărie și cunoaștere a științei, culturii și istoriei românești și europene, garanție privind valoarea și utilitatea cărții”. La rândul său,

acad. Răzvan Theodorescu, vicepreședinte al Academiei Române, notează la pag. 9 a cărții: „Salut apariția «Lexiconului» realizat de doctorul Leonard Domnișoru. Constat adăugiri fericite la indicele de nume proprii și acuratețea redactării textului cu care autorul ne-a obișnuit. Nevoia de o asemenea lucrare mă face optimist pentru setea de instrucție a compatrioților mei”.

„Lexiconul” elaborat de Dr. Leonard D. Domnișoru (format 24 x 17 cm) este unul de tip enciclopedic, scris cu acribie și relevanță, pe baza unei documentații care a impus o muncă enormă. În

forma actuală, el cuprinde 300 de articole biografice, prezentate în ordinea alfabetică a numelui personalității respective, din care 12 micromonografii, nouă tabele sinoptice, 40 de opere rezumate (dintre care 30 sunt literare), 70 de ilustrații, 12 hărți și o Bibliografie incluzând 296 de titluri. Personalitățile incluse aparțin unor domenii care vizează istoria, filozofia, literatura, arta plastică, muzica, matematica, fizica, chimia, biologia, medicina, pedagogia, navigația, religia, astronomia și cosmosul. Alături de acestea, întâlnim

articole referitoare la diferite evenimente istorice (Revoluția Franceză, cele două războaie mondiale), la Civilizații (Sumeriană, Egipteană, Greacă, Romană, Dacică), la marile religii (Ebraică, Creștină, Islamică, Budismul), la etapele dezvoltării științei, la cele șapte minuni ale lumii (Piramida lui Keops, Grădinile Suspendate ale Semiramidei din Mesopotamia, Templul Artemisei din Efes, Mausoleul din Halicarnas, Statuia lui Zeus din Olimpia, Farul din Alexandria, Colosul din Rodos), la Mari Regine (Cleopatra, Isabella, Elisabeta I, Ecaterina a II-a, Maria a României), la Regii României (Carol I, Ferdinand, Carol al II-lea, Mihai I), la mari pedagogi români (Gh. Asachi, Gh. Lazăr, Spiru Haret) și străini (J. J. Rousseau, J. H. Pestalozzi, H. Spencer), la cosmos și cercetarea spațiului cosmic. Sunt publicare, de asemenea o serie de „Maxime” referitoare la Știință, Artă, Istorie, Filozofie, Cultură, Carte și Educație.

Cele 70 de imagini cu care este ilustrat „Lexiconul” reprezintă portrete ale personalităților prezentate prin articole (în cazul artiștilor plastici - autoportrete), monumente istorice și de arhitectură, reproduceri ale unor opere de artă și coperte ale unor importante scrieri („Istoria Imperiului Otoman” de Dimitrie Cantemir, ediția franceză, Paris, 1743; „Descrierea Moldovei” de Dimitrie Cantemir, ediția germană, Leipzig, 1771; „Supplex Libellus Valachorum Transilvaniae”, Cluj, 1791).

Lista hărților, cu care se încheie volumul, cuprinde: Grecia Antică; Imperiul Roman în timpul și după Împăratul August (27 î. Hr. - 14 d. Hr.); Sumerul Preistoric; Egiptul Antic; Imperiul Bizantin (395-1453); Imperiul Otoman (1453-1923); Dacia înainte de cucerirea romană (sec V - I î. Hr.); Dacia Traiană (106-117 d. Hr), Principatele Române (sec. XVIII-XIX); Primul Război Mondial - Frontul de Vest (1914-1916); Primul Război Mondial - Frontul de Est (1917) și România Mare - Hotarele și vecinii (1918).

Oferind cunoștințe despre personalități din multiplele domenii ale științei și culturii, ca și despre unele importante evenimente istorice, „Lexiconul” realizat de Dr. Leonard D. Domnișoru, aflat, iată, la a treia ediție, este un instrument valoros și util, scris într-un limbaj accesibil, bogat în informații, la care pot apela toți cei care vor să se documenteze rapid într-o anumită problemă. Îl felicităm pe autor pentru munca enormă încorporată în paginile cărții, pentru rigoarea și responsabilitatea manifestată în redactarea tuturor articolelor și pentru generozitatea cu care ține să împărtășească și să transmită și altora ceea ce a acumulat prețios pe parcursul vieții.

Un cuvânt al timpului nostru

De vreo jumătate de secol, la răscrucea a două milenii, cele trei dimensiuni ale universului nostru cunoscut pârâie din toate încheieturile sub tăvălugul tehnologiei invazive pentru care cele opt procente active ale creierului uman par insuficiente să evite pagubele colaterale ale progresului, respectiv foamete, sărăcie, violență, fanatism, ignoranță, ambiție, prostie. În loc de prosperitate și de aspirații nobile, lumea se confruntă cu fel de fel de conflicte mari și mici, cu ploii acide de știri false, cu fenomene morale greu de acceptat și cu actualități descurajante.

De voie, de nevoie, și comunicarea intră în acest joc. După utilizarea tiranică la început de mileniu a unor termeni (deci, tare, un singur lucru), la modă au apărut alții: progres, modernizare, tehnologie. De ultimă oră ca folosire abuzivă este verbul „a provoca” și derivatele sale (între care strălucește sonor „provocare”). În orice tip de acțiuni, de inițiative, de activitate, (prea mulți) vorbitori văd (sau li se năzare) provocări care le oferă prilejuri de afirmare, de exprimare a calităților ațipite altfel, de eliminare a unor forme de inerție sau de maximă descoperire a unui potențial neglijat.

Trebuie spus că primele sensuri ale verbului au profunde conotații negative (a ațâța, a sfida pe cineva, a face un act de violență, a leza demnitatea cuiva), apoi vin unele neutre moral (a determina, a constitui, a genera un eveniment) și abia în ariergardă apar înțelesuri pozitive (a invita la o competiție, a chema la o întrecere). În orice variantă, cuvântul ține de câmpul semantic al agresivității, în contextul în care nu este necesar decât ca ornament strident.

Desigur, vor spune unii, orice fel de schimbare, de înnoire, de progres, presupune o anume atitudine de agresivitate, în raport cu atât de multe realități revoltătoare și revoluate. În domeniile existenței materiale, cuvântul își caută febril alt loc în dicționare, altă explicație, mai aproape de condiția lui imediată, în ce privește partea spirituală, se frământă ca aluatul în poezie și în proză, prosperând numai în dramaturgie, care s-a globalizat fără scrupule și s-a generalizat, depășit conformismul scenei tradiționale. Literatura este în suferință, imaginația ei pare depășită net de faptele văzute și nevăzute ale personajelor.

Totuși, am convingerea că numărul premiilor culturale (inclusiv Nobel) va crește chiar dacă treptat îl va depăși pe cel al cititorilor și chiar al operelor scrise.

...cele orale abia așteaptă să răspundă oricărei PROVOCĂRI.

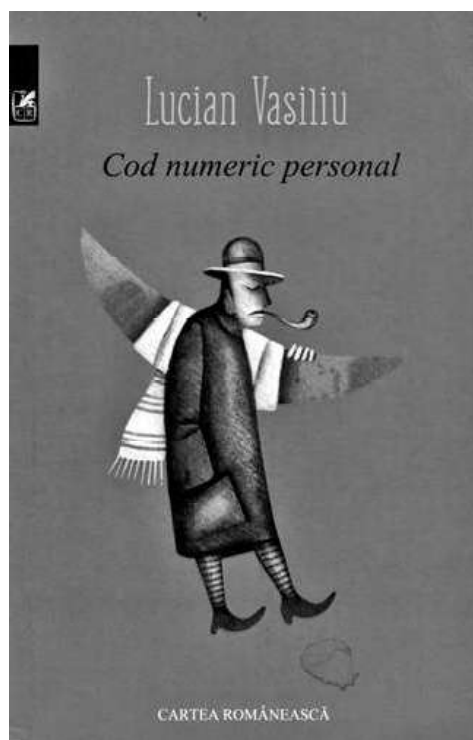
Vibrații lirice perene

Octavian MIHALCEA

Noul volum de versuri al lui Lucian Vasiliu, *Cod numeric personal* (Cartea Românească, București, 2018), ne oferă un eclecticism programatic ce etalează (printre multe altele) ipostaze emblematice ale istoriei literaturii, simboluri cu deosebită însemnătate pentru o considerabilă ascensiune spirituală. Revelațiile se succed în atât de particularul ritm al meandrelor interioare. Numeroasele vilegiaturi sunt integrate unei configurații spirituale care se raportează câteodată direct la transcendență. Cuvântul și inima realizează o carismatică sinteză în conștiința poetului. Binevenita ironie însoțește fascinantele „povești” ale lui Lucian Vasiliu, cu variate imagini hipertrofiate având darul de a potența vibrațiile ideatice. Suntem proiectați pe orbita unor himere eclatante: „Deasupra noastră, cer de stele/ ca într-o pagină de manuscris, eminesciană./ Văzduh cu pictograme și rune,/ în alfabet hitit, ebraic, etrusc,/ biblioteci în templul Soare-Apune// De pe pământ răsunau coruri antice/ ortodoxe litanii/ oratorii cu schije în sânge/ cantate ale deținuților din Dachau/ arii/ madrigale/ libații ale amazoanelor// Trei vise avui/ (Pe Nil? Pe malul Volgăi/ Pe sub pod de Bahlui?).../ Legănat de fregata natală (sfânt pântec matern)/ văzui din adâncuri:/ se înălța, în apele roșii,/ o colosală clepsidră de Cuvinte/ cu miezul ca lava lavelor,/ fierbinte// Hartă veche de Ev Mijlociu/ părea inima mea/ străpunsă de sulite, de lănci, de halebarde -/ abia își mai aducea aminte/ de Drumul Mătășii prin ținuturi lombarde”. Cartea lui Lucian Vasiliu transfigurează realitatea în direcția unui onirism ludic de cea mai bună calitate. Problematika suprasensibilului nu face

notă discordantă în raport cu tonul general: „Doamne, îți mulțumesc/ mi-ai dăruit și un Fiu -/ imaculat, nerăstignit// în respirația lui rostesc psalmi,/ în ochii lui înot cu exilatul Ovidiu/ în valurile Pontului Euxin// Împreună/ spunem rugăciunea de seară,/ cu fiul Amin,/ cu fiica Amina!”. Fecunditatea iluzoriului dă la iveală versuri multivalente. Absolut remarcabilă structura de

homo ludens a lui Lucian Vasiliu. Istoricitatea este raportată cvasiesoteric la unele date majore din biografia poetului. Nu numai întru ironie, sunt accentuate corespondențele cu momente culturale de referință. Fenomenul optzecist are parte de o evidentă afecțiune din partea autorului. Memoriei lui Iustin Panța îi sunt închinată, cu emoție aparte, următoarele versuri: „Doamne,/ Doamne,/ Ceresc Tată,/ la Sibiu fost-am odată,/ într-o toamnă-namorată/ de Iustin Panța,/ frate jun// Acum stau și-ngân mătășii,/ aștept cioclii să mă scalpe// și te rog pe tine,/ Doamne,/ să-mi dai lumânări de seu,/ să-lumin în subterane/ Moartea-/ clop peste icoane”.

Livrescul etalat ne transpune în zone eterate ale istoriei literaturii, cu personajele ei fascinante. Cuvintele sunt asociate în formulări care nasc veritabile șarade. Pe alocuri irumpe “arta umbrei de a însoți mișcarea”. Arealul boem este prezent parcă dintotdeauna: „2 Mai - Vama Veche./ Contemplare/ nepereche/ a clepsidrelor răsturnate în Marea cea Mare...”. Lucian Vasiliu ne readuce în memorie elemente cu valoare paradigmatică din viața culturală a Iașului. Epilogul cărții constă într-o (auto)portretizare orientată spre știuta esență: „Sunt o fantomă/ cu barbă/ și cu ochelari/ / În așteptarea infarctului divin,/ cu mine în iesle/ mama/ se arată/ la Judecata de Apoi./ Amin!”.

Elena Ghica (Dora d'Istria)

1828-1888 (II)

(urmare din numărul trecut al revistei)

Operele literare ale scriitoarei Dora d'Istria sunt foarte numeroase și impresionează prin diversitatea temelor abordate. Din fericire, acum putem beneficia de biografia poate cea mai cuprinzătoare făcută de italianul Bartolomeo Cecchetti (1838-1889), care a cunoscut-o foarte bine pe prințesa. Este și traducătorul în limba italiană a lucrării: *Gli Albanesi in Romania - Storia dei principi Ghica* (Firenze, 1873)

Acest remarcabil paleograf și arhivist a împărțit activitatea literară a prințesei din perioada 1853-1873, pe mai multe domenii:

1. Istorie literară.

- Poezia populară din Peninsula Balcanică (naționalitățile română, albaneză, serbă, bulgară, și greacă)

- Poezia populară a finomongolilor: *La poésie des Ottomans*.

- Epopee: *Les études indiennes dans la haute Italie; L'épopée persiana; Les épopées asiatiques*.

- Portrete literare: *Două portrete ale lui Eliade Rădulescu*, unul în *L'Illustration* din 14 noiembrie 1868, și altul la moartea lui, în *Neologos* din 23 mai și 4 iunie 1872; *Littérature roumaine; French literature under the first empire*.

2. Chestiunile religioase

- *La vie monastique dans l'Eglise orientale* (Viața monastică în Biserica orientală)

- *The Orthodox Church* (Biserica ortodoxă)

- *Les Roumains et la Papauté* (România și Papalitatea)

3. Chestiuni sociale

- Probleme feminine: *Des femmes par une femme* (care a fost publicată la Paris și la Bruxelles, fiind tradusă în greacă, italiană și germană și discutată în marile ziare din Europa); *Les femmes en Orient; Les femmes fortes*.

- *Chestiuni de polemică în contra războiului*.

4. Economie politică și agricultură, pe care scriitoarea le-a studiat în perioada anilor 1870-1873.

- *Munca în America*, publicat în „*Neologos*” din Constantinopol, care cuprinde amintiri din călătoria sa în Statele Unite.

5. Chestiuni artistice

- *Venise*

6. Chestiuni politice între anii 1855-1860

- *Observazioni sull'organizzazione dei Principati Danubiani*

- *Gli Albanesi musulmani*

- *I. Klefti della Grecia moderna*

7. Istoria, în care România și popoarele din Balcani sunt subiecte de predilecție. Acest capitol cuprinde studii, biografii și articole istorice:

- *Les Héros de la Roumanie*

- *La Suisse allemande*

- *Gli Albanesi în Rumania*

- *La Nationalité hellénique d'après les historiens*

8. Romanele

- *Le proscrit de Biberstein* - 1857

- *Eléonore de Haltingen* - 1871

- *Ghislaine* - 1871

- *La Venitienne* - 1867

9. Viața Orientală

- *Serbările române* - 1861

- *Les Orientaux à Paris* - 1867

- *Esquisses Albanaises* - 1868

- *Scènes de la vie serbe* - 1868

10. Descrieri de călătorie

- *Excursions en Roumélie et en Moreée*

- *Les Alpes; Le Jura; Le Jorat*

- *Le îles Ioniennes*

- *Paysages de la Suisse italienne; De la Roumanie*¹.

Dora d'Istria a colaborat la foarte multe reviste² și scriitorii care au studiat viața și scrierile ei au fost consemnați de Cecchetti. Apare în mai multe dicționare printre care:

- *Dictionnaire des Contemporains*, a lui Vapereau - 1893

- *Dictionnaire de la Conversation*, a lui Duckett și Louvet

- *Universal Lexikon*, Pier

- *Dizionario dei Contemporanei*, a lui A. de Gubernatis

- *Enciclopedia Română*, Diaconoviciu, 1904

- *Nouveau Larousse illustré*, 1897³.

Un loc important în operele Dorei d'Istria sunt aceste patru titluri, din multitudinea celor scrise de ea:

- *La Suisse allemande*

VUE DE L'ÉGLISE, DU MÔRICH, ET DE LA JUNCFRAU

VUE DU METTENBERG ET DU MONT EIGER
dans la Vallée de Grindelwald.

- *La vie monastique dans l'Eglise orientale*

- *Les Femmes en Orient* și *Les Femmes par une femme*

Pentru Elveția, autoarea a fost în admirația acestei națiuni, care a știut să lupte eroic pentru eliberarea de sub jugul străin și a știut să întemeieze o republică democratică.

Pentru a doua lucrare remarcată, autoarea combate monahismul-călugăria, considerând că este contrar adevăratelor precepte ale Evangheliei, împiedicând progresul omenirii⁴.

Deosebit de sensibilă, autoarea nu putea rămâne indiferentă la chestiunea feminină, pe care o pune în valoare în cele două volume. Nu ezită să consemneze lipsurile, dar și calitățile femeilor din Orient. Toate într-o conjunctură istorică cu obiceiuri, stare morală și materială, suferințele și aspirațiile acestor femei.

Fiind deosebit de apreciată, primește foarte multe onoruri la cel mai înalt nivel:

- Parlamentul grec, prin decretul din 1868, a proclamat-o în unanimitate cetățeană de onoare a Greciei.

- Orașele italiene Oratino, Castelli, Carovilli au declarat-o cetățeană de onoare a lor.

- Regele Carol I a decorat-o cu *Medalia Benemerenti* de aur, clasa I-a

- A fost admisă în mai multe academii precum cele din Italia, Franța, Germaniei, Grecia, Turcia, Asia minoră și Austria, dar nu și în Academia Română.

- Începând cu anul 1860, a fost membră de onoare la mai multe societăți precum: Societatea de Arheologie din Atena (1860); Societatea de geografie din Franța (1866); Ateneul din Veneția (1868); Academia din Milano (1868); Academia Raffaello din Urbino (1971); Academia Quiriti din Roma (1873); Academia Pitagorica din Napoli (1873); Academia Națională de Litere din Barcelona; Institutul de arheologie din Buenos Aires (1873); Societatea italiană pentru studii orientale (1873) etc⁵.

- Apreciată pentru activitatea sa literară, dar și pentru calitățile ei sufletești, peste 30 de biografi au scris despre viața și activitatea ei de scriitoare. În România, Cezar Bolliac și Radu Ionescu, au atras atenția publicului românesc asupra acestei strălucite scriitoare.

Și G. I. Ionescu-Gion, i-a rezervat un loc de cinste Dorei d'Istria în galeria „Portretelor istorice”, apărută la

București, în anul 1894⁶.

S-a bucurat și de foarte multe traduceri în limba italiană (Bartolomeo Cecchetti, N. Camarda și Zanovi Bicchierai); în limba greacă (D-na Skusis, N. Dragumis, Dr. Kurz); în limba engleză (Hume Greenfield și Anna C. Johnson); în limba albaneză (D. Camarfa și Mitko).

În România începuse o traducere a operelor principale în perioada anilor 1876-1877 de către Grigore Peretz, care a pus în prefață biografia făcută de Cecchetti, tradusă în românește de Sihleanu⁷.

Radu Ionescu a observat motivul pentru care scrierile Elenei Ghica sunt prea puțin cunoscute; este lipsa traducerilor în limba română. Culmea este că în Rusia cărțile ei au fost traduse încă din perioada anilor 1865-1866.

Cezar Bolliac își va asuma misiunea de a edita în limba română toate volumele, și se adresează astfel Ministerului Instrucțiunilor Publice, timp de mai mulți ani, cu rugămintea să sprijine tipărirea acestui autor român: „care a putut să-și facă un nume european, ale cărui scrieri ocupă un loc onorific în toate bibliotecile din Europa, publice sau particulare”⁸. Din diferite motive, miniștrii conservatori sau liberali nu s-au arătat interesați de acest proiect. În anul 1873, Cezar Bolliac se adresează lui Dimitrie Gr. Ghica, văr cu scriitoarea, care era și administratorul Eforiei Spitalelor Civile. Venirea în țară a Elenei Ghica în anul 1875, a stimulat probabil tipografierea a două volume în anii 1876-1877. Intenția mărturisită pe ultima copertă de a tipografia în final paisprezece volume a rămas doar un vis frumos, pentru că din cauza unor dificultăți financiare nu a mai fost posibilă editarea în continuare. Niciuna din cărțile Elenei Ghica nu a mai fost tradusă sau măcar reeditată în România.

Pe bună dreptate, Cezar Bolliac se întreabă: - *A cui e vina? A tuturor literaților români și mai cu seamă a miniștrilor de Instrucțiune Publică*⁹.

PS. Mulțumesc pe această cale Domnului Florian Budu Ghica pentru generozitatea cu care mi-a pus la dispoziție o arhivă de familie legată de viața și lucrările scrise de Elena Ghica.

Note:

1. Avram Vasulescu, *op. cit.*, pag. 106-108 și G. I. Ionescu-Gion, *op. cit.*, pag. 142-145

2. G. I. Ionescu-Gion, *op. cit.*, pag. 145

3. *Ibidem*, pag. 146

4. Avram Vasulescu, *op. cit.*, pag. 115 și G. I. Ionescu-Gion, *op. cit.*, pag. 146

5. Familia Ghica, *op. cit.*, pag. 7

6. Avram Vasulescu, *op. cit.*, pag. 121

7. G. I. Ionescu-Gion, *op. cit.*, pag. 147

8. Liviu Bordaș, *Opere incomplete ale Dorei d'Istria. Istoria unei ediții la 1870. Caiete Critice*, nr.10-11, 2008, pag. 53.

9. *Ibidem*, pag. 56

(sfârșit)

DICTIONAR

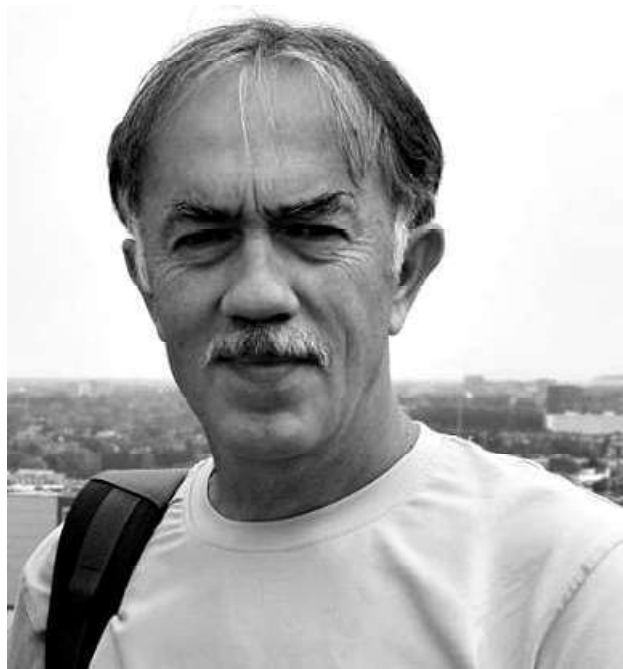
ARTIȘTI PLASTICI GĂLĂȚENI 148

Corneliu STOICA

AXENTE, Ștefan - pictor. S-a născut la 29 iulie 1958, comuna Cuca, județul Galați. A absolvit Universitatea de Arte „George Enescu” din Iași, Facultatea de Arte Plastice, Decorative și Design, Specialitatea Arte Plastice (Pictură), promoția 2011. Membru al UAPR, Filiala Galați (2016). Expoziții personale: Galați (1986, 1987, 2014, 2017), Brăila (2014). Participări la expoziții de grup: Din 2011 participă la Saloanele Filialei Galați a UAPR; Bienala Națională de Artă Plastică „Gheorghe Petrașcu”, Complexul Național Muzeal „Curtea Domnească”, Târgoviște (2010, 2012, 2016); Galeriile de Artă Focșani (2011); Bienala Concurs de Gravură „Gabriel Popescu”, Târgoviște (2011); Saloanele Moldovei Bacău-Chișinău (2011, 2012, 2013, 2014, 2015); Salonul de Desen, Muzeul de Artă Vizuală Galați (2011); Bienala Națională de Artă Plastică „Lascăr Vorel”, Piatra Neamț (2011); Bienala Internațională de Artă „Ion Andreescu”, Buzău (2012, 2014, 2016, 2018); Expoziția „Vizual-Art-Retrospectivă, 2011-2012”, Facultatea de Artă Galați, Muzeul de Artă Vizuală Galați (2013); Expoziția „Ipostaze gălățene”, Galeria de Artă Brăila (2013); Expoziția „Artiști Gălățeni”, Galeria „Leonard”, Teatrul Muzical „N. Leonard”, Galați (2014); Expoziția de pictură și grafică „Ovidiana”, Art Gallery, Constanța (2015); „Plasticienii de la

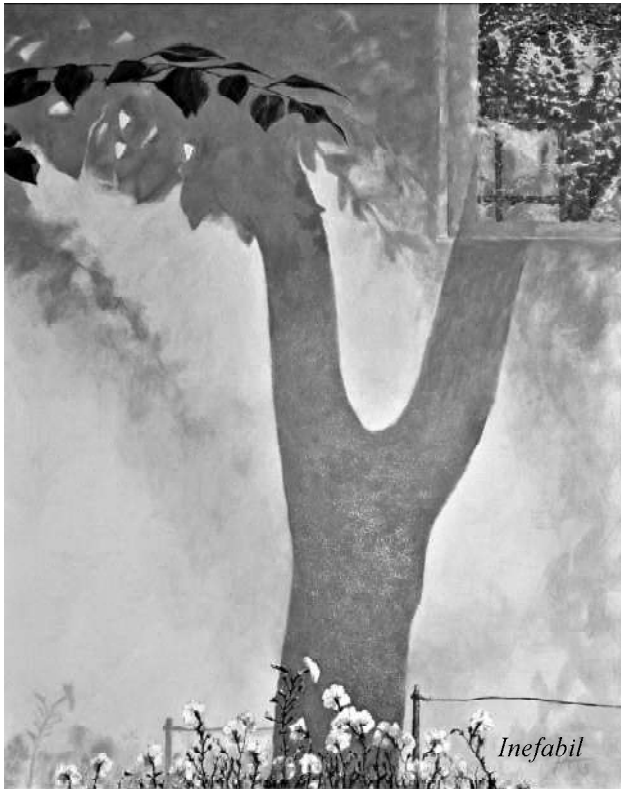

Înger hrănind păsările cerului

Dunărea de Jos”, Galeria Căminul Artei, București (2015); Salonul Național de Plastică Mică Brăila (2015, 2016, 2018, 2019); Salonul artiștilor gălățeni, Galeria de Artă Brăila (2015, 2016); Salonul stagiarelor și absolvenților, Galeriile de Artă „Nicolae Mantu”, Galați (2016); „Art. Viziuni contemporane”, în cadrul Festivalului Internațional A. R. T. E, ediția a VI-a (2016); „Artiști gălățeni la Dunărea de Jos”, Palatul Parlamentului, București (2016); Expoziția Națională „Desenul post Brâncuși”, Tg. Jiu (2017, 2018); Salonul Dunării, Universitatea „Dunărea de Jos”, Galați (2017); Expoziție de grup, Inaugurarea Galeriei „Serfioti”, Librăria „Alexandria”, Galați (2018); Expoziția de grup „Atelierele marilor artiști”, Biblioteca Franceză „Eugen Ionesco”, Galați (2018); Expoziție de grup „Ochii lui Picasso, Urechea lui van Gogh, Mustața lui Dali”, Biblioteca Franceză „Eugen Ionesco”, Galați (2018); Salonul Național de Artă Contemporană „Centenar 2018”, București (2018). Distincții: Mențiune la Bienala Națională de Artă Plastică „Gheorghe Petrașcu”, Târgoviște (2010).

Într-o primă expoziție personală, deschisă la Galeriile de Artă „Nicolae Mantu” la trei ani de la absolvirea facultății, Ștefan Axente expunea lucrări de pictură cu tematică inspirată din miturile biblice și din natura înconjurătoare. În ambele cazuri el folosea cu precădere simbolul și metafora plastică, arătându-se în același timp preocupat de găsirea celor mai bune mijloace plastice pentru redarea luminii și

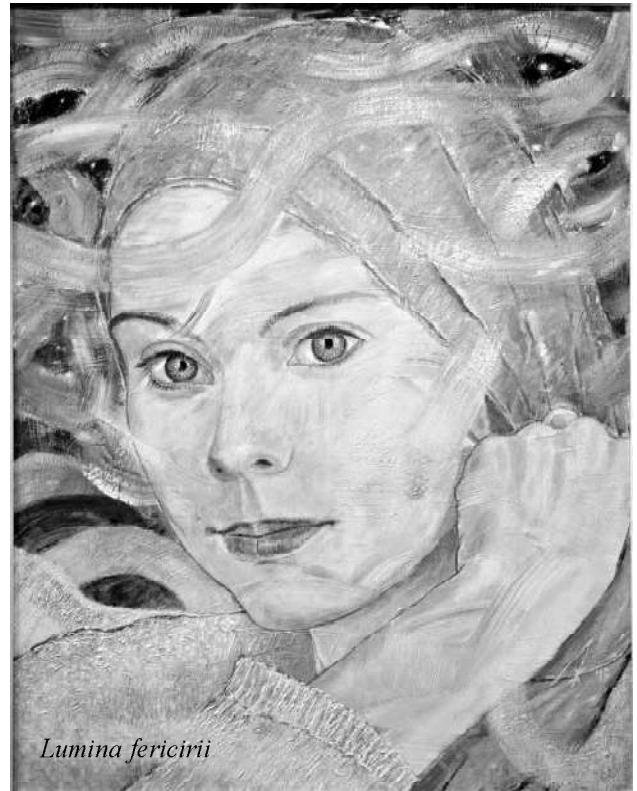
Inefabil

umbrei într-o operă picturală. Ceea ce impresiona în tablourile lui era sensibilitatea coloristică de care făcea dovadă, sinceritatea exprimării, ca și poezia care se revărsa adesea din cadrele patruleterelor lucrărilor. Ulterior, celor două teme, îmbogățite cu noi simboluri creștine și noi motive peisagistice, pictorul le-a adăugat abordarea portretului, a compoziției subsumate abstracției lirice și a naturii statice cu flori. Peisajele lui Ștefan Axente nu sunt identificabile într-un anumit areal geografic, ci sunt plâsmuiri ale fanteziei sale menite să dezvăluie anumite stări de spirit. În primăvară, artistul a admirat desigur albul imaculat al pomilor înfloriți, vara, în plin anotimp estival, când s-a aflat în proximitatea mării sau a unor lacuri, a asistat la răsăritul sau apusul soarelui, a tresărit la talazul valurilor, a ascultat țipătul pescărușilor și a trăit poate clipe unice. Toate acele impresii le-a strâns în creuzetul

Dimineață marină

sufletului, le-a decantat mai apoi și ceea ce a considerat esențial a transpus pe pânză prin intermediul culorilor („Lac luminat”, „Sentiment de primăvară”, „Peisaj însorit”, „Înflorire”, „Dimineață marină”, „Aerul dimineților marine”, „Univers diafan”, „Poveste de iarnă”). În multe din tablourile sale, Ștefan Axente pictează pe dominante de albastru, galben și roșu. Predominant este albastrul, de la cel de cobalt și ultramarin, până la cele mai subtile nuanțe azurii. Dacă pentru florile pomilor folosește tușe impresioniste și o materie picturală onctuoasă, astfel că inflorescențele par niște boabe de ceramică albă, în rest, pigmentul este răspândit fie cu pensulații lise sau cu cuțitul de paletă. Peste unele tonuri adesea revine cu suprapuneri de pastă diluată obținând efecte deosebite de transparență. Florile, reprezentând maci, stânjenei, lăcrămioare, liliac, garofițe și iasomie sunt pictate cu aceeași ardoare. Ele își etalează corolele mai mari sau mai mici, zâmbesc celor care le privesc și parcă îi

Lumina fericirii

îndeamnă să le cultive și să se bucure de frumusețea lor. Sunt flori simple, modeste, dar în fața cărora vizitatorul se oprește și le contemplă. Portretele feminine realizate, puține la număr, prin felul cum sunt concepute, constituie un adevărat elogiu adus frumuseții femeii, purității și sufletului ei cald și generos. Ștefan Axente este fără îndoială un poet al luminii, culorii și al sentimentelor delicate, prin excelență liric, iar demersul său este al unui pictor în plină afirmare și definire a propriei identități.

Salonul de toamnă - Unitate în diversitate

Corneliu STOICA

Deschis chiar în primele zile ale lunii septembrie, Salonul de toamnă al Filialei Galați a UAPR, găzduit de sala de expoziții a Galeriilor de Artă „Nicolae Măntu”, reunește pe simeze 38 de lucrări de pictură, sculptură și grafică semnate de un număr de tot atâția artiști plastici, de la octogenarii Gheorghe Mihai-Coron și Marcel Bejan, până la mai tinerele absolvente Ana-Maria Cocoș și Denisa Dima. Sunt lucrări de o mare diversitate tematică și stilistică, dar unitare prin calitatea lor artistică, vorbind despre preocuparea permanentă a membrilor și colaboratorilor acestei organizații profesionale de a ține pasul cu mișcarea plastică de la nivel național.

Genul peisajului are suficienți reprezentanți. Gheorghe Mihai-Coron apelează la memoria afectivă pentru a aduce în prim-plan imaginea satului natal, Todireni, o localitate din județul Botoșani, cu case așezate în amfiteatru, care emană o lumină blândă, în care se simte regretul și nostalgia pictorului după meleagurile care i-au fermecat copilăria și adolescența („Amintirea satului natal”). Nicolae Cărbunaru surprinde un luminiș de pădure în culori în care predomină verdele și albastrul, asociate cu ușoare nuanțe de galben și violet. În lumina soarelui, cromatica frunzișului copacilor se reflectă pe suprafața acoperită cu iarbă și pe cărăriuța ce se pierde în adâncimea tabloului și împarte pădurea în două („Luminiș”). Pe un drum străbătând o pădure ne poartă și cunoscutul acuarelist tecucean Nicolae Placiov într-un timp ce marchează sfârșitul toamnei. Copacii sunt desfrunziți, aproape scheletici, iar culorile palide prevestesc anotimpul hibernal („Drum prin pădure”). „Peisajul” lui Ștefan Axente, pictat pe o dominantă de albastru de cobalt, evocă o priveliște de primăvară, situată într-o zonă colinară de un farmec deosebit. Este multă sensibilitate investită în materia cromatică a tabloului și o grație a

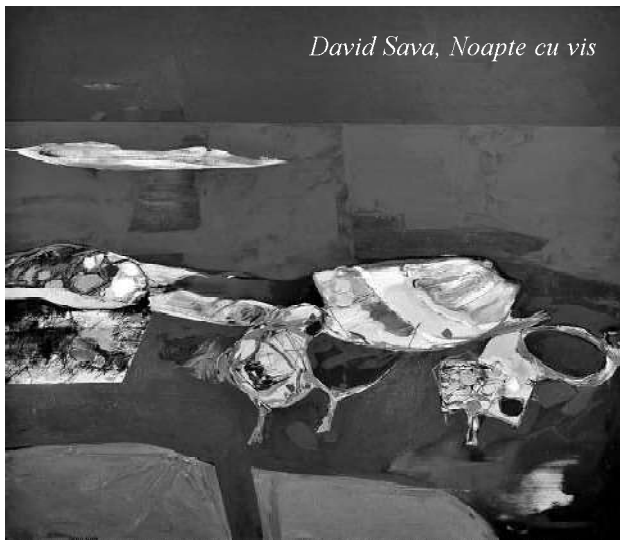
Nicolae Cărbunaru, Luminiș

Neluș Oană, Peisaj australian

arborilor invadați de albul florilor. Jana Andreescu se axează în peisaj pe imaginea unui edificiu cu interesante elemente de arhitectură. Arborii din stânga concurează în înălțime clădirea. Două spade, cu mânere lucrare artistic, așezate în prim-plan în fața clădirii, amintesc de naturile statice ale artistei prezentate în alte expoziții („Undeva, cândva”).

Dacă Jana Andreescu este tentată de detaliul arhitectonic și mai riguroasă în punerea lui în valoare, Liliana Jorică-Negoescu, în tabloul intitulat „Casa”, simplifică formele, mai mult le sugerează. Culorile sunt proaspete, alcătuiesc la bază aproape un mozaic cromatic, iar pe măsura înaintării pe verticală se rarefiază, ajungând ca în partea superioară, petele să sugereze păsări proiectate pe oglinda cerului senin, întorcându-se spre cuiburile („casa”) lor. Poezia găsește un generos spațiu locativ în pictura artistei. Neluș Oană, stabilit la Melbourne și aflat în vacanță în Galați, a adus la Salon o imagine tonică a unei priveliști din Australia, pictată în culori strălucitoare, din paleta foviștilor („Peisaj australian”), iar Cristina Iulia Popescu, stabilită și ea în Italia, a impresionat cu un aspect al portului Marzamemi de pe coasta Mării Ionice a insulei Sicilia („Marzamemi”). David Sava („Noapte cu vis”), Simona Pascale („Rădăcini”) și Olimpia Ștefan („Peisaj”) compun în cheie abstractă. La David Sava observăm o schimbare a modului de a picta și o

David Sava, *Noapte cu vis*

aplecare mai mult spre fantastic. Într-un spațiu plastic amplu, configurat cu două nuanțe de albastru, el plasează în zona mediană a tabloului o serie de forme neregulate, înlănțuite între ele, de culori diferite, care pot să exprime o mișcare produsă în subconștientul ființei umane în timpului somnului și al visului. În planul superior planează o formă diafană, aidoma unei farfurii zburătoare. Atmosfera este de domeniul irealului.

Prezent de câțiva timp în manifestările colective gălățene, având în acest an chiar și o expoziție personală la Galeria „Nicolae Mantu”, unică în felul ei prin noutățile de limbaj plastic ale lucrărilor, Roland Pangrati se inspiră în tabloul său „Vox Maris” din poemul simfonic pentru tenor, cor și orchestră a lui George Enescu „Vox Maris în Sol major”, la care marele compozitor, după propria-i mărturisire, a lucrat mai bine de 15 ani, iar sursa de inspirație a constituit-o însăși viața sa. Cu mijloace plastice specifice, picturale și grafice, Roland Pangrati a reușit să redea cea atmosferă descrisă de Enescu prin intermediul sunetelor: marea liniștită, marea care se înfurie, un naufragiu, un sacrificiu omenesc, potolirea stihiiilor, liniștea care se așterne și strălucirea lunii, stăpână pe întinderea nemărginită a mării. Culorile tabloului sunt

Olimpia Ștefan, *Peisaj*

așternute cu o mare finețe de artist, pe unele porțiuni materia picturală este pulverizată. Întreaga țesătură cromatică și grafică este ingenioasă, atinge rafinamentul.

Sterică Bădălan cultivă un vechi motiv întâlnit în pictura sa, acela al digului, figurat pe pânză în manieră semi-abstractă, așa cum artistul ne-a obișnuit de-a lungul anilor („Digul”). Tudor Șerban alunecă în suprarealism, prezentând într-un peisaj monocrom o construcție răsturnată, cu acoperișul în partea de jos. Elementele componente sunt înscrise grafic pe pânză („Kovasnikesniked”). Liliana Tofan gravează în linoleum o secvență de pe Dunăre („Dunărea”); Ionuț Mitrofan, într-o compoziție grafică miniaturală, imaginează o priveliște Galațiului dominat de blocuri („Galați”); Basarab Păltănea construiește din cutii de chibrit un „picto-obiect” în așa fel încât, în zona mediană, pe verticală, spațiul să creeze imaginea unei surpături adânci de pământ produsă de torente („Râpa”); Marcel Bejan („Crizanteme”), Gabriela Georgescu (dipticul „Spiritul florilor”) și Ioan Tudor

Cristina Iulia Popescu, *Marzamemi*

(„Natură statică), fiecare în felul său, abordează genul floral; Miruna Drăgușin, pe o dominantă de albastru, proiectează un fel de colivie, pe care nu o înfățișează și volumetric („Colivia aurie”); Andreea Ionașcu se reîntoarce cu nostalgie la jocurile unei copilării îndepărtate („Secvențe uitate”). Denisa Dima, într-o viziune insolită, figurează o structură micro-celulară, care doar la microscop poate fi urmărită („Primul portret”).

Compoziția cu mai multe personaje îi are ca autori pe Ioan Murariu-Neamț („Sacagiul din Hamburg”), Gheorghe Andreescu („Imposibila întoarcere”) și Raul Popa („Eliberează-mă!”). Sunt lucrări echilibrate, cu personaje bine așezate în pagină, care evidențiază preocuparea acestor artiști pentru prezența în creația lor a figurii omului sau animalelor, ca și individualitatea stilistică a fiecăruia. Mihaela Brumar abordează tema erosului, materializată în trei ipostaze, schematic construite, ale unui cuplu („Secvențe”).

Mugurel Vrânceanu, Tipsia

Florian Doru Crihană, în stilul său umoristic, îl evocă pe scriitorul, dramaturgul, poetul și eseistul Ivan Cankar din Slovenia, prezentat în postura sa de activist politic și orator dacă luăm în considerație că acesta este înfățișat alături de un pupitru prevăzut cu trei microfoane, are în mână un manuscris făcut sul și este poziționat probabil pe acoperișul sediului Centrului Congreselor din Ljubljana, care îi poartă numele. Excelent portretist, înzestrat cu harul de a pătrunde în psihologia personajelor, Cornel Corcăcel încântă și de această dată cu un admirabil chip feminin, realizat în tehnica grafit pe hârtie, cu un joc de forme pe fundal, aflate într-o continuă expansiune spre extremitățile patrulaterului lucrării („Migrația formei”). În genul portretului excelează și Adriana Mariana Chebac într-o lucrare de factură religioasă, realizată în frescă și care îl reprezintă pe Sfântul Arhangel Gavriil, mesagerul din ceruri, care după Evanghelia lui Luca, este cel care a anunțat atât nașterea lui Ioan Botezătorul, cât și a Mântuitorului Iisus Hristos. Pictorița stăpânește foarte bine tehnica frescei chiar și în cazul când ea a fost extrasă de pe perete și adusă în sala de expoziție. Personajul său are expresivitate și este înfățișat conform tipicului iconografic recomandat de erminii.

Un pictor desăvârșit al omului, cu calități remarcabile în abordarea ființei umane în opera sa, dovedite în atâtea rânduri, este Gheorghe Miron. De data aceasta el expune un nud feminin, văzut din spate - semi-profil, de o frumusețe anatomică cuceritoare („Bună dimineața!”). Miron este un renaștivist, dar în aceeași măsură și un modern. Adolescanta din pânza sa are forme rotunde, a la Renoir, păr lăsat pe spate până aproape de brâu. Poartă pe cap o fundiță de culoare albastru-violet. Epiderma îi este catifelată. Drapajele care îi acoperă o porțiune a trupului sunt bogate. Fata nu pare a avea inhibiții, este dezinvoltă în atitudine și mândră de formele trupului său. Linia desenului este mlădioasă, iar detaliile anatomice se înscriu în aceeași sferă de preocupări de până acum ale artistului, despre care el întotdeauna afirmă că sunt

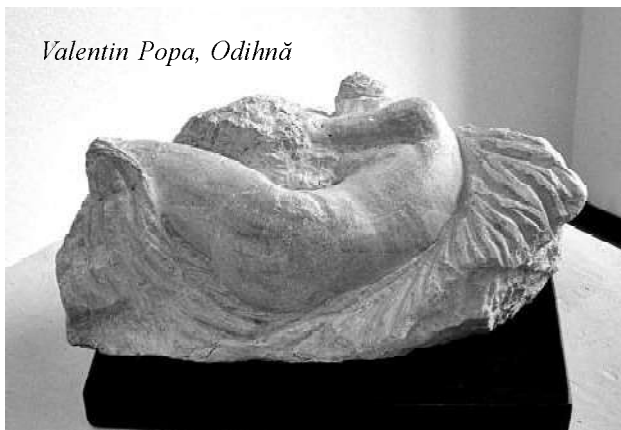
cele „care fac diferența”.

Atașată de pictura realistă, chiar hiperrealistă, urmând calea mentorului său Gheorghe Miron, proaspăta absolventă a Facultății de Arte Plastice și Design din Galați Ana-Maria Cocoș își intitulează metaforic lucrarea: „Dă-i timp, timpului!”. Compoziția este o superbă natură statică, în care elementele ce o compun - pocale, o clepsidră, sfeșnice cu lumânări, flori - sunt pictate cu rigurozitate, lăsând să descifrăm un interior în care domnește o atmosferă romantică, în care timpul se consumă netulburat. Ana-Maria Cocoș reprezintă o speranță a artei plastice gălățene, în care credem și despre care vom mai avea prilejul să vorbim.

Mai puțin reprezentată decât în alte expoziții, sculptura expusă la Salonul de toamnă aparține plasticienilor Relu Angheluță, Eduard Costandache, Valentin Popa, Bogdan Murariu, Mugurel Vrânceanu și Lucian Jitariuc. Primul semnează o „Poartă” stilizată, cioplită în lemn, în timp ce Eduard Costandache construiește din fier sudat, cu multe elemente decorative miniaturale, asemenea unei dantelării, un ronde-bosse, pe care-l intitulează „O formă de viață necunoscută”. Valentin Popa înscrie în spațiu, pe orizontală, un personaj masculin surprins în timpul somnului („Odihnă”); „Masca” lui Bogdan Murariu este cioplită cu finețe în lemn, întrunind toate calitățile unui astfel de „obiect”. Are un singur impediment: nu poate fi utilizată la un carnaval sau într-o altă împrejurare unde persoanele reale urmăresc să-și ascundă identitatea. Mugurel Vrânceanu a ales din mitologia biblică motivul tăierii capului Sfântului Ioan Botezătorul („Tipsie”). „Inocenta” lui Lucian Jitariuc este compusă pe verticală, are forme opulente și armonios articulate. Păcat că artistul, apelând la culoare, a folosit o materie mult prea închisă.

Important act de cultură al Filialei Galați a Uniunii Artiștilor Plastici din România, Salonul de toamnă din acest an este o manifestare expozițională colectivă valoroasă, care evidențiază potențialul creativ superior al membrilor și colaboratorilor acestei organizații profesionale, precum și eforturile lor de a evolua în consonanță cu tendințele și exigențele artei contemporane românești și nu numai.

Valentin Popa, Odihnă

Revista Dunărea de Jos
EDITOR: CONSILIUL JUDEȚEAN GALAȚI
Președinte: **COSTEL FOTEA**
CENTRUL CULTURAL „DUNĂREA DE JOS”
Manager: **Vali Viorel Sandu**

DTP: Ina Diana PANAMARCIUC

Culegere și corectură: Laura DUMITRACHE, Ina Diana PANAMARCIUC

Str. Domnească, nr. 61, Galați, cod. 800008
tel.: 0236 418400, fax: 415590, e-mail: office@ccdj.ro
ISSN: 1583 - 0225

Tematici:

Noiembrie 2019 - Ardealul

Din sumar:

O piatră de mormânt fără cruce; Oximoronul African: snobism, sifilis și geniu; Victoria Tokareva; Cea mai bună dintre lumi, Nicolae Bacalbașa - p. 6, Carmen Sylva în literatura română, I.E. Torouțiu - p. 12, Nu sunt scriitor, sunt numai poet, Ana Blandiana - p. 15, Jurnalul unei scriitoare, Virginia Woolf - p. 16, Povestea vieții mele, George Sand - p. 18, Hortensia Papadat Bengescu - p. 20, Cella Serghi - p. 23, Agatha Christie, o autobiografie - p. 25, Nina Cassian - p. 28, Șapte păcate de moarte, Selma Lagerlof - p. 30, Henriette Yvonne Stahl - p. 33, Doamna de Sévigné - Scrisorile „divinei marchize” - p. 36, Să curățăm icoana lui Dumnezeu din sufletul nostru, Eduard Mihalcea - p. 38, Poezie: Angela Baciu - p. 39, Parcursuri artistice, Ghiță Nazare - p. 40, „Lexiconul” doctorului Leonard Domnișoru, la a III-a ediție, Corneliu Stoica - p. 42, Un cuvânt al timpului nostru, Elena Parapiru - p. 43, Vibrații lirice perene, Octavian Mihalcea - p. 44, Elena Ghica (Dora d'Istria) II, Radu Moțoc - p. 45, Dicționar artiști plastici gălățeni 148, Corneliu Stoica - p. 47, Morphochroma, Corneliu Stoica - p. 49

 DUNĂREA DE JOS

Suflet
cătore suflet!

Responsabilitatea pentru grafie, conținutul opiniilor, argumentelor sau părerilor aparține, în exclusivitate, autorilor.

Materialele primite, publicate sau nepublicate, nu se înapoiază. Redacția revistei nu împărtășește întotdeauna ideile conținute în textele publicate.

Alte detalii despre activitatea Centrului Cultural „Dunărea de Jos” Galați pot fi aflate pe pagina web a instituției (www.ccdj.ro) sau pe pagina de facebook *Centrul Cultural Dunărea de Jos Galați*. Arhiva parțială a revistei se găsește pe site-ul instituției.

Revista *Dunărea de Jos* este membră APLER (Asociația Publicațiilor Literare și a Editorilor din România).

Sappho (Σαπφώ - lb. greacă, Safo sau Psappha) a trăit la sfârșitul secolului al

VII-lea î.Hr. și în primul sfert al secolului al VI-lea î.Hr. Ea a fost cea mai de

seamă **poetă lirică** a antichității grecești. Sappho s-a născut în insula

Lesbos, la Mytilene, dintr-o familie aristocrată. A fost măritată și a avut o

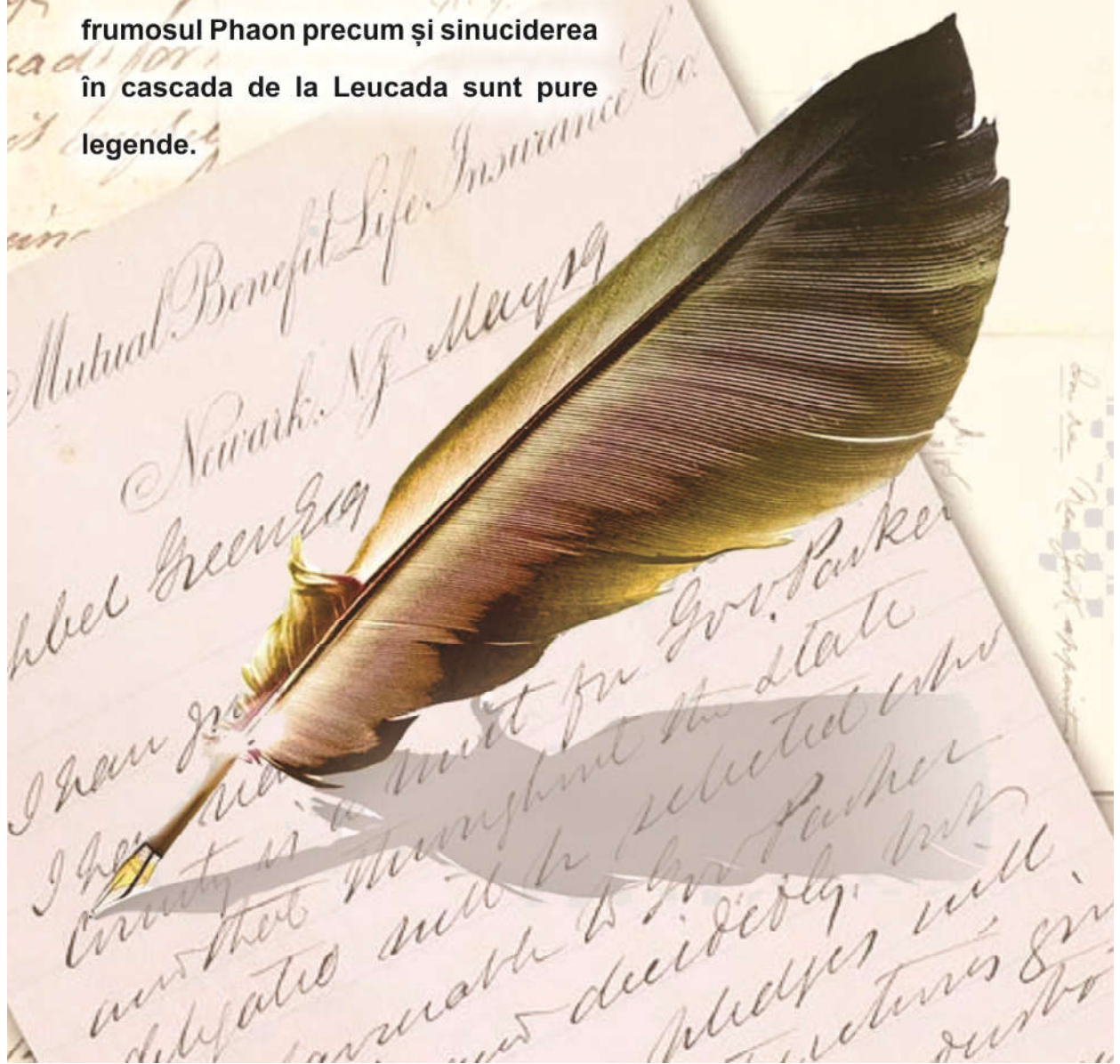
fiică pe nume Cleis. L-a cunoscut pe Alceu. Sappho a fost alungată din

patrie, unde luptele civile făceau ravagii, a plecat la Siracuză, în Sicilia;

dar acest exil n-a durat mult și ea s-a întors la insula Lesbos, unde a trăit

până la bătrânețe. Dragostea ei pentru frumosul Phaon precum și sinuciderea

în cascada de la Leucada sunt pure legende.

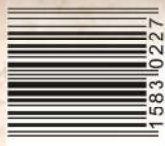
Low Squat with singing my | Book | A Low Squat

the factor
low qu
est, m
t Gray
d time

the
The
I
an
h
s
to
se
Su
Cap
hat
Pa

Washington, D.C. June 56/195

the whole
the first
Thomas Coats
the first
Thomas

FEMEII SCRITOR
Galati, cod 800008, str. Domneasca, nr. 61
Tel. Fax: 00-40-236-418400; 00-40-236-415590
E-mail: office@cedj.ro; revista@unapredator@cedj.ro
www.cedj.ro